वऱ्हाडसमाचार.

BERARS AMACHAR

वर्ष ४४] आकोला, वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख ६ माहे जून सन १९१० [अंक २०

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.
ह्या बँकेंत खालीं दिलेल्या शर्तीवर ठेवी ठेविता येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ डिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नेम मांच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील

मुंबई ब्यांक { G. A. Phillips.
आकोला ९।१२।०९ { एजंट
नं ७३

नाशिकचा शुद्ध व घाटदार सोन्या चांदीचा माल.

सोन्याच्या टुशा, वज्रटीका, अग्रफुलें फिरकींचीं व गुलाबाचीं फुलें, नाग, मुद्दा बोर्ईचेनग, पुतळ्या, गोल व अष्टपैलु मणी इ०

चांदीचीं भांडीं, उपकर्णी, गडवे, पेले, फुलपात्रें, पातेल्या, गडव्या, झाऱ्या, पक्ष्या, ताटें, तबकें, अत्तरदाण्या, गुलाबदाण्यां, वाट्या, करंडे, कुपऱ्या, मासोळ्या, व सर्व प्रकारचे दागीने मिळतील.

विशेष माहितीकारितां स्याटलाग पाठवूं मालाचे खरेपणाबद्दल जोखीमदार आहे.

लक्ष्मण आत्माराम अंबेकर
नाशीक.

नो. नं. ट ७६

नोटीस

सय्यद कालु वल्लद कासम जात मुसलमान राहणार मौजे इसापूर तालुके आकोट यांसः—

चांदबी मर्द शेखकासम व जिवडाबी अज्ञान पालन करणार आई चांदबी रा० मौजे खपटा ता० अकोट यांचे कडून देण्यांत येते कीं शेख कासम मयत होण्यास अंदाजा तीन वर्षे होत आलीं त्याची सर्व स्थावर जंगम जिंदगी व धान्य वगैरे तुम्ही त्याचे मुलगे ह्मणून आटपून बसला आहां. सदर्हू जिंदगींत मयताची बायको ही नोटीस देणारी चांदबी आणि मुलगी जिवडाबी या प्रत्येकांचे मुसलमानी शऱ्या प्रमाणें हिस्से असून शिवाय चांदबी हिचे मेहेरच्या रकमेचाही बोजा आहे तुमचें व आमचें बनत नसल्यानें आम्ही निराळे राहत असून तुम्हांस उभयतांचा हिस्सा आणि मेहेरची रकम अनेक वेळ तलब केली असतां तुम्ही अदा करीत नाहीं; यासाठीं या द्वारें कळविलें जाते कीं ही नोटीस पावल्या पासून आठ दिवसांत आमचे हिस्याचे आजवरचे उत्पन्नासह आम्हास देऊन चांदबीनें मेहेरचे रकमेची आदाई करावी असें न झाल्यास रीतीप्रमाणें तजवीज होईल व त्याचा खर्च तुम्हास सोसावा लागेल. कळावें. तारीख १-६-१० इ.

सही
चांदबी मर्द शेख कासम नि० खु० बांगडी.
२ जिवडाबी अ० पा आई चांदबी हिची नि० खु० रेघ.

नो. नं. ९१ ठ

नोटीस

नोटीस बेशमी— शिवाजी वल्लद भिकाजी उघडे जात गोंधळी राहणार नेरपरसोपंत ता० दारव्हा यांसः—

खालीं सही करणार हिच कडून कळविण्यांत येते कीं, मी मागें तुम्हास ता० ४-९-१० इ० रोजीं एक रजिस्टर नोटीस आणि एक पत्र पाठविलें होतें परंतु नोटीस वापस आली व पत्र आपण घेतलें. या उपर माझी मुलगी नामें सकु हिचें लग्न फाल्गुन वद्य ९-स झालें. मजजवळ कांहींच पैसा नव्हता तेव्हां माझा भाऊ नामें पांडु वल्लद विठोबा रा० राळेगांव यानें मला सावकाराचे २०० रु० कर्जाऊ आणून दिले त्या पैशांत मी मुलीचें लग्न केलें. व आज सरासरी ४ वर्षे झालीं इतक्या दिवसांपासून तुम्ही मला टाकून दिलें. तर इतक्या दिवसांत उदर निर्वाहा कारितां माझ्या भावाचे मजवर २०० रु० कर्ज झालें. असें एकंदर माझ्यावर लोकांचें ४०० रु० चें कर्ज झालें तर आपण ही नोटीस पावल्या पासून १५ दिवसांचे आंत येऊन सावकाराचे आणि माझ्या भावाचे रु० देऊन मला घेऊन जाण्याची तजवीज करावी मी नांदण्यास तयार आहे. परंतु जर तुम्ही वरील मुदतीचे आंत न आल्यास मी दुसरा नवरा करीन व मग तुमचा नवरेपणाचा मजवर कांहींच हक्क राहणार नाहीं. कळावें. ता० २९-५-१० इ.

सही
सिता मर्द शिवाजी उघडे रा. राळेगांव इच्या हातची निशाणी बांगडी असे.

नो० नं० ठ ९२.

नोटीस

मे० दुलेखा वल्लद जैनखा राहणार हिवरखेड ता० अकोट यांस —

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं, मी आपणाकडे मी तेराशें १३०० रुपये नगदी, दोन खंडी तंबाखु, जवारी ७॥ खंडी, एक गाडी जोडी, ४०००' पेंडी कडबा व अंबराईच्या पिकाची किंमत आपण परभारे घेतले. इतकी रक्कम घेणे आहे. ती आपणाजवळ पुष्कळ वेळां मागितले. पण आपण कांहींच पत्ता लागूं देत नाहीं. यावरून तुमचा विचार रक्कम पचविण्याचा दिसतो. सबब या नोटीशीनें कळविण्यांत येते कीं ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांच्या आंत रुपये आणून देऊन पावती घेऊन जावी. असें मुदतींत केलें नाहीं तर दिवाणी फौजदारी कोर्टांत योग्य न्याय मिळवावा लागेल. व रुपये पोहचे पर्यंत दरमहा दर शेंकडा २ रुपये प्रमाणें व्याज आकारलें जाईल. उगीच आपणामध्यें फिर्याद फाटा होऊं नये ह्मणून आगाऊ सूचना देत आहे. कळावें. ता० ४-६-१९१० इ.

सही
उमरावबी मर्द अशरफखा रा. हिवरखेड दस्तुर महबुबखा वल्लद हौजदारखा द. खु.

नो. नं. ठ ९३

नोटीस

१ शेख अमीर वल्लद शेखलाल व
२ अजीजबी मर्द मुनीरखा दोघे रा० पथरोट ता० एलिचपूर यांसः—

मी मुनीरखा वल्लद गुलाबखा राहणार झेसांग ता० आकोला नोटीस देतों कीं नंबर १ हा नंबर २ चा भाऊ असून अजीजबी ही माझी निक्याची बायको आहे. शेख अमीर यानें मी परदेश्यास गेलों असतां मागें नंबर २ हीस नेलें. मी तुमचे गांवीं तिला नेण्यास आलों असतां भावाचे लग्नास आणिलें. शादा झाल्यावर पाठवून देतों असें नंबर १ ह्मणाला. त्यास आठ दिवस झाल्यावर मी स्वतः माझ्याची गाडी करून नेण्यास आलों असतां तुम्ही तिला पाठवीत नाहीं व माझ्यावर तुम्ही तीस मारहाण करितां असा आरोप करिता. माझ्या येथें बायको असतांना तीस गाईनें. मारिलें. ती खूण तुम्ही लोकांस म्यां मारिलें ह्मणून बोलून दाखविता. सबब ही नोटीस पावल्यावर तुम्ही माझ्या बायकोस माझ्या चिजवस्तेसह आठ दिवसांत धाडून द्यावें किंवा म्यां घरांत ठेवलेले झेसावस्त्राचे रु० ४८ माझ्या घरचे दागीने अंदाजा १००—१२५ रुपयांचे व माझे स्वतःचे कपड्याची किंमत देऊन टाकावी. सदर्हू औरतेस माझ्या पासून झालेला एक मुलगा आहे. तसेंच सध्यां ती गरोदर आहे. त्यांच्या जिवाची हानी झाल्यास तुम्हांस जबाबदार धरलें जाईल. मी माझ्या औरतेस वागविण्यास तयार आहे. कारितां मी तिला तुमच्या वरीं असल्या मुदतीचा कोणत्याही तऱ्हेचा खर्च देणार नाहीं. याचा नीट विचार करावा. इतकेंही करून माझ्या बायकोस तुम्हांस ठेवणें असल्यास हर्जाऱ्याचा जामीन द्यावा. कळावें. ता० ४ माहे जून सन १९१० इ०

सही
मुनीरखा वल्लद गुलाबखा रा० झेसांग नि० खु० आंगठा.

नो. नं. ठ ९४

आकोला बाजारभाव

हुंडी दर्शनी		१००=॥
मुंबई ब्यांकेची सोन्याची चीप दर तोळ्यास		२४८-।
चांदी		७४
जवस		१५०
जवारी नवी	६८	७४
गहूं काठे		११०
गहूं खांडवा पीवडा		१२५
गहूं बनशी		१३०
चणे	४	४।
तुरी		३॥
उडीद		४
मुंग		४।
टोळी मोहाचे बीज		३१—२४
तेल		७।
सरकी		१२—११
तुप		१३॥
कापूस	६०	६५
आकोला रुई जीन		८५

वर्तमानसार.

सहाय्यक पत्राचे संपादक लाला मुनशी. राम यांस राजद्रोहाच्या खटल्यांत ७ वर्षे सक्त मजुरीची शिक्षा झाली होती, त्यावर त्यांनीं चीफ कोर्टाकडे अपील केलें होतें. परंतु हें अपील मंजूर झालें नाहीं.

ड्यूक ऑफ मदरलंड यांचे ज्येष्ठ चिरंजीव लॉर्ड स्टाफर्ड हे कुचबिहार संस्थानच्या राजाची राजकन्या प्रतिमा इजबरोबर विवाह करणार आहेत, असें इंडियन डेली न्यूज पत्रांत प्रसिद्ध झालें आहे.

'कैंगडेक' सोसायटीतील कालचे नांवाचा एक इसम काळेपाण्यावर पाठविला असतां बेड्या तोडून पळाला होता, त्यास पोलीसनें पुनः पकडलें आहे या इसमानें तोंडावर गोंदून घेतलें आहे, याची चौकशी येथील कोर्टांत लवकर चालावयाची आहे.

ढाका येथील राजकीय दरोड्याच्या खटल्याशीं संबंध असल्यावरून अनंदप्रसन्न राय कविराज यास दिनाजपूर येथून ढाका येथें नेलें. आरोपीचें नांव युगांतर खटल्याशीं संबंध असलेल्या विघाती दरोड्याच्या खटल्यांतील एका सरकारतर्फेच्या साक्षीदारानें सांगितलें होतें. आरोपीस मि. ड्युअल यांजपुढें उभें केलें होतें व त्याची अधिक चौकशी होण्यासाठीं त्यास अलिपूर जेलमध्यें पाठविलें आहे. याजवर इं. पि. को. क. १२१, १२४ आणि ४०० या कलमांचे आरोप आहेत.

सरदार नसरुल्लाखान यांस काबूल येथील टांकसाळेवरील अधिकाऱ्यांचा वहिम आल्यावरून ते चौकशी करीत आहेत. अशी एक बातमी आहे कीं, वरील अधिकाऱ्यांनीं व त्यांच्या साक्षीदारांनीं चांदी चोरून त्याऐवजी हीण धातु नाण्यांत टाकण्याचा आज बरेच दिवसांपासून उद्योग चालविला होता.

लहान करन्सी नोटी बनविण्याचा क्रम बंगालमध्यें अद्यापि सुरूच आहे. या बनावट नोटा इतक्या बेमालूम रीतीनें तयार केलेल्या असतात कीं तें काम पाहिल्यावर अत्यंत आश्चर्य वाटल्याखेरीज राहत नाहीं. गुन्हेगाराचा अद्यापि पत्ता लागत नसल्यामुळें पत्ता देणारास चांगलें भक्कम बक्षीस देण्याचें बंगाल सरकारनें ठरविलें आहे.

सरहद्दीवरून आलेल्या बातमीवरून असें समजतें कीं, मिसेस किनुले नांवाची एक युरोपियन स्त्री व तिचा रे नांवाचा भाऊ यांनीं जुमानखान नांवाच्या एका अफगाणाला चार बंदुका विकण्याचा प्रयत्न करित असतां पेशावर येथें पकडण्यांत आले. जुमानखान हा कळवाल्यांत व्याजानें पैसे देणारा पठाण म्हणून प्रसिद्ध असून त्याच्या जवळ शंभर शंभराच्या पांच बनावट नोटा सांपडल्या. मिसेस किनुले हिला सहा आठवड्यांची साधी कैद व तिचा भाऊ रे याला दोन महिन्यांची सक्तमजुरी अशी शिक्षा झाली. अफगाणाला त्याच्या देशांतील जिर्गा मार्फत चौकशी होऊन दहा वर्षे सक्तमजुरीची शिक्षा झाली.

हरिपद बानर्जी नांवाच्या इसमावर अश्लील वाङ्मय मुद्रित व प्रकाशित केल्याचा आरोप असल्यावरून इं. पी. को. च्या २९२ व २९३ कलमांखालील झडतीच्या वॉरंटाच्या अन्वयें कलकत्त्याच्या पोलिसेनें त्याच्या राहत्या जागेची काल रात्रीं झडती घेतली. झडतीमध्यें बारा ताईत आणि अश्लील भाषेत लिहिलेलीं अशीं कांहीं पुस्तकें व जाहिराती सांपडल्या. तो सर्व माल पोलिसनें जप्त करून नेला. आरोपीवर समन्सही सुटलें आहे.

नवीन व्हाइसरॉयांची नेमणूक जुने व्हाइसरॉय जाण्यापूर्वी सहा महिने करण्याची नेहमींची वहिवाट आहे. त्या वहिवाटीस अनुसरून आतां नवीन व्हाइसरायांची नेमणूक जाहिर होईल. आणखी कांहीं गृहस्थांचीं नांवें व्हाइसरायच्या जागेकरितां पुढें आलीं आहेत, त्यांमध्यें पूर्वीचे अंडरसेक्रेटरी मास्टर ऑफ ए. लिंबेक व सर चार्लस हार्डींग यांचीं नांवें विशेष प्रमुखत्वानें येत आहेत.

✓ सर जॉर्ज क्लार्क यांनीं आपल्या भाषणांत प्रांतिक सरकारच्या दरसालच्या गिर्यारोहणाचें समर्थन करण्याचा प्रयत्न केला, त्यावर 'एंपायर' पत्रानें पुढील आशयाची टीका केली आहे. तें म्हणतें.—यासंबंधानें देशांत सर्वत्र असमाधान पसरलें आहे; तें केवळ हिंदी लोकांतच आहे असें नाहीं. बड्या हुद्याचे युरोपियन आपली बरदास्त यथास्थित करून घेण्यांत अतिशय चिकित्सेखोरपणा दाखवूं लागले आहेत राज्यकारभार चोख रीतीनें चालविण्याची ज्यांच्या शिरावर जबाबदारी आहे, त्यांनीं इतरांना उन्हातानांत ठेवून स्वतः थंडगार हवेंत जाण्यानें अधिकार कर्तव्यविमुख होण्याची जितकी भीति आहे तितकी कशानेंही नाहीं उन्हाळा आल्याबरोबर डोंगरावर जाण्यानें अधिकाऱ्यांना स्वार्थत्यागाची व कर्तव्यनिष्ठेची उदात्त कल्पना येते असें नाहीं. उलट सर्व प्रकारच्या सार्वजनिक आयुष्यक्रमास हीन स्वरूप प्राप्त होतें. आपण हुकूम मात्र सोडून दुसऱ्याला त्याची बजावणी करण्यास सांगणें एवढ्यानेंच अधिकाऱ्यांचें कर्तव्य संपत नाहीं, तर आपण स्वतः हजर राहून आपल्या उदाहरणानें इतरांमध्यें कर्तव्यप्राप्ति व उत्साह उत्पन्न करणें हें त्यांचें कर्तव्य आहे. सरकार डोंगरावर दरवर्षी पलायन करितात, याला मुख्य हरकत हीच आहे कीं, सरकारी नोकरांना त्यापासून वाईट वळण लागतें.

ता. १ रोजीं पोलिस कोर्टांत मि. स्विन्हो मॅजिस्ट्रेटपुढें प्राणिनाथ साधु नांवाच्या एका बंगाली मुलानें स्टॅपकागदावर असा अर्ज केला आहे कीं "हल्लीं आकाशांत धूमकेतु दिसत आहे तो लोकांना अशुभ असल्याकारणानें त्याच्या शांतीकरितां कालीमातेपुढें मला बळी द्या. सरकारचें व लोकांचेंही कल्याण व्हावें हा माझा हेतु आहे." मॅजिस्ट्रेटनीं साहजिकपणेंच हा अर्ज नामंजूर केला आणि अर्जदाराला त्यांनीं सांगितलें कीं, "स्वतः ला बळी देण्यापेक्षां तुह्मी घरीं जाऊन ईश्वराची उपासना केल्यानें अरिष्ट निवारण चांगलें होईल."

प्राथमिक शाळांची संख्या वाढविण्यासंबंधाचा हिंदुस्थान सरकारचा खलिता प्रसिद्ध झाला असून लाहोरच्या डिस्ट्रिक्ट बोर्डानें अगदीं त्याच्या विरुद्ध वर्तन केलें आहे. म्हणजे निरनिराळ्या खेड्यांतील १४ शाळा बंद करण्याचें बोर्डानें ठरविलें आहे. त्यांचें म्हणणें असें आहे कीं (१) शाळा चालविण्यास लागतो तितका पैसा आपणांजवळ नाहीं; (२) शाळेंत नियमितपणें जाणाऱ्या मुलांची संख्या फार कमी असते; (३) लायक शिक्षक भरपूर प्रमाणानें मिळत नाहींत. आणि (४) एकंदरीनें शाळांची व्यवस्था बरोबर राहत नाहीं. या चार मुद्यांवर शाळा बंद करण्याचें ठरविलें आहे.

एज्युकेशन बिलांतील धार्मिक शिक्षण संबंधाच्या वादग्रस्त प्रश्नाचा निकाल करण्याकरितां १९०८ मध्यें नेमिलेल्या सेटलमेंट कमेटीचा विस्तृत रिपोर्ट प्रसिद्ध झाला आहे. वादाच्या मुद्यासंबंधानें यांत विस्तारानें निरुपण केलें असून त्यांत खालीं दिल्याप्रमाणें निर्णय सुचविला आहे:— आईबापांच्या इच्छेविरुद्ध कोणत्याही मुलाला किंवा मुलीला कोणत्याही विशिष्ट धर्मपंथाच्या शाळेंत जाण्याची सक्ति करूं नये. धार्मिक शिक्षण हें शाळेंतील नेहमींच्या शिक्षणक्रमाचा मुख्य भाग आहे असें समजावें. परंतु ज्यांना अशा शिक्षणाला तत्वाच्या दृष्टीनें हरकत करावीशी वाटत असेल त्यांना अशा शिक्षणापासून दूर राहण्याचा अधिकार असावा. धार्मिक शिक्षण देतांना वडिलांच्या किंवा शिक्षकांच्या धार्मिक मतांबद्दल आदर वाटेल अशा तऱ्हेनें उघडपणें शिक्षण देण्यांत येईल अशी व्यवस्था व्हावी. ज्या ठिकाणीं धर्मपंथांच्या मात्र शाळा आहेत, येथील अडचणी दूर करण्याकरितां एक विस्तृत योजना करण्यांत येईल.

लायलपूर जिल्ह्यांतील मांगलणवाला पोलिस चौकीवर ता. २७ रोजीं रात्रीं सबइन्स्पेक्टर मुकुंदलाल यांचा खून झाल्याची बातमी आली आहे. मुकुंदलाल एका चोरीच्या खटल्याची चौकशी करीत होते; या खटल्यांत साही व बलुमी या दोन मुसलमानांवर चोरीचा वहिम होता. त्यांची चौकशी अद्यापि पुरी झाली नव्हती म्हणून चौकीच्या छपरावर ते या सब इन्स्पेक्टर बरोबर निजले होते. २७ तारखेस मध्यरात्रीच्या सुमारास मुसलमानांनीं एक कुदळ आणिली आणि सबइन्स्पेक्टराचा खून करण्याचा बेत केला. त्यांनीं त्याच्या खांद्यावर, तोंडावर, गळ्यावर आणि डोक्यावर कित्येक तडाखे मारले. शेवटच्या तडाख्यानें त्याचें डोकें फुटलें. तो मेला असें समजून मुसलमानांनीं जमिनीवर कुदळ आपटली, त्या बरोबर पोलिस जागे झाले. साही पळून गेला, परंतु बलुमीला पकडलें सबइन्स्पेक्टरला लाहोरला नेत असतां वॉबर्टन स्टेशनवर तो मरण पावला.

वऱ्हाडसमाचार.

वैशाख वद्य १४ शके १८३२ दुर्मतिनामसंवत्सरे

हिंदुस्थानचे भावी व्हाइसराय.

लॉर्ड मिंटो साहेबांच्या हिंदुस्थानांतल्या कारकीर्दीची मुदत संपत आली असून ते आपली मुदत वाढवून घेण्यास खुषी नसल्यामुळें त्यांचे मागून हिंदुस्थानच्या व्हाइसरायाचे जागेवर कोणाची नेमणूक करावयाची हा मोठा प्रश्न सध्याचे प्रधानमंडळापुढें आहे, आणि आमचा हा लेख प्रसिद्ध होण्याचे सुमारास कदाचित् नव्या व्हाइसरायाची नेमणूकसुद्धां होईल असा रंग दिसतो. या नव्या नेमणुकीकडे तूर्त हिंदुस्थानांतल्या व इंग्लंडमधल्या लोकांचें लक्ष लागलेलें दिसत आहे. व्हाइसरायाची जागा म्हणजे एका अर्थानें ब्रिटिशसाम्राज्यांतल्या सर्व जागांपेक्षां अधिक योग्यतेची, मानाची, व जबाबदारीची आहे; कोट्यावधि लोकांचें बरें वाईट करणें एकट्या व्हाइसरायाच्या हातांत पुष्कळसें आहे; ब्रिटिशराज्याच्या इस्टेटीचा सगळा खजिना त्यांच्या हातीं असतो. यामुळें बादशहाचें प्रतिनिधित्व आणि प्रधानकीचें काम असे दोन्ही अधिकार त्यांचेठायीं एकवटले असतात. शिवाय खुद्द ब्रिटिशराज्याच्या मुख्य प्रधानाला नाहीं एवढा पगार व्हाइसरायाला मिळतो. या मुळें ही जागा आपणांस मिळावी म्हणून लॉर्डमंडळी प्रधानमंडळाकडे शिफारशीवर शिफारशी आणून लावीत असतात. अशा वेळीं शिफारशींचें तट्टू पुढें जाऊं न देतां अशा जबाबदारीच्या व उच्च अधिकाराच्या जागेला सर्वथा लायक अशाच गृहस्थाची नेमणूक करण्याची मोठी जोखीम प्रधानमंडळाच्या शिरावर असते. या जोखमींतून ते कसे काय पार पडतात या विषयीं ब्रिटिश लोकांस काळजी वाटणें साहजिक आहे. आह्मां हिंदुस्थानवासी लोकांस तर याहून ही अधिक काळजी वाटावयास पाहिजे. कारण, जरी व्हाइसराय साहेबांचे अधिकार व त्यांनीं स्वीकारावयाचें धोरण हीं स्थूलमानानें अगोदरच कायद्यानें ठरवून ठेविलेलीं आहेत, आणि व्हाइसरायाच्या हुद्यावर येणाराला प्रमाणसूत्रें झुगारून देऊन इच्छेस येईल तसें राज्यधोरण स्वीकारतां येत नाहीं, तथापि घालून दिलेल्या अधिकारमर्यादेच्या आंत व्हाइसराय साहेबांना करतां येण्यासारख्या आणि हिंदुस्थानच्या रयतेची स्थिति अधिक सुखमय किंवा अधिक कष्टमय करून सोडणाऱ्या अशा अनेक गोष्टी आहेत. फार कशाला यःकश्चित् जिल्हाधिकाऱ्याचेंच उदाहरण घेऊन पहा. त्यांचेही हातीं मर्यादित अधिकार असतात; त्यांच्या कामावर बारीक नजर ठेवणारे व त्यांना ठपका देण्यास टपलेले वरिष्ठ अमलदार आहेतच; त्यालाही सरक

नुकसान करून रयतेचें हित करितां येत नाहीं. असें असून एखादा सहानुभूतिप्रेरित जिल्हाधिकारी पांचचार वर्षांत जेव्हां बदलून जातो, तेव्हां रयत त्याच्या करितां किती हळहळते, तिला आपला मायाळू बाप टाकून चालला आहे असें वाटतें, व लोक अशा जिल्हाधिकाऱ्याला देवांशसुद्धां मानतात! व्हाइसरायाच्या हातीं जिल्हाधिकाऱ्यापेक्षां शतपटीनें अधिक अधिकार असतो. त्या अधिकाराचा जसा सदुपयोग किंवा दुरुपयोग होईल त्या मानानें लोकांना त्याची कारकीर्द सुखावह किंवा कष्टप्रद होते हें लॉर्ड रिपन व लॉर्ड कर्झन यांच्या कारकीर्दींच्या तुलनेवरून कोणालाही दिसून येईल. लॉर्डमिंटो यांच्यामागून व्हाइसरायाचे जागीं कोणाची नेमणूक होते इकडे हिंदुस्थानच्या लोकांचे डोळे विशेष रीतीनें लागले आहेत असें जें आह्मी वर ह्मटलें आहे तें एवढ्याचसाठीं. सध्यां लॉर्ड किचेनर साहेबांचें नांव या जागेकरितां वारंवार पुढें येत आहे. लॉर्ड किचेनर हे उत्तम जनरल आहेत याविषयीं वाद नाहीं. पण जो उत्तम सेनापति असतो तो उत्तम मुत्सद्दी असतोच असतोच असा नेम नाहीं. लष्करी खात्यांतले पुष्कळ अधिकारी सिव्हिलियनांपेक्षां अधिक मायाळू, सरळ मनाचे, उदार विचारांचे, आणि रयतेला त्रास न देणारे असतात हें आह्मांस ठाऊक आहे व आमच्या वऱ्हाड प्रांताला लष्करी अंमलदाराच्या हातून घडलेल्या राज्यकारभाराचा बराच अनुभव आहे. त्यावरून वरील विधानास पुष्टी देण्यास आह्मांस अनमान करण्याचें कारण नाहीं. तथापि त्याबरोबर हें ही सांगणें अवश्य आहे कीं लष्करी अंमलदारांना हुकुमाची बजावणी करण्याचें काम जसें चांगलें कळतें, तसें स्वतःवरची जबाबदारी ओळखून राजकारणाचीं सूत्रें चालविण्याचें त्यांना कळत नाहीं, किंवा त्या गोष्टीचा त्यांना कंटाळा वाटतो. यामुळें लष्करी अधिकारी हे उत्तम बजावणी कामदार ह्मणून प्रसिद्धि आहे, तसा मुत्सद्देगिरीविषयीं त्यांचा लौकिक नाहीं. लॉर्ड किचेनर यांनीं आपल्या सेनापतीच्या कारकीर्दींत हिंदुस्थानचा लष्करी खर्च कसा वाढविला तें सर्वश्रुतच आहे. हेच स्वतः व्हाइसराय होऊन आल्यावर मग तर बोलून चालून लष्करी अंमलदारांचेंच साम्राज्य होऊन बसेल अशी भीति आह्मांलाच वाटते असें नाहीं तर इंग्लंडांतल्या ट्रुथ, डेली कुरिएर, वगैरे पत्रकारांनींही तसेच उद्गार काढले आहेत. सिव्हीलियनपैकीं—विशेषतः लॉर्डस पैकीं कांहीं नांवें सुचविण्यांत येत आहेत. पण ज्याचें नांव ऐकतांच सर्वांना संतोष वाटेल असा एकही ठळक गृहस्थ सध्यां लॉर्डसमध्यें दिसत नाहीं. दुर्दैवानें आमची स्थिति अशी आहे कीं तुमच्यावर राज्यकर्ता कोण हवा असें आह्मांला कोणीच विचारीत नाहीं. असें जर हिंदुस्थानाला कोणी विचारलें तर हिंदुस्थानचे लोक लॉर्ड मॅकडोनेल, सर जॉर्ज क्लार्क, सर लॉरेन्स जेन्किन्स वगैरेकडे खात्रीनें बोट करतील, आणि यापैकीं कोणाची व्हाइसराय ह्मणून नमणूक झाली तर ती जितकी हिंदुस्थानच्या लोकांना प्रिय होईल तिच्या शतांशानें सुद्धां लॉर्ड किचेनर, अर्ल आफ क्रयू, किंवा लॉर्ड बोशांप यांच्या सारख्यांची होणार नाहीं हें सांगावयास नकोच.

धर्मशिक्षण.

—:०:*:०:—

आमच्या इकडे पाश्चात्य शिक्षण सुरू झाल्यापासून बऱ्याच चांगल्या वाईट गोष्टी त्या शिक्षणाच्या माथीं मारण्याचा प्रघात पुराणमत वाद्यांनीं घालून ठेविला आहे. मुलें आईबापांचे ऐकेनातशीं झालीं, तीं विड्या ओढूं लागलीं किंवा दारू पिऊं लागलीं, फ्याशनेबल बंगल्यांत बाटलें रहावेंसें किंवा नाटकें पहाण्याची चटक लागली कीं त्याचें कारण इंग्रजी शिक्षणच असें ठासून सांगण्यांत येत असतें. इंग्रजी शिक्षणाच्या माथीं मारलेल्या अनेक महापातकांतच धर्मशीलतेचा अभाव हें एक गणण्यात येऊं लागलें आहे; इतकेंच नव्हे तर अलिकडे घडूं लागलेले अत्याचाराचे प्रकारही शाळेंतल्या व कॉलेजांतल्या धर्मशून्य शिक्षणपद्धतीच्या मुळेंच घडतात अशीही ओरड टीकाकारांनीं मांडली आहे. धर्मशिक्षण मुलांना हवें या विषयीं कोणाचाहि मतभेद नाहीं. पण तें गृहशिक्षणाचा एक भाग आहे किंवा तें देण्याची जबाबदारी शिक्षकावर आहे हा एक मोठा प्रश्न आहे! आणि या प्रश्नाचा विचार शांत डोक्यानें केल्याशिवाय धर्मशिक्षणाविषयींची ओरड करतां करतां कितीहि कंठशोष झाला तरी त्यापासून फलनिष्पत्ति कांहीं एक होणें नाहीं.

धर्मशिक्षण शाळेंत दिलें जावें असें ह्मणणारांचे दोन वर्ग करितां येतील. पहिला वर्ग ह्मणजे मुलांच्या पालकांचा व दुसरा इतर टीकाकारांचा. पैकीं पहिल्या वर्गांतले पालक मुलांच्या धर्मशिक्षणाची जबाबदारी शिक्षकावर जेव्हां लोटतात तेव्हां आपण काय करित आहों याची जाणीव त्यांपैकीं फारच थोड्यांना असते. मुलाच्या मनावर धर्माचा व नीतीचा पगडा पूर्णपणें बसण्यास त्यांचेपुढें धर्मशील व नीतीमान् वडील माणसांचा कित्ता पाहिजे. मुलांचे पालक स्वतःच्या आचरणांत धर्मशीलता जोंपर्यंत प्रतिबिंबित करूं लागले नाहींत तोंपर्यंत शाळेंत कितीहि शास्त्रग्रंथ पढविण्यांत आले तरी त्यांचा कांहींएक उपयोग होणार नाहीं. दुसरी गोष्ट धर्म ह्मणजे काय याची स्पष्ट कल्पना किती आईबापांस असते? मुलांनीं वेळचेवेळीं स्नानसंध्या करावी. हजारपांचशें जप करावा किंवा गुरुचरित्राची पोथी वाचावी मग त्याच्या वर्तनांत कितीहि शठता भरलेली असो एवढीच ज्यांची धर्मशीलतेची कल्पना आहे असे आईबाप काय थोडे आहेत? बरें याच्या उलट "स्नानसंध्या टिळे माळा पोटीं क्रोधाचा उमाळा।" अशा प्रकारचें वर्तन हा धर्म नव्हे तर प्रत्यक्ष अधर्म होय असें भाविकपणानें समजणारे समंजस आईबाप थोडे का असेनात पण आहेत यांत संशय नाहीं. तेव्हां या दोन्ही प्रकारच्या पालकांना पसंत पडून त्यांचें समाधान करणारी धर्मशिक्षण पद्धति कोठून आणावयाची हा एक मोठा प्रश्न आहे. धर्माचीं दोन अंगें आहेत. एक आचारप्रधान व दुसरें तत्वज्ञानप्रधान. या दोन्हीही अंगांचें यथायोग्य संमेलन करून जी शिक्षणपद्धति ठरेल व जी अनुभवानें हितावह दिसेल तिचाच स्वीकार करणें योग्य आहे. पण धर्मशिक्षणाची ओरड करणाऱ्यांपैकीं कोणीहि अशी शिक्षणपद्धतीची योजना जोंपर्यंत पुढें मांडली नाहीं तोंपर्यंत शाळेंतून धर्मशिक्षण दिलें जात नाहीं अशी ओरड करण्यांत अर्थ नाहीं.

आतां दुसरा वर्ग इतर टीकाकारांचा घेऊं. या वर्गांत ॲंग्लोइंडियनपत्रकर्ते प्रमुखत्वानें येतात. हिंदुलोक व त्यांच्या धर्मसमजुती या विषयींचें अज्ञान असतांही धर्ममार्तंडत्वाची घमेंडी बाळगणारे हे पत्रकार अशा ऐटीनें व दिमाखानें लिहीत असतात कीं जणूं काय हे मूर्तिमंत शंकराचार्यांचेच अवतार. हिंदु धर्मांत प्रधान अंग आचार हें आहे ही गोष्ट त्यांच्या गांवींहि नसते. धर्मानें तत्वज्ञान ह्मणजे नीति आणि ती नीति शाळेंत शिकविल्या जाणाऱ्या सर्व पुस्तकांतून थोड्याफार अंशानें असतेच, असें असतांनाहि धर्मशिक्षण नाहीं, व त्यामुळें हिंदुस्थानची तरुणपिढी अत्याचारी बनूं लागली आहे अशा प्रकारचीं मतें हे धाडशी पत्रकार बेलाशक प्रतिपादित असतात. धर्म शिक्षणाचा आणि राजकीय अत्याचाराचा अर्थाअर्थी काय संबंध आहे, या गोष्टीचा विचारही कधीं त्यांचे डोक्यास शिवत नाहीं. हिंदुस्थानांत माजलेल्या अशांततेच्या कारणाचा शोध लावण्यांत आपण कांहीं तरी अजब पुरुषार्थ केला आहे असें त्यांस वाटत असतें. धर्मशिक्षण नाहीं ह्मणून जर आजची पिढी बिघडली असली तर कै. रानडे, मंडलीक, कृष्णशास्त्री चिपळूणकर, बाळशास्त्री जांभेकर वगैरे मंडळी युरोपियन प्रोफेसरांच्या हाताखालीं शिकत होती त्यावेळीं ती पिढी कां बिघडूं नये. त्यांना कोणतें धर्मशिक्षण देण्यांत येत होतें, कोणत्या धर्मशास्त्रांचा अभ्यास त्या काळीं शाळांतून व कॅलेजांतून होत असे? हे सर्व पुरुष धर्मशिक्षणाच्या अभावामुळें अत्याचारी बनले होते काय? या प्रश्नांचें समाधानकारक उत्तर आल्याशिवाय सध्यांच्या अशांततेचें कारण धर्मशिक्षणाचा अभाव आहे ही गोष्ट कोणीहि कबूल करणार नाहीं.

पण आईबाप आपली जबाबदारी ओळखीत नाहींत व त्यामुळें घरीं मिळत नसलेलें धर्मशिक्षण मुलांना शाळेंतच चावयास हवें आहे असेंहि ह्मणणारांचा एक वर्ग आहे. या मंडळींची सदिच्छा आह्मांस मान्य आहे. परंतु ही इच्छा पूर्ण करण्याचे मार्ग किती बिकट आहेत याची त्यांची त्यांनाहि चांगलीशी कल्पना नाहीं. हिंदुस्थानांत अनेक जाति व पंथ आहेत. या प्रत्येक जातीची व पंथाची स्वतंत्र शाळा असल्या शिवाय त्या मताप्रमाणें धर्मशिक्षण देता येणार नाहीं. कोणी शैव पंथाचे असतील तर कोणी वैष्णव असतील, कोणी शाक्त असतील तर कोणी गाणपत्य असतील कोणी प्रार्थना समाजिस्ट असतील तर कोणी आर्यसमाजिस्ट असतील, या सर्वांना त्यांच्या त्यांच्या विशिष्ट धर्ममताप्रमाणें आचार करण्यास लावणारें धर्मशिक्षण एक जातीचें असणें शक्यच नाहीं. एवढीच एक अडचण नाहीं. या शिवाय आणखीहि अडचणी आहेत. धर्मशिक्षण देणारे व घेणारे यांच्या मतांत तरी ऐक्य असलें पाहिजे. तें कसें सांपडणार! एकच गुरु इतक्या सगळ्या पंथांच्या शिष्यास धर्मशिक्षण देणार कीं काय? नसल्यास भिन्न भिन्न पंथाच्या शिष्यवर्गासाठीं भिन्न भिन्न मार्गी शिक्षक ठेविल्याशिवाय दुसरा कोणता मार्ग आहे व इतके शिक्षक ठेवण्यास किती द्रव्यनिधी लागेल या सर्व गोष्टींचा विचार केल्यास हिंदुस्थानांतल्या शाळांतून धर्मशिक्षण देण्याची तजवीज होणें जवळ जवळ अशक्य आहे असें दिसून येईल. धर्म शिक्षणाच्या नांवाखालीं नुसतें नीति शिक्षण देतां येईल. व कित्येक शाळांतून तें दिलें जात असतें हें आह्मांस ठाऊक आहे, पण हा केवळ लोकांना भुलविण्याचा प्रकार आहे. धर्म ह्मणजे नीति नव्हे, त्यांत नीतिपेक्षां ईश्वराविषयींची श्रद्धा व ती श्रद्धा दृढ करण्याचें साधन या दोन गोष्टींचा व त्याच प्रमाणें मोक्षप्राप्तीच्या मार्गाचाहि अंतर्भाव होत असतो. इतक्या व्यापक अर्थानें धर्म शब्दाची मीमांसा करून त्या धोरणानें दिलें जाणारें जें शिक्षण तें खरें धर्मशिक्षण होय. असें धर्मशिक्षण हिंदुस्थानांतल्या शाळांतून केव्हांहि दिलें जाण्याचा संभव नाहीं.

कारखानेवाले व मजूर.

—:+:—

समाजाची घटना सुरू झाल्यापासूनच व्यक्ति आणि संघ यांच्या मधील हक्कांच्या तंट्यास प्रारंभ झाला; पण अलीकडे हे तंटे बरेंच विकोपास जाऊं पाहत आहेत. सरकारानें व्यक्तीच्या हक्काचें संकोचन किती मर्यादे पर्यंत करावयाचें हें ही या प्रश्नाचेंच एक अंग आहे. सरकार ही एकसंघशक्ति आहे. हिनें व्यक्तिघटित जो समाज त्याच्या हक्कावर कोठपर्यंत गदा घालावयाची हे त्याच प्रश्नाचें दुसरें एक अंग आहे. हीं दोन्हीं अंगें आपल्यापुढें निरनिराळ्या वेळीं निरनिराळ्या रूपानें येत असतात. पहिलें अंग संमति बिलाच्या प्रश्नाचे वेळीं चर्चेसाठीं पुढें आलें होतें. आणि त्या वेळीं झालेल्या भवति न भवतीवरून असें निष्पन्न झालें कीं जेथें एकंदर समाजाच्या हिताचा प्रश्न असेल तेथें प्रसंगविशेषीं धर्मशास्त्राला सुद्धां बाजूला सारून सरकार सामाजिक व्यवस्थेंत हात घालणार व तसें करणें हें नीतीच्या व समाज हिताच्या दृष्टीनें अवश्य ही असतें. जी गोष्ट समाज व्यवस्थेची तीच औद्योगिक संस्थेची समजावी. कारखानदार व मजूर यांचे व्यवहार जों पर्यंत सरळपणानें चालले आहेत, तोंपर्यंत सरकारला त्यांच्या कारभारांत हात घालण्याचें कांहीं कारण नाहीं. पण विपरीत प्रकार दिसूं लागतांच समाज हिताच्या रक्षणार्थ त्यांना मध्यें पडणें भाग आहे. इंग्लंडांत कारखानदार आणि मजूर यांच्या मध्यें भानगडी उपस्थित होऊन तंटे व

सर झाले नाहींत असा आठवडा क्वचितच जात असेल. तिकडे कारखानेवाले पैशाच्या जोरावर मजुरांना दडपण्याचा यत्न करीत असतात, तसे मजूर ही संघशक्तीच्या जोरावर कारखानदारांना अंकुश्यास लावण्याच्या खटपटींत असतात. इंग्लंडांत मजूरदारांचा पक्ष हळूहळू इतका प्रबळ होत चालला आहे कीं त्यांचे प्रतिनिधि पार्लमेंटांत जाऊन बसूं लागले आहेत, आणि ब्रिटिश राज्याची सूत्रें हातांत ठेवूं पाहणाऱ्या प्रधानमंडळानें या पक्षाची समजूत घातल्याशिवाय त्यांच्या प्रधानकीची कारकीर्द कधीं शांततेची व्हावयाची नाहीं हें ठरलेलें आहे. इतकी सत्ता मजूरपक्षाच्या हातांत आहे तरी कारखानदारांशीं त्यांचे जे तंटे नेहमीं सुरू असतात, त्यांचा अंत सरकारी अधिकाऱ्यांनीं मध्यस्थी केल्याशिवाय होत नाहीं, आणि म्हणून मजुरांच्या हितासाठीं नवेनवे कायदे निर्माण होत आहेत. आमच्या हिंदुस्थानांतही तोच प्रचार पडूं पाहत आहे. इंग्लंडांत जें काम डेमोक्रसीच्या (लोकसत्तेच्या) जोरावर चालत आहे तेंच इकडे बेनेव्होलंट ब्युरोक्रॅटिक डेस्पॉटिझमच्या म्हणजे परोपकाराच्या स्फूर्तीनें लोकांवर अनियंत्रित सत्ता चालवूं पाहणाऱ्या अधिकारी वर्गाच्या हातून घडूं लागलें आहे. इंग्लंडांतील प्रधानमंडळाचा जसा सद्धेतु आहे तसेच इकडील अधिकारीही सद्धेतु च्याच प्रेरणेनें औद्योगिक व्यवस्थेंत ढवळाढवळ करीत आहेत. पण इंग्लंड तें इंग्लंड व हिंदुस्थान तें हिंदुस्थान असल्यामुळें जें इंग्लंडच्या प्रकृतीला मानवलें तें हिंदुस्थानच्या प्रकृतीला मानवेलच असा नेम नाहीं. ज्या प्रमाणें एका माणसाला मानवणारें औषध भिन्न प्रकृतीच्या माणसाला मानवेलच असा नेम नसतो, तोच प्रकार राष्ट्रांनाही विहित आहे. हिंदुस्थानचें हवापाणी, इकडच्या लोकांच्या सवयी व राहण्याची पद्धत, समाजव्यवस्था, वगैरे गोष्टी लक्षांत घेऊन विचार केला तर कारखानदार व मजूर यांच्या मधील परस्परसंबंधांत सरकारी अधिकाऱ्यांनीं इतक्यांतच हात घालणें एकंदरीनें इष्ट नाहीं. इतकेंच नाहीं तर उलट हानिकारक व औद्योगिक बाबींत पिछेहाट करणारें आहे असें दिसून येईल. खुद्द इंग्लंडांतही सरकारनें औद्योगिक व्यवस्थेंत हात घालण्यास सुरुवात केली तेव्हांची इंग्लंडची सांपत्तिक स्थिति हिंदुस्थानांतल्या सध्याच्या सांपत्तिक स्थितीहेक्षां सपष्टपणें चांगली होती, व तेथील कारखाने भक्कम पायावर उभे राहिलेले होते, आणि म्हणूनच सरकारच्या मध्यस्थीचा दुष्परिणाम त्या कारखान्यांवर फारसा घडला नाहीं पण आज हिंदुस्थानची स्थिति तशी नाहीं. आमचे कारखाने अगदीं बाल्यावस्थेंत किंबहुना शैशवावस्थेंत आहेत. इंग्लंडांत मजुरांची वाण होती, म्हणून कारखानेवाले गरजू होते. आमच्या इकडे मजुरांची संख्या बरीच मोठी असून त्यांना कोणत्याही प्रकारच्या शिक्षणाचा गंध नसतो अशा स्थितींत इंग्लंडच्या कायद्यांचा नमुना इकडे उठवूं पाहण्याचा प्रयत्न हास्यास्पद होईल. राज्यकारभार करणें व कायदेकानु घडविणें या मारल्या गोष्टी केवळ अनुकरणेच्या हौसेनें करणें बरोबर नाहीं. दूरदृष्टि अवश्य ठेविली पाहिजे हें फ्याक्टरी कमिशनपुढें मांडल्या गेलेल्या एकंदर स्थितीवरून दिसून आलेंच आहे.

शास्त्रीय मंत्रिमंडळ.

+—०—+

हिंदुस्थान सरकारला शास्त्रीय विषयांत योग्य सल्लामसलत देण्यासाठीं बोर्ड ऑफ सायंटिफिक अडव्हाइस नांवाचें एक मंत्रिमंडळ थोड्या वर्षांपूर्वी नेमण्यांत आलें आहे. या मंडळानें गेल्या सात वर्षांत कोणकोणतीं कामें केलीं त्याचा रिपोर्ट नुकताच बाहेर पडला आहे. या रिपोर्टावरून पाहतां असें दिसतें कीं या मंडळाच्या रासायनिक, वायुशास्त्रविषयक, भूगर्भविषयक, वनस्पतिविषयक, प्राणिविषयक, अशा निरनिराळ्या शाखा असून प्रत्येक शाखेवर त्या त्या विषयांत पारंगत अशा शास्त्रज्ञाची नेमणूक झालेली आहे, आणि या शास्त्रज्ञाकडे जे नमुने पाठविण्यांत येतात त्यांचें पृथक्करण करून किंवा शास्त्रीय प्रयोग करून पाहून त्यासंबंधानें अधिकाऱ्यांस योग्य सल्ला देणें शेतकी, जंगल, वगैरे खात्यांच्या द्वारें कृषिकर्म, व उद्योगधंदे यांचा उत्कर्ष करणें, पाश्चात्य देशांत शास्त्रीय ज्ञानाचें पाऊल कसें पुढें पडत आहे तें पाहून त्या मानानें इकडे ही प्रगति ठेवण्याचा यत्न करणें वगैरे कामें या मंडळाला करावयाचीं असतात. औद्योगिक व कृषिकर्मविषयक रासायनिक शाखेनें गेल्या सालीं सर्पणाचा विषय हातीं घेऊन व अनुभव पाहून असें ठरविलें कीं आमचे लोक गाई म्हशीच्या शेणाच्या गोवऱ्या थापून त्या जाळतात यात शेतीची व लोकांची ही मोठी हानि होते. कारण कीं शेण हें चांगलें खत आहे तें जाळल्यापासून फार तर मणामागें ४॥ आणे सर्पणाबद्दलचे वाचतात; पण शेणांत जो खताचा भाग असतो तो दरमणास ११॥ आणे किंमतीचा असतो. तेव्हां शेतकऱ्यांनीं पाहिजे तर सर्पण विकत घेऊन जाळावें, पण शेणाच्या गोवऱ्या जाळूं नये. त्यांत त्यांचेंच नुकसान आहे. हिंदुस्थानांत गंधकाचा तेजाब अल्प प्रमाणावर होऊं लागला आहे. हा तेजाब पुष्कळ बारीकसारीक धंदांना लागणारा असल्यामुळें अधिक प्रमाणांत तयार व्हावयास पाहिजे आहे. जमिनींतल्या पाण्यावर डॉ. लीथर यांनीं पुष्कळ प्रयोग करून पाहिले. लागवडीच्या पिकांना पाणी देण्याकडे शेतकी खात्याचें लक्ष लागावें तसें अद्याप लागलेलें नाहीं असा शेरा या रिपोर्टांत एके ठिकाणीं मारलेला आहे. काळ्या जमिनीचा काळा रंग हा त्या जमिनींत असलेल्या टिटॅनिफरस मॅग्नेटाइट नांवाच्या धातूमुळें येतो असा शोध लागला आहे. या जमिनींत प्राणिज द्रव्य थोडें असतें असें शास्त्रज्ञांचें म्हणणें आहे. पुण्याकडे मावळांत व कोंकणांत जमिनीवर राब घालून ती जाळतात हा कांहीं तरी मूर्खपणाचा प्रकार आहे अशी कांहीं युरोपियन शास्त्रज्ञांची समजूत होती, पण ती चुकीची आहे, या कृतीपासून जमिनीला खरोखर फायदा होतो असें आतां ठरलें आहे. वार्निश करण्यास लागणाऱ्या द्रव्यांचा शोध मि० पूरणसिंग नांवाच्या शास्त्रज्ञानें चांगला केला आहे व तत्संबंधीं त्यांनीं स्वतंत्र रिपोर्ट लिहिले आहेत. तीळ, भुईमूग, कापसाची सरकी वगैरे तेल विशिष्ट बीजांचें पृथक्करण करून पाहतां असें आढळून आलें आहे कीं तिळांत शेंकडा ४७ तें ५७ इतकें तेल असतें. एरंडींत ३८ पासून ५२ पर्यंत, भुईमुगांत ४६, व सरकींत ३५ इतका भाग तेलाचा असतो. कलकत्त्यास तुपांत भेसळ घालण्याचा कारखाना जंगी प्रमाणावर चालला आहे. ३४४ तुपाचे नमुने तपासण्यासाठीं आले होते, त्यांतले २०३ भेसळीचे आणि ११ तर अजीबात बनावट निघाले! हिंदुस्थानांतला निळीचा धंदा बहुतेक बसला आहे. पण ज्यांत इंडिकन द्रव्याचा भाग विशेष आहे अशा निळीची लागवड केली तरच हिंदुस्थानच्या लोकांचा तरुणोपाय आहे असें या मंत्रिमंडळानें ठरविलें आहे या कामासाठीं एक शास्त्रज्ञाची नेमणूक लवकरच व्हावयाची आहे. हिंदुस्थानांत आगकाड्या करण्याला उपयोगी असें एखादें लांकूड शोधण्याचें काम गेल्या सालीं हातीं घेतलें होतें व त्या कामीं बरेंच यश आलेलें दिसत आहे. या बद्दलचा सविस्तर रिपोर्ट लवकरच प्रसिद्ध व्हावयाचा आहे. हिंदुस्थानांतले वारे व वादळें यांच्या बद्दलचे शोध सुरू आहेत. चिनी मातीच्या भांड्यांसारखीं भांडीं होण्यासारखी माती इकडे राजमहाल जिल्ह्यांत व कांहीं डोंगराळ मुलुखांत सांपडली आहे. सिंगभूम जिल्ह्यांत तांबें सांपडलें आहे, पण तें असावें तसें चांगल्या प्रतीचें नाहीं. माटिगारा येथें ३ इंच जाडीचा तांब्याचा थर सांपडला आहे, चांगली काच होण्यासारखी वाळू अद्याप सांपडली नाहीं, तथापि स्वस्त बाटल्यांची हिरवी काच तयार करण्यास लागणारी वाळू गंगा नदींत सांपडते. यापेक्षां दामुदा नदींत सांपडलेली कांच अधिक पांढरी असल्यामुळें तिच्यापासून बिनरंगाची बिलोरी कांच तयार करतां येईल, या वाळूंत थोडेंसें काओलिन नांवाचें द्रव्य आहे, आणि तें काढून टाकण्याची युक्ति सांपडली नाहीं त्यामुळें ह्या कांचेला फारशी उष्णता देतां येत नाहीं ही मोठी अडचण आहे. मध्यप्रांतांत मॅंगनीज धातूच्या नव्या नव्या खाणींचा शोध लागला आहे व या खाणी बऱ्याच प्राचीन असाव्या असें वाटतें. भूगोल विषयक शाखेंत डॉ० स्वेन हेडिन आणि डॉ० स्टीन यांनीं केलेल्या कामांचा उल्लेख केला आहे. डॉ० स्वेन हेडिन हे तिबेटांत दोनदां जाऊन आले. त्यांच्या प्रवासाची व त्यांनीं लाविलेल्या शोधांचीं वर्णनें पूर्वी येऊन गेलींच आहेत. डॉ० स्टीन यांचा प्रवास चिनी-तुर्कस्थान व कंसु या प्रदेशांत झाला. यांचे बरोबर राय साहेब रामसिंग व राय बहादर लालसिंग असे दोघे हिंदी मदत नीस होते. यांच्या शोधाचा हिंदुस्थान सरकारला पुष्कळ उपयोग होईल. या रिपोर्टांत नमूद केलेल्या आणखी पुष्कळ गमतीच्या व उपयुक्त गोष्टी आहेत, पण त्या शास्त्रीय परिभाषेंत गुरफटलेल्या असल्यामुळें सामान्य वाचकांना त्या कंटाळवाण्या होतील म्हणून दिल्या नाहींत. एकंदरीनें हें मंत्रिमंडळ फार चांगलें काम करीत आहे असें दिसतें.

वऱ्हाडवृत्त.

हवापानः—या आठवड्यांत उष्मा फार होतो असें वरच्यावर येत असत. थोडासा पाऊसहि पडला. वारा फार सोसाट्याचा वाहतो. यावरून खऱ्या पर्जन्यास लवकरच सुरुवात होईलसें वाटतें.

रावबहादूर रामकृष्ण रावजी पंडित, एक्स्ट्रा असि० कमिशनर फर्स्ट ग्रेड यांनीं पेन्शन घेतल्यामुळें खालील ए० असि० क० यांस बढती मिळाली हें कळविण्यास आनंद वाटतो.

बढतीचा दर्जा.

रा. रा. डब्ल्यू. जे. बागले,	सेकंड ग्रेड	फर्स्ट ग्रेड
रा. रा. एफ्. मार्शल, थर्ड ग्रेड		सेकंडग्रेड
रा. रा. जे. जे. ग्रिंडले, फोर्थग्रेड		थर्ड ग्रेड
रावबहादूर नव गोपाल सरकार,	फिफ्थ ग्रेड	फोर्थ ग्रेड
रा. रा. कृष्णराव पुरुषोत्तम भट,	सिक्स्थ ग्रेड,	फिफ्थ ग्रेड.
रा. रा. बाळकृष्ण रामचंद्र वखळे,	सातव्या ग्रेडचे ए. असि. कमी.	सिक्स्थ ग्रेड.
रा. रा. महमद अबदूल हक, तहशिलदार.		फर्स्ट ग्रेड, सिक्स्थ ग्रेड ए. असि. कमि.

बादशहाच्या प्रेत यात्रेच्या दिवशीं येथील अंजुमन नइस्लामची जंगी सभा दुःख प्रदर्शनार्थ भरली होती. त्या दिवशीं गोरगुरीबांस बरीच खैरात वाटण्यांत आली,

आकोलें येथें ललितकलादर्श संगीत नाटक मंडळी येऊन त्या कंपनीनें आपला पहिला सौभद्र नाटकाचा प्रयोग फार चांगला करून दाखविला. रा० केशवराव भोसले या भूमिकेचा भाग चांगला वठला असें प्रेक्षकांच्या संतोषदायक मुद्रेवरून दिसत होतें.

NOTICE.

The Berar Match Manufacturing Company, limited,, Ellichpur has passed on the 22 nd. of May 1910 at a general meeting of the Company an extraordinary resolution for voluntarily winding up of the company and appointed Mr. Abaji Narain Pensioner of Amraoti as liquidater. The Board of Directors ceases now to exist.

Ellichpur, 28 th. May 1900 } R. M. Pendse Managing Director.

नो. नं. ठ ९९

वधू पाहिजे.

निरोगी, कुलीन, वय १३।१४ वर प्रथम वर. वय. ३०. देशस्थ. ऋग्वेदी. भारद्वाज. गोत्र मनुष्य. गण. हुंड्याची अट नाहीं.

क्ष C/o वऱ्हाडसमाचार आकोला,

सुधारलेले लोखंडी नांगर

लांकडी नांगर जाऊन त्यांच्या जागीं हळू हळू लोखंडी नांगर प्रचारांत येऊं लागले आणि हल्लीं हंगामाच्या दिवसांत तर त्यांची जरुरी फारच भासणार हें ह्मणून आह्मी तुमच्या करितां माच्या मेहनतीनें हल्लीं सुधारलेले लोखंडी नांगर आमच्या कारखान्यांत तयार करून ठेविले आहेत. व हे नांगर सर्वत्र पसंत असल्याचें तुमच्या वाचण्यांत अगर ऐकण्यांत आलें असेलच, शिवाय आमचे नांगर परदेशी नांगरापेक्षां प्रत्येक बाबतींत फारच मजबूत असून किंमतींत स्वस्त आहेत, ह्मणून जास्त माहितीच्या हस्तपत्रका करितां आजचे आज लिहा.

किर्लोस्कर बंधु, बेळगांव.

नो. नं. ट ७२

सत्रा वर्षांपासून परीक्षित व सरकाराकडून रजिष्टर केलेला.

सुधासिन्धु

कालरा, (पटकी) दमा, खोकला, कफ, पोटशूल, अतिसार, संग्रहणी, जुलाब, अतिनिद्रा, बातज्वरेरोग, व मुलांचे रोग या सर्वांवर एकच स्वादिष्ट व रामबाण औषध. प्रत्येक शिशीची किंमत ॥. एका डझनास रुपये ५ टपाल हांशील १ पासून ४ पर्यंत ४= आणे व डझनास ।. आणे. एकदम ६ घेणारास १ फुकट. पूर्ण माहिती व सरटिफिकीट पाहण्याकरितां क्याटलाग फुकट पाठवूं. प्रत्येक ठिकाणीं एजंट पाहिजेत. नियम मागवून पहा.

मिळण्याचा पत्ता

सुख संचारक कंपनी,

नो. नं. घ. ५३ मथुरा.

जाहिर नोटीस.

सर्वत्र साहू सावकार व इतर लोक यांस:—

जाहिर करण्यांत येतें कीं मौजे हतोली प्र. गिरोली ता. मंगरुळपिर जि० आकोला येथील माझ्या इस्टेटीचे चार हिस्से करून तीन हिस्से माझे तीन मुलांस वांटून दिले आहेत. व एक हिस्सा मी माझे स्वतःकरितां ठेविला आहे. त्याचा मी वाटेल तसा उपभोग घेण्यास मालक आहे. सदर्हू इस्टेटीचा तपशील माझ्या वांटेस आलेलें शेत सर्वे नंबर ५२ व शेत नंबर ६१ यांतील निम्में शेत व गाईचा गोठा ..त नंबर ५५ व इनाम शेत नंबर २ व राहतें घर, येणें प्रमाणें इस्टेट माझे स्वतःचे मालकीची आहे. त्यावर कोणत्याही मुलाचा हक्क नाहीं. जर कदाचित माझा एखादा मुलगा वरील इस्टेटीची विक्री किंवा गहाण वगैरे करून देईल तर ती कोणी घेऊं नये. माझे रुजुवाती शिवाय घेतल्यास तो व्यवहार रद्द समजला जाईल. कळावें. ता० २३-५-१० इ० ·

द० नारायण रामासा महाजन मानोरा.

सही

रामजी वल्लद भगाजी पाटील रा० हतोली द० खु०

नो. नं, ८४ ठ

नोटीस

रा० माधव रावजी टुनकीकर हल्लीं रा० हिंगणघाट (मेसर्स रायली कंपनीचे आफिसांत) यांस:—

खालीं सही करणार मुलाबाई मर्द पुंजाजी रंगारी रा० आकोला (नवाबपुरा) प्रांत वऱ्हाड हिजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मौजे यळवण ता० आकोला येथील शेत सर्वे नं. १३९ एकर १८।३४ आकार रुपये २९॥१८९ यांतील एक तृतियांश हिस्सा ग्यां आपले तीर्थरुप रावजी विठ्ठल टुनकीकर यांजकडून तारीख २६-९-१८९९ चे खरेदीखतावरून फरोक्त करून घेतला तें शेत ग्यां तुमचे बापाकडे पट्यानें वहीतीस लावलें होतें त्याजबद्दलचा पट्टा ता० २७-३-१९०९ चा मजजवळ आहे. त्या पट्ट्यांतील रक्कम मला मिळणें आहे. तुमचे तीर्थरुप मरण्यास अजमासें १ वर्ष झालें. हल्लीं तें शेत तुह्मास करणें असल्यास मला नवा पट्टा करून देणें किंवा माझी गुदस्ताची देणें असलेली बाकी देऊन टाकावी ह्मणजे मी तें शेत दुसऱ्यास लावून टाकीन. या प्रमाणें तुमचे कडून व्यवस्था १५ दिवसांत न झाल्यास तुमचेवर योग्य कोर्टांत दावा मांडीन व तुमचे पासून या नोटीसीचे खर्चासुद्धां सर्व रक्कम वसूल करीन. कळावें ता० २९।५।१०

सही

मुलाबाई मर्द पुंजाजी निः खु. आंगठा

नो. नं. ८५ ठ

नोटीस.

नोटीस बेशमी गोविंदा वा॥ विठोबा पाटील राहणार भोरद ता० आकोला यांस—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुह्मी सन १९०६ सालांत आमचे मालकीचीं शेतें दोन पैकीं अक्कलकोट ता० आकोला येथील सर्वे नंबर १८ व मौजे अगानतपूर ता० आकोला येथील शेत सर्वे नंबर १३ अशीं दोन्हीं शेतें तुह्मांस पट्यानें वहितीस दिलें होतें पण तुह्मी कबुलायतींतील शर्ती प्रमाणें स्वामित्वाची रक्कम न दिल्यामुळें पोष्ट मार्फत नोटीस देण्यांत आली कीं स्वामीत्वाची रक्कम तुह्मी न दिल्यास शर्तीप्रमाणें शेती तुमचे कडून काढून घेतली जाईल. तुह्मी या नोटीसीचा जबाब ता० ११-५-१९१० इ. रोजीं आकोले मुक्कामी समक्ष येऊन तोंडीं दिला कीं स्वामीत्वाची रक्कम मजला देण्यास ऐपत नाहीं. दस्तऐवज करून घावा, पण कोणी जामिन मिळत नाहीं मुळें शेती दुसऱ्यास लावून काढावी करितां दोन्हीं शेतें मारोती वा॥ रामजी पाटील भोरदकर यांस सदरहू शेती आह्मी वहितीस दिली आहे. आतां सदरहू शेतांत जाण्याचा तुह्मास अधिकार राहिला नाहीं. गेल्यास तुमचें जाणे गैरकायदा होऊन रीतीप्रमाणें तजवीज केली जाईल व या नोटीसीनें असें ही कळविण्यांत येतें कीं तुह्मी नोटीस पावले तारखेपासून १५ दिवसांचे आंत तुमचेकडेस असलेली स्वामीत्वाची व कर्जाची रक्कम आणून द्यावी तसें न केल्यास रीतीप्रमाणें तजवीज करण्यांत येईल. कळावें ता० २५ माहे मे सन १९१० इ. द० लक्ष्मण भिकाजी पी. रा. आकोला.

सही

Mahiput Raojee Pensioner, father of minor Prabhakar, Buldana.

नो. नं. ठ ८६

जाहिर नोटीस

सर्व सावकार लोक व इतर लोक यांस:—

खालीं सही करणार याजकडून जाहिर करण्यांत येतें कीं माझा नात्याचा पुतण्या नामें रामप्रताप रामनारायण हा माझ्या पाशीं नोकर या नात्यानें होता त्यामुळें माझे कोणाकडे येणें असलेले रुपये मी त्याचे कडून आणवीत असे. परंतु हल्लीं तो माझ्या विश्वासांतून कमी झाला आहे व कोणते वेळेस तो काय नुकसान करील त्याचा नेम नाहीं याजकरितां मी त्याला नोकरींतून कमी केलें आहे तरी माझे नांवावर त्याला कोणी पैसा कर्जाऊ अगर माझा असलेला देऊं नये. दिल्यास मी या कर्जाचा जबाबदार होणार नाहीं व माझे रुपये ज्याचेकडे असतील ते मी त्याजकडून वसूल करून घेईन. सदर्हू इसमा जवळ दिल्याची तक्रार ऐकणार नाहीं. कळावें ता० २४।५।१०

सही,

रघुनाथ दुलीचंद मारवाडी राहणार येवद द० खु०

नो. नं. ठ ८७

जाहीर नोटीस

सर्वत्र लोकांस खालीं सही करणार याजकडून जाहिर करण्यांत येतें कीं माझी खालीं दाखविलेली जमीन विकणें आहे. ज्यास घेण्याची जरूरी असेल त्यानें खालील पत्यावर पत्र व्यवहार करावा अगर समक्ष येऊन भेटावें ह्मणजे किंमतीबद्दल खुलासा करूं. १ मौजे शिरसखेड ता. व जि० आकोला येथील सर्वे नंबर ३५ एकर २०।२ आकार रुपये १४ यांतील एक द्वितियांश हिशाची जमीन. खातेदार तुकाराम माहादाजी. २ मौजे शिरसखेड येथील सर्वे नंबर ३ एकर १८।१८ आकार ११ चें सर्व शेत खातेदार खालीं सही करणार. कळावें ता० २५-५-१०

सही

श्रीरामसा सदुसा रंगारी रा० हिरपूर द० खु०

नो. नं, ठ ८८

नोटीस

चि० फकीरजी वल्लद रामजी पाटील हतोली ता० मंगरूळपीर यांस:—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं आपली वऱ्हाडसमाचारांतील ता० १६-५-१० इसवाच्या अंकांतील जाहीर नोटीस मिळाली. मजकूर समजला. वरून आपणांस या नोटिशीनें कळवितों कीं, तुह्मी नोटिशीमध्यें माझी बुद्धीस भ्रम झाला असून मी आफुही खात आहे, असें लिहिलें आहे. तें सर्व खोटें आहे. तुमच्यासुद्धां मला तीन मुलगे आहेत. त्या तुह्मां सर्वांस माझ्या इस्टेटीचे चार वांटे करून तीन वांटे तुह्मां तिघांस सारखे वांटून दिले आहेत. व एक वांटा मी आपले उदरपोषणासाठीं ठेविला आहे. या गोष्टीस सरासरी चार पांच वर्षे झालीं असून तुह्मी सर्व विभक्त राहात आहां. माझे हिश्यावर तुमचा तिघांचा कोणतेही प्रकारचा हक्क नसून त्यावर माझा व माझे मागें माझ्या कुटुंबाचा हक्क आहे. त्यांत तुह्मांस कोणतेही प्रकारची खटपट करतां येणार नाहीं. व मी तुह्मांस वांटून दिलेल्या इस्टेटीस मुळींच हात लावीत नाहीं व तुह्मी मला वृद्धपणीं दिलेल्या इस्टेटीस हात लाऊं नये.

तुह्मी सर्व मुलांत वडील ह्मणून तुह्मांस घरातील सर्व कारभार व पाटीलकी सुद्धां तुह्मांस दिली होती. परंतु तुमची चालचलणुक चांगली न ठेवीतां सरकारी फारिष्टाचे कामांत बदलाम होऊन पाटलिकीवरून बरतर्फ केलें, शिवाय गावांत आपण नेहमीं दारू पिऊन जारकर्मामध्यें निमग्न राहून समायकींतील इस्टेटी पैकीं चार पांच शेतें गमाविली वरून मी तुह्मांस वर लिहिल्या प्रमाणें विभक्त करून दिलें. व आतां आपणास माझें नीट चाललेलें पाहावत नाहीं ह्मणून आपण भलत्यासलत्या नोटीशी देतां हें चांगलें नाहीं. या नोटीशीनें आपली नोटीस रद्द समजावी. कळावें. ता० २३-५-१० इ०

द० नारायण रामासा महाजन मानोरा.

सही

रामजी वल्लद भगाजी पाटील हतोली द० खु०

नो. . ८९ ठ

नोटीस

नोटीस बेशमी पांडू व तुकाराम वा॥ माहादाजी पाटील मेहेल राहणार दुधलम पोष्ट व ता० मुर्तिजापूर जि० आकोला यांस—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मौजे शिरसखेड येथील सर्वे नंबर ३५ एकर २०।२ आकार रुपये १४ यांतील निम्मे हिशाची माझे पूर्वजांचे खरेदीची व माझे पूर्णपणें ताब्यांत असलेली जमीन मला दुसऱ्यास विकणें आहे. करितां आपणांस या नोटीशीनें कळवितों कीं, वरील नंबरांतील निमे हिशाची माझी जमीन जर आपणांस घेणें जरूर वाटेल तर आठ दिवसांचे आंत हिरपूर मुक्कामीं येऊन व लोक देतात ते पांचशें रुपये जमीनी मोबदल्यांत देऊन खरेदीखत लिहून घ्यावें. असें न केल्यास सदरहू हिसा मी अन्यास विकीन. मग तुह्मी कदाचित् अप्रक्रीया केल्यास त्याबद्दल मी कोणतेच प्रकारें जबाबदार राहणार नाहीं. कळावें ता० २५-५-१०

सही

श्रीरामसा सदूसा रंगारी राहणार हिरपूर द० खु०

नो. नं. ठ ९०

आर्यवनौषधालय मुर्डी

हाईकोर्ट व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांचे आनररी असिस्टंट सर्जन रावबहादूर डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनी आमची औषधें बारकाईनें तपासून त्यांतून त्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत त्यांतून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सार्टिफिकेट आम्हास दिलें आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शेंकडा एक दोन रोग्यास कदाचित आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचे आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजीवनी

धातुवर्धक, अत्यंत उत्तेजक, व पौष्टिक, वीर्यस्तंभक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धिवर्धक सुवर्ण माक्षीक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शरीरांतील मुख्य राजा जो धातु तो शुद्ध असेल तरच शरीर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होतें तो दोषी असेल तर शरीरांत नानाप्रकारचे रोगरूपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारिरिक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातु शुद्ध व पुष्ट होण्यास या गुटिका प्रत्येक वर्षी पाहिजे या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें हें अवश्य लक्षांत ठेवावें यांच्या सेवनानें नपुंसकत्व, स्वप्नजन्य इंद्रिय वातपात उन्हाळे इंद्रियशिथिलता, कडकी, गर्मीसंबंधी मुरलेले विकार, शुक्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियांची धुपणी, छातींतील रोग, मठ पाय, हात, व नेत्र याचा दाह, क्षय, पंडुरोग, मुलांची क्षर, जीर्णज्वर, अग्निमांद्य, मस्तकशूळ, मूळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. बाळंतरोग, धुपणी, जुनाट प्रमेह, मुष्टिमैथुनानें आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होतात शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनतें. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त यांची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व उत्तम उत्तेजक होऊन मनास उत्साह देतात. दुध व जहाल पचू लागतें त्यांत उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत करितां गुणांबद्दल असंख्य सार्टिफिकीटें मिळालीं आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें यास पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयांच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयांचे आंत वेगळा टपालखर्च ५ आणे पडेल अनुपान खर्डी सोबत किंवा व्ही. पीनें खालील पत्त्यावर मिळतील.

दर-एकदम २५ गो० १ रु० ७५ गो० २ रु. १५ गो ३ रु० १२५ गो. ४ रु. २५०गो० ६ रु. ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजनः-पाणी वहाणे, साइर, फुल, खुपऱ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्रांचे सर्व विकार त्वरीत बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याचया डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रणः—कोणताही नवा जुना परमा व उष्णता दाह लघवीची मुतांची लाली, संकोच पुवाव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसत सात दिवसांत जातात तितिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठें दिसत नाहीं. बा० किं० १ ११ मार बाटलीस रु. २

४ दंतबलवर्धक पूडः—दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे

५ विंचुचें विषः—औषध लावताच उतरतें पुडी २ तो ८ आणे

६ गजकर्णः—खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार ७ दिवसांत जातात रु. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः—औषध घेताच कशाही प्रकारचे ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुनः उलटत नाहीत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः—आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरूं होतांच सर्वांनीं संग्रह तापावर गोळ्या गांठीस लेप, घात चढू नये ह्मणून बातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक किं. २ आणि ख. सो

९ सामानाचा मोठा क्याटलाग मागव तो फकट पाठवूं आपधांत अपाय-कारक पदार्थ अगदीं नसून पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल असंख्य सार्टिफिकीटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायने भस्म काढे. गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान खर्डी सोबत टपाल खर्च वेगळा पडेल लिहिलें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं कागदें मान कळविल्यास रोगाचे निदान चिकित्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्लीं वर्तमान पत्रांतुन औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असून प्रत्येक जाहिरात सुशोभित करून जो तो पुढें येऊं पहात आहे.

आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एकानें जो धंदा सुरू केला त्याचेंच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें करावा आमचे जाहितीस कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांत ऊत आला असून आमच्या ओंजळी वगैरे गावांतून तो पुर्णावस्थेंत घेऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा ते लोक याची आह्मास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपला धंदा गाण्याप ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आह्मास आहकांस सुचविणें हेच की ज्यांचे कारखाना आज सतत १५।२० वर्षे अव्याहत सुरू असून ज्यांच्या औषधास मोठाले डाक्टरांनीं सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधीनें कल्याणाची ग्राहक रागी मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचींच औषधें नेहमीं उपयोगांत आणणें अत्यंत हितकारक आहे. यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करतां अशाच रीतीनें कायम राहून हा सार्वजनिक व कल्याण करीत असलेला व्यवसाय नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेस आणण्याची खटपट करूं. आजपर्यंत आमचे खटपटीनें यशाहि बरेंच आलें आहे, करितां सकळ आर्यबंधुस व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्यास आमचींच औषधें अत्यंत गुणकारक आहेत. तींच सर्वांनीं वापरावीं, एकवार अनुभवानेंच खात्री होईल इतर जाहिरातीशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हें लक्षांत ठेऊन औषधें मागणें तीं खालील पत्त्यावर बिनचूक मागवावीं ह्मणजे खरीं गुणकारक औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य येईल- नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

ORIENTAL GOVERNMENT

LIFE ASSURANCE COMPANY

LIMITED

ESTABLISHED IN 1874.

HEAD OFFICE—BOMBAY

CHIEF AGENCY FOR C. P., BERAR & KHANDESH

Head—Quarters—Nagpur C. P.

FUNDSEXCEED THREE CRORES AND ORFYEEDEN LAKHS

CLAIMS PAID FOR OVER TWO CRORES

IMMEDIATE SEITLEMENT OF CLAIMS

If there be one thing of more impothance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the polic le paid to the Claimants at the earliest possible date. This the Directors of the 'Oriental' keep well before them and actup treating heir clients with the utmost liberality

UNQUESTIONABLE SECURITY.

It is not sufficient to read that a Company's funds amount a given sum, bu t is essential to know how such Funds are invested if in miscellaneous and sky investments or how secured.

The Funds of the 'Oriental' are invested in Government Securities and lodged with the Government Official Trustee of Bombay and terms of th Company's Trust Deed, as Security for Claims arising, though decease of assured ves, and endowment policies matured.

Gvernment Offices, professional men, Tradesmen and others employin portion of their annual income or profits in effecting life policies create fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may ave money yet if he dies early, before he had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man make his mind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of he step, do not delay. There are numerous instances in the records of the Oriental' where the delay of a month or less, has left the family without inte nded provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application—

M. DESOUZA.
CHIEF AGENT.
Nagpur.

हें पत्र अकोला येथे कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवआश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४४] आकोला, वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख १३ माहे जून सन १९१० [अंक २१

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशींचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सूचनाः– गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटिसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.

ह्या बँकेंत खालीं दिलेल्या शर्तीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ डिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यांपैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमांच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील

मुंबई ब्यांक } G. A. Phillips.
आकोला ९।९।०९ } एजंट
नं ७३

नाशिकच्या शुद्ध व धाटदार सोन्या चांदीचा माल.

सोन्याच्या टुशा, वज्रटीका, अग्रफुलें फिरकीचीं व गुलाबाचीं फुलें, नाग, मुदा ...चे नग, पुतळ्या, गोठ व अष्टपैलु मणी इ०

चांदीचीं भांडीं, उपकर्णी, गडवे, पेले, फुलपात्रें, पातेल्या, गडव्या, झाऱ्या, पळ्या, ताटें, तबकें, अत्तरदाण्या, गुलाबदाण्या, वाट्या, करंडे, कुयऱ्या, मासोळ्या, व सर्व प्रकारचे दागीने मिळतील.

विशेष माहितीकरितां क्याटलाग पाठवूं मालचे खरेपणाबद्दल जोखीमदार आहे.

लक्ष्मण आत्माराम अंबेकर
नाशीक.

नो. नं. ट ७६

नोटीस

रा० मुकरुल्लाखां वल्दद रुस्तमखां रा० बार्शीटाकळी ता० आकोला यांसः –

मी भिवसन वल्दद पुंजाजी माळी बोवडे रा० बार्शीटाकळी ता० आकोला नोटीस देतों कीं माझा सख्खा चुलत भाऊ भोनाजी हा मयत झाल्यास अंदाजा ७।८ महिने झाले. त्याचें शेत बार्शीटाकळी येथील सर्वे नं० २६१ पैकीं ३ एकर २८३७ आकार रु० ९ याचें खातें माझ्या नांवें सरकारांतून झालें आहे. मयतास बायको गंधर्वाची आहे. मीच खरा वारस आहे. त्या शेतावर ताबा माझा आहे. तूं त्या बाईकडून शेत वहिवाटीस घेतल्याचें समजतें सबब या नोटीशीनें कळविण्यांत येतें कीं वरील शेताबद्दल पट्टा लिहून घेतला आहे तो खोटा आहे या उपर तूं शेतांत किस्तकारीस येऊं नये आल्यास रीतीप्रमाणें व्यवस्था केली जाईल. कळावें ता. ९-६-१०

सही
भिवसन वा पुंजाजी माळी बोवडे
नो. नं, ड ३ नि० खु० आंगठा

नोटीस

बाळा नायकू गायकवाड राहणार अडदेव ता० पाटण जि० सातारा यांस.

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं, मी तुझी लग्नाची बायको असून लग्नाला सुमारें १४ वर्षे झालीं. त्या वेळेपासून आपण मजला एकदां नेऊन फक्त चार महिने नांदविलेंत. आपण मुहूर्ताची बायको करून तिचे बरोबर संसार करीत आहांत व मजला तिकडे नांदणेस नेत नाहीं. हल्लीं १२ वर्षे मी दुसऱ्याचें ऋण काढू। आपला उदरनिर्वाह करीत असते. आज तागाईत सावकाराचें २०० रुपये कर्ज काढून पोटास खाल्ले. तरी या नोटीशीनें आपणांस कळवितें कीं सावकाराचें सदर देणें देऊन आठ दिवसांचे आंत मजला नांदविणेस न्यावी. तसें न केल्यास मजला उदरनिर्वाहाकारितां व संसारसुखाकारितां दुसरा नवरा करणें भाग पडेल मग माझेवर आपला नवरेपणाचा हक्क बिलकूल राहणार नाहीं, कळावें ही नोटीस ता० ९।६।१०

सही
ताई कोम बाळा गायकवाड रा०
बावडे इची नि० रेघ – असे.
नो. नं, ड ४ द० बळवंत चिमणाजी.

नोटीस

येसाई कोम तुका घनवटे राहणार नेरळे पैकीं चवलेवाडी ता० पाटण इस---

खालीं सह्या करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तूं आह्मांपैकीं विठूची सख्खी भावजय व लक्ष्मण याची चुलती असून, तुझ्या मयत नवऱ्याचे हयाती पासून संसार एकत्र असून वांटलेला नाहीं. तुझे पोटापाण्याची व्यवस्था आह्मी लावीत असतां दुसऱ्यांचे नादीं लागून तुझी व आमची एकत्र असलेली स्थावर मिळकत ता. पाटण मौजे किल्लेमोरगिरी पैकीं रानची विकणार आहेस असें कळतें तरी तसें करण्यास तुजला अधिकार नाहीं. कारण तूं विधवा असून तुझे पोटीं पुत्र संतान नाहीं. ह्या नोटिशीनें तुला कळवित आहों कीं सदर मिळकती संबंधानें तूं खरेदी अगर गहाणदान व्यवहार करूं नयेस. तुझे पोटापाण्याची व्यवस्था करण्यास आह्मी तयार आहों. कळावें ता. १-६-१०

सह्या
विठू विन कोंडी घनवटे याची
निशाणी रेघ--
लक्ष्मण धानु घनवटे दो. नि० खु०
हातची रेघ–द० मारुती देवजी बोरगे.
नो. नं. ड ५

जाहीर नोटीस

तमाम लोकांस या नोटिशीनें कळविण्यांत येतें कीं येसाई कोम तुका घनवटे ही आह्मा पैकीं विठूची सख्खी भावजय व लक्ष्मण याची सख्खी चुलती असून तिचा मयत नवरा तुकाराम हा हयात असल्यापासूनच तिची व आमची स्थावर मिळकत एकत्र असून वांटलेली नाहीं. व शिवाय ती विधवा असून तिचे पोटीं पुत्रसंतान नाहीं सबब तीजशीं स्थावर मिळकतीवर किंवा तिचे मार्तीपर गहाण, दान अगर खरेदी व्यवहार करूं नये. त्याबद्दल आह्मी जबाबदार नाहीं. कळावें. तारीख १ माहे जून सन १९१० इ. सह्या

विठू विन कोंडी घनवटे याची
निशाणी रेघ–
लक्ष्मण विन धानु घनवटे नि०
रेघ-- दो. स.
नो. नं. ड ६ द० मारुती देवजी बोरगे.

नोटीस

लक्ष्मी मर्द भोनाजी माळी बोवडे रा० बार्शीटाकळी ता० आकोला हिस:--

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तूं माझा सख्खा चुलत भाऊ भोनाजी याची गंधर्वाची बायको आहेस. तो मरण्यास अंदाजा ७।८ महिने झाले. तुला मुलबाळ नाहीं. इतकेंच नाहीं तर तुझे वारिसदार आह्मीच आहों.

आतां आह्मांस अशी बातमी लागली आहे कीं तूं इस्टेटीची अफरातफर करणार आहेस. तुला कांहीं एक कमी नसतां तूं ज्या अर्थी इस्टेटीची विल्हेवाट लावतेस त्या अर्थी तुझा आह्मास बुडविण्याचा विचार दिसतो. सबब या नोटीशीनें कळविण्यांत येतें कीं तूं तुझी इस्टेट कोणास कोणत्याही प्रकारें लिहून देऊं नये. दिल्यास त्याबद्दल इस्टेट जबाबदार राहणार नाहीं. तूं हयात अगर आमच्या वहाण्यांत आहेस तों पर्यंत इस्टेटीचा तूं उपभोग घ्यावास. त्यांत जर तुला कांहीं कमी पडलें तर आह्मी देण्यास तयार आहों इतक्या उपर जर कांहीं व्यवहार करशिल तर त्याबद्दल व्यवहार करणारेच जबाबदार राहतील. इस्टेट राहणार नाहीं. कोणाचें नुकसान होऊं न म्हणून आगाऊ सुचना देत आहे.

सह्या
(१) रामु वल्दद सेवाजी
(२) विठोबा वल्दद एकाजी
(३ भिवसन वल्दद पुंजाजी या त्रिवर्गांकरितां सही करणार भिवसन वल्दद पुंजाजी नि०
नो. नं ड ७ खु० आंगठा.

नोटीसीचें उत्तर

नोटीस बेशर्मी-- शिताराम गंभिरजी दक्षीभात कुणबी राहणार काळगव्हाण यांसः–

खालीं सही करणार याजकडून नोटीशीचा जबाब देण्यांत येतो कीं तुह्मी कर्तव्य वर्तमानपत्राचे तारीख १८-५-१९१० चे अंकांत जी नोटीस दिली त्यांत लिहिलेला मजकूर अगदीं खोटा आहे. तुह्मी आमचे बापास एक, रुपये दोनशें व दुसरा, रुपये चारशें असे दोन दस्तैवज लिहून दिले. तुह्मी जयराम मास्तर व पामाजी बोंगडे यांचे समक्ष रुपये दोनशांचे दस्तैवजाचा हिशेब करून रु० चुकते देऊन दस्तैवज काढून नेला. तुह्मी आपले नोटिशींत रु० चारशांचे दस्तैवजाचेही रु० दिले असें जें लिहिलें आहे तें इमानदारीचें नाहीं. त्यांत मजला एक पैसाही मिळाला नाहीं व तुह्मास चारशांचा ह्मणून दुसरा दस्तैवज मुळींच काढून दिला नाहीं. तुमचेजवळ जो दस्तैवज असेल तो पूर्वीचा जुना असावा. आतां तुह्मी रु० चारशांचे दस्तैवजाचे रु० व्याजासुद्धां आठ दिवसांचे आंत चुकते करून देऊन माझी पावती घ्यावी अगर दस्तैवज काढून न्यावा त्याप्रमाणें अमल न झाल्यास जशी सल्ला मिळेल त्याप्रमाणें तजवीज करण्यांत येईल व विनाकारण मजला नोटिशीचा जबाब द्यावा लागला तरी त्याबद्दल खर्च तुह्मापासून भरून घेतला जाईल. कळावें. तारीख २७-५-१९१० इ.

दस्तुर गंगाधर विष्णु चितळे.

सही
किसन वल्दद चंद्रभानजी पाटील रा०
काळगव्हाण द० खु०
नो. नं. ड ८

वर्तमानसार.

सध्याच्या महर्घतेवर उपाय.

—::**—*::—

सध्या आपल्या देशांत सर्वत्र जी महर्घता दिसत आहे तिच्या योगानें जीवनार्थ कलह अतिशय तीव्र झाला आहे, आणि सामान्य स्थितींतल्या कुटुंबवत्सल माणसाला अन्नानें दिवस काढणें फार कष्टमय झालें आहे. या स्थितींतून वर निघण्याला कांहीं मार्ग शोधून काढणें हें देशांतल्या विचारवंत पुढाऱ्यांचें एक मुख्य कर्तव्य आहे. अशा प्रकारचा एक उपाय मद्रास येथील इंडियन पेट्रियट पत्राला एकानें सुचविला आहे आणि तो विचार करण्यासारखा आहे. तो ह्मणतो कीं हिंदुस्थानांतल्या बऱ्याच प्रांतांतून पाण्याची विपुलता आहे. अशा ठिकाणीं बागाइतीच्या सुधारणेकडे लक्ष देऊन शास्त्रीय पद्धतीनें फळांची लागवड केल्यास ती किफायतशीर होण्याचा फार संभव आहे. नुसत्या फळांचा व्यापार कदाचित् तितका फायदेशीर होणार नाहीं. यासाठीं त्याला जोडूनच दारू गाळण्याचा उद्योग केल्यास दोन्ही मिळून चांगली किफायत होईल. सध्याच्या महर्घतेचीं कारणें शोधण्याकडे सरकारी अधिकाऱ्यांची व लोकनायकांची प्रवृत्ति दिसते. ती सर्वथा अभिनंदनीय आहे. पण कारणांची मीमांसा झाली ह्मणजे लागलीच तीं दूर करण्याची शक्ति प्राप्त होईल असें नाहीं. कदाचित् कित्येक कारणें मानवी शक्तीच्या बाहेरचींही असण्याचा संभव आहे. या साठीं त्या प्रयत्नाबरोबरच आपली सांपत्तिक स्थिति सुधारण्याचाही यत्न सुरू ठेविला पाहिजे. तशा तऱ्हेचा एक यत्न ह्मणून फळांची लागवड व दारू गाळणें या दोन गोष्टी पेट्रियटला एका गृहस्थानें सुचविल्या आहेत दारू गाळण्याचा धंदा आमच्या लोकांनीं हातीं घेऊन मद्यपानाला उत्तेजन द्यावें कीं काय असा प्रश्न या सूचनेविरुद्ध येण्यासारखा आहे. पण त्यावर उत्तर हें आहे कीं कितीही मद्यपाननिषेधक मंडळ्या स्थापन झाल्या तरी कांहीं मद्यप्यांची संख्या राहणारच त्यांना पिण्यासाठीं लागणारी दारू परदेशांतून आणण्यापेक्षां आमचे देशांतच ती तयार करून दिलेली काय वाईट ! आपल्या देशांत खपून उरेल ती परदेशी पाठवितां येईल. फळांची लागवड करून ताजीं फळें डब्यांत घालून परदेशीं पाठविण्याची शास्त्रीय कला ही आमच्या लोकांनीं अवगत केल्यास सध्याच्या महर्घतेच्या काळीं आमच्या लोकांना ती पुष्कळ फायदेशीर होईल असें आह्मांस वाटतें. सगळ्याच प्रांतांतून फळांची लागवड करतां येणार नाहीं, पण काश्मीर सारख्या प्रांतांची सांपत्तिक स्थिति या उपायानें झपाट्यानें सुधारेल. सारांश, वर सुचविलेला मार्ग विचार करण्यासारखा आहे असें आह्मांस वाटतें.

आगपेट्या.

—:*:—

सन १९०७–०८ सालीं हिंदुस्थानांत परदेशांतून ७४ लक्ष रुपयांच्या आगपेट्या आल्या हें विधान वाचून जर्मनी, अमेरिका, जपान, वगैरे स्वतंत्र राष्ट्रांस आश्चर्य वाटेल, आणि आगपेट्या सारखी क्षुद्र वस्तु सुद्धां हिंदुस्थानच्या लोकांना तयार करतां येत नाहीं, तेव्हां ते लोक माणसेंच आहेत कां आणखी कोणी आहेत असा ही प्रश्न ते करतील. हिंदुस्थानांत आगपेट्या कां होऊं नयेत ! लोकांजवळ कारखाने घालण्या पुरतें भांडवल नाहीं ? कां लांकूड नाहीं ? कां मजूर मिळत नाहींत ? या संबंधांत अनेक गोष्टींचा चांगला विचार व्हावयास पाहिजे. अशा विचाराला साधनीभूत अशी जी माहिती सध्या उपलब्ध आहे. ती येणें प्रमाणें:—

पूर्वेकडील देशांपैकीं जपानांत आगपेट्यांचे फार मोठाले कारखाने आहेत. एक व्हॅलिडीवोस्टॉक येथें आहे. एक सैबिरियांत व या शि. य फिलिपैन, मॅनिला, फ्रेंच इंडोचायना वगैरे प्रांतांतून आहेत. खुद्द हिंदुस्थानांत पुष्कळ वर्षांपासून आगपेट्यांचे कारखाने काढण्याची खटपट चालू आहे. पण त्या खटपटीला यावें तसें यश आलेलें नाहीं. सध्यां आपले देशांत पुढील कारखाने आहेत. १ धि बॉंबे म्याच मॅन्युफॅक्चरिंग कं०—मुंबई, २ धि गुजराथ इस्लाम मॅच कं०—अमदाबाद, ३ धि अमृत मॅच कं०—कोटा, ४ धि बेरार मॅच कं०— इलिचपुर, ५ धि रणबीर मॅच कं०— जम्मू (काश्मीर), ६ धि ओरिएंटल कं०— कलकत्ता, ७ वंदेमातरम् मॅच कं०— कलकत्ता ८ धि बेळगांव मॅच कं०— बेळगांव (या कंपनीच्या कारखान्यांत जपानी यंत्रें आहेत.) आणखी दुसरेही बारिकसारीक कारखाने आहेत. यांत दिवाळींत उडविण्याच्या रंगी बेरंगी रंगांच्या काड्या हातानें तयार करतात, व त्यांना लागणारा मसाला जपानांतून आणवितात.

बर्लिन येथील आगपेट्यांचा प्रसिद्ध कारखानदार ह्मणतो कीं हिंदुस्थानांत आगपेट्यांचा कारखाना चांगला चालेल. त्याच्या खटपटीनें १७०००० रुपयांच्या भांडवलावर एक कारखाना लवकरच निघणार आहे. हा कारखाना पंजाबांत होणार असून त्या साठीं अगदीं नव्या तऱ्हेचीं यंत्रें यावयाचीं आहेत. या यंत्रांच्या साह्यानें दहा तासांच्या दिवसांत ७०० ग्रूस पेट्या तयार होतील असा अनमास आहे. सध्यां हिंदुस्थानांत एका वर्षांत ७ लक्ष ग्रूस पेट्या निघतात आणि जवळ जवळ १ कोट २० लक्ष ग्रूस पेट्यांचा खप आहे.

या आगपेट्यांच्या कारखान्याला मुख्य स्पर्धा ह्मणजे जपान व स्वीडन यांच्याशीं करावी लागेल. जपानपेक्षां स्वीडनच्या पेट्या सरस असल्यामुळें स्वीडनचा माल अलीकडे तिपटीनें अधिक खपूं लागला आहे. या दोन्ही देशांशीं टक्कर देऊन आपला माल खपवावयाचा ह्मणजे हिंदुस्थानचा माल स्वस्त असून चांगला पाहिजे. असा माल तयार करण्यास पंजाबांत निघणाऱ्या कारखान्या सारखे ५६ मोठाले कारखाने पाहिजेत. माल चांगला व स्वस्त निघाल्यावर तो हिंदुस्थानांतच काय, पण इराणी आखात ब्रह्मदेश, वगैरे आसपासच्या देशांत पुष्कळ खपेल. या कारखान्यासंबंधीं अवश्य विचार करण्यासारख्या गोष्टी या आहेत— १ लांकडाचा भरपूर पुरवठा २ स्वस्त मजुरी (इंग्लंडमध्यें मजूर एका दिवसाची मजुरी ३।४ शिलिंग घेतो. हिंदुस्थानांत ६ आणे पडते. ब्रह्मदेशांत मजुरीचा दर आठ आणे आहे. जपानांत ३ पासून ७ आण्यांपर्यंत मजूर मिळतात.) ३ लांकडाचा स्वस्तपणा. हिंदुस्थानच्या जंगलांत आगपेट्यांना उपयोगी पण अन्य कामाला निरुपयोगी अशीं पुष्कळ लांकडें आहेत. आणि तीं इमारती लकडांला अडचण करतात, ह्मणून तीं कापून टाकण्यांत येत आहेत. ४ जंगलांतून लांकूड आणण्याचा कमी खर्चाचा एखादा मार्ग सांपडला पाहिजे. ५ लांकडांच्या वखारींत लांकूड साठवून ठेविलें असतां तेथें कीड लागून त्याचा खराबा होतो. त्याचा कांहीं बंदोबस्त झाला पाहिजे. ६ परदेशी माल इकडे येतो त्याबर बाहेर माल पाठविणाऱ्या एजन्टांचें कमिशन, भाडें, जकात, रेलवेखर्च, व आंतून जस्त पत्रें मारलेल्या पेट्यांतून माल पाठविण्याचा खर्च वगैरे मिळून शेंकडा ३ टके खर्च लागतो. हिंदुस्थानांतल्या हिंदुस्थानांत माल खपल्यास आपणास हा खर्च लागणार नाहीं. ७ बॉयलराला लागणारें लांकूड इकडे स्वस्त मिळतें. शिवाय काड्यांचे उरलेले तुकडे ही उपयोगी पडतील. या जशा कांहीं अनुकूल गोष्टी आहेत तशा कांहीं प्रतिकूळ गोष्टी ही देतां येतील. आपल्या लोकांना लांकडांची परीक्षा नाहीं. मालाची ने आण करण्याला चांगले रस्ते नाहींत, मालमसाला युरोपांतून आणावा लागतो तो इकडे महाग पडतो. इकडे कांहीं ठिकाणीं सर्द हवा असल्यामुळें तेथें ड्राइंग अपेरेटसची जरूर लागेल.

या सर्व अनुकूल व प्रतिकूळ गोष्टींचा विचार करतां इकडे आगपेट्यांचे कारखाने मोठ्या प्रमाणावर काढले असतां चांगले चालतील असा अंदाज दिसतो.

अभिनंदन.

श्री. चिंतामणराव धुंडीराज उर्फ आप्पा साहेब सांगलीकर यांस गेल्या २ रे तारखेला सांगली संस्थानचे सर्व अधिकार देण्याचा समारंभ झाला. या आनंदकारक गोष्टीशीं आमच्या प्रांताला संबंध अकल्पित रितीनें जुळत आहे हे कळविण्यास मोठा आल्हाद वाटतो. श्रीमंत आप्पासाहेब यांचा विवाह श्रीमती कमळाबाई जोशी यांच्याशीं येत्या २९ वे तारखेला मांगलीस व्हावयाचा संकल्प ठरला आहे. आमच्या वऱ्हाडचे सुप्रसिद्ध आडव्होकेट रा. रा. मोरो विश्वनाथ जोशी यांच्या श्री. कमळाबाई या द्वितीय कन्या. यांचा विद्याभ्यास इंटिरमिजिअट परीक्षेचा चालू आहे. या सद्गुण संपन्न असून बुद्धिवैभवानें व ललितकलांनीं श्री. आप्पासाहेब यांस उत्तम मंत्री होतील आणि सर्व संस्थानच्या भरभराटीला शोभा आणणारें असें हें दंपत्य होईल असा आह्मांस पूर्ण भरंवसा आहे. श्री. आप्पा साहेब यांनीं वधूची निवड करितांना गुणांस पुनास्थान दिलें, सुधारणेच्या दीव्य मार्गाचा आश्रय केला आणि आपल्या उच्च कुलाला अनुरूप अशी बरोबरीची पत्नी कबूल करितांना मनाची उत्कृष्ट श्रीमंती दर्शविली या बद्दल त्यांचा आह्मी धन्यवाद गातों आणि रा. रा. आप्पा साहेब जोशी यांच्या धैर्याच्या कर्तृत्वपूर्ण व संस्कृत वर्तनक्रमाला अशीं गोड अमृतफळें येत आहेत हें आह्मी पाहून आह्मी

सत्य संकल्पाचा दाता भगवान ।
तोचि करी पूर्ण मनोरथ ॥

ही सदुक्ति त्रिवार ह्मणतों.

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान — मृग नक्षत्राचे लहान मोठे पाऊस सर्व प्रांतभर झाले व हवेंत त्या मानानें थंडाई येऊन उष्णतेचें मान १०० अंश पर्यंत उतरलें आहे. रोगराई कोणतीही नसून सार्वजनिक आरोग्य समाधानकारक आहे. यंदा पर्जन्याचीं चिन्हें विशेष अनुकूल दिसतात.

कुलूपी गोळा:— नव्या प्रेस आक्टा अन्वयें नागपूरचे 'देशसेवक' पत्रकर्ते व 'प्रबोध' छापखान्याचे मालक यांच्या कडून प्रत्येकीं अडीच हजारांची जमानत मागीतली असल्यामुळें 'देशसेवकाची आनंददायक भेट बंद पडली हें कळविण्यास दुःख वाटतें.

रा. रा. काशीनाथ खंडेराव गर्दे बी. ए. एल. एल. बी. अडि. मुनसफ आकोला यांची बदली मेहकरास होऊन तेथील मुनसफ रा. रा. गणेश हरी गोखले बी. ए. एल. एल. बी. यांस रायपूरास बदलण्यांत आले आणि येथील आडि. मुनसफ कोर्टावर रा. रा. विनायक कृष्ण सप्रे बी. ए. एल. एल. बी. यांस आकोल्यास बदलण्यांत आलें.

रा. रा. सिद्धेश्वर बोप, मुनसफ यांस यवतमाळ येथें बदलून रा. रा. बाळकृष्ण बंधुजी चौबळ यांस बिलासपूर येथें मुनसफ नेमण्यांत आलें.

रा. रा. जहानगीर व्हिकाजी प्रासिक्युटींग इन्स्पेक्टर ऑफ पोलिस आकोला यांस नागपूर येथें बदलण्यांत आलें. सदर्हु गृहस्थ येथें बरींच वर्षें असून आपल्या कामांत चोख व पापभीरू असून सर्वांस आवडत असत.

रा. रा. पेस्तनजी दरेल आफि. प्रासि. इन्स्पेक्टर यांस बिलासपुराहून आकोल्यास बदलण्यांत आलें.

येथील बाजार पेठेंत थोड्या दिवसांपूर्वीं एका मारवाडी दुकानास आग लागून ती लवकरच विझविण्यांत आल्यामुळें इतर वित्ताची हानी झाली नाहीं. या प्रकरणांत आगीचा विमा उतरला गेला होता व मुद्दाम आग लाविली अशा संशयानें लक्ष्मी नारायण नांवाच्या मारवाड्यावर खटला चालू आहे. विमा व आग या दोन गोष्टी एकत्र झाल्या ह्मणजे लोक तत्काळ शंका घेऊं लागतात असा मागील अनुभव आहे.

आत्महत्या— एका मारवाड्यानें धोतीगाच्या आवेशांत गेल्या गुरुवारीं रेलवेच्या रुळावर डोकें ठेविलें आणि मालगाडी डोक्यावरून जातांच तो गतप्राण झाला.

आमच्या आयुष्यांतील कांहीं आठवणी.

(लेख नं. २)

रा. ब. रानडे यांची वृत्ति कांहीं कांहीं प्रसंगीं हॅमलेट सारखी झालेली असे असें प्रस्तुत पुस्तकांत दिलेल्या माहिती वरून दिसतें. उदाहरणार्थ राव साहेबांना प्रथम पत्नीचा वियोग घडल्या नंतर एक महिन्याच्या आंतच त्यांच्या वडिलांनीं दुराग्रहानें व हट्टानें त्यांच्याकडून द्वितीय कन्यापाणीग्रहण करविलें तेव्हां राव साहेबांना मनांत संताप, दुःख कष्ट, व जगाच्या उपहासाला पात्र झाल्याबद्दल विषाद वाटला, आणि कोणाशीं न बोलतां, न खातां त्यांनीं खोलींत जाऊन आंतून कडी लावून घेतली. कदाचित् आंत एकटेच असतांना अश्रुमोचन करून मनावरलें दुःखाचें दडपण त्यांनीं हलकें केलें असेल! पण आमच्यांतल्या विद्वन्मुकुट शिरोमणीनें आणि समाजाग्रणीनें आपल्या शीलास न साजेलसें वर्तन केल्याबद्दल अश्रुमोचनाचें प्रायश्चित घेऊन मोकळे व्हावें येवढीच त्याची इतिकर्तव्यता काय? चरित्रकर्त्रीला हा प्रसंग ह्मणजे "खऱ्या स्वार्थत्यागाचा, व मनाच्या मोठेपणाचा, अत्यंत उदात्त व महत्त्वाचा" वाटतो. अवतरणांतर्गत शद्बांचे अर्थ अगदीं विपरीत झाल्या खेरीज वहिनी बाई साहेबांचें हें मत कोणी ही यथार्थ समजणार नाहीं अशी आमची खात्री आहे. वडिलांचा शब्द मोडावयाचा नाहीं, आणि त्यांच्या कुटुंबसुखामध्यें आपण विघातक व्हावयाचें नाहीं. या साठीं स्वतःच्या मतांचा बळी देणें हा स्वार्थत्याग व मनाचा मोठेपणा असेल तर हा स्वार्थत्याग आमच्या समाजांत न करणारा पुरुष क्वचित् सांपडेल. वडिलांची मर्जी न मोडावी ह्मणून मुलाच्या लग्नांत भरपूर हुंडा घेणारे सुधारकांना वहिनी बाईसाहेबांचें हें स्वार्थत्यागाचें तत्त्व पुढें करतां येईल. बरें, हें तत्त्व तरी राव साहेबांनीं आपल्या पुढच्या आयुष्यक्रमांत पाळलें काय? वडील बहीण व सापत्न मातुश्री या दोघींना ही स्त्रीशिक्षण आवडत नसे. वहिनीबाई मडमेपाशीं इंग्रजी शिकत त्यामुळें तर या दोघींना प्रामाणिकपणें ती गोष्ट आपल्या घराण्याच्या अब्रूला कलंक लावणारी, व धर्मविरुद्ध वाटत होती. त्या साठीं त्या दोघींनीं वहिनी बाईला हवें तसें बोलावें. पण या बाबतींत वडिल माणसांचा शब्द मोडावयाचें नाहीं व त्यांच्या सुखाच्या आड आपण यावयाचें नाहीं हीं व्रतें रावसाहेबांनीं पाळलीं नाहींत, इतकेंच नाहीं, तर त्यांचा शब्द मोडण्याचें त्यांनीं जणूं काय कंकणच हातीं बांधलें होतें असें वर्तन ठेविलें. सारांश, स्वार्थत्यागाचें वगैरे तत्व ही रावसाहेबांच्या वर्तनावर पांघरूण घालण्यासाठीं त्यांच्या प्रेमळ व भक्तीनें अंध झालेल्या पत्नीची वकिली आहे. निष्पक्षपाती दृष्टीनें पाहणारास रावसाहेबांच्या अंगचा कमकुवतपणा व धैर्याचा अभाव याच गोष्टी त्यांच्या मुळाशीं दिसतील. खुद्द रावसाहेबांचें ही स्वतःबद्दल असेंच मत असेल असें वाटतें. एरव्हीं स्वार्थत्याग केल्याबद्दल, वडिलांच्या शद्बाला मान दिल्याबद्दल किंवा मनाचा थोरपणा व्यक्त केल्याबद्दल खोलींत एकटे बसून मुळुमुळु रडत बसण्याचें त्यांना कांहीं कारण नव्हतें. झाल्या गोष्टीबद्दल त्यांच्या मनाला अत्यंत असह्य दुःख होतें, बाह्यतः मात्र ते शांत वृत्ति ठेवीत; स्वतःचें वर्तन कोणत्या थोर व उदात्त तत्वावर ठेवावयाचें त्याचा उत्कृष्ट नकाशा त्यांना काढतां येत असे; पण त्या नकाशा प्रमाणें वागण्याचें धैर्य अंगीं नसल्यामुळें स्वाभिमान, स्वमताभिमान, वगैरे गुणांची होळी झालेली पाहण्याचा प्रसंग येऊन त्यांना परमावधीचें दुःख होई. हॅमलेटची तरी हीच स्थिति होती. त्यांच्या सुशील व सुशिक्षित पत्नी कांहींही ह्मणोत, पण मनाचें स्थैर्य व धैर्य या दोन बाबतींत हॅमलेटपेक्षां रावसाहेबांची योग्यता अधिक नव्हती असेंच सर्वांना वाटेल.

रावसाहेबांच्या चरित्रांतले जे दोन ठळक प्रसंग—त्यांच्या वर्तनाची कसोटी लागण्याचे प्रसंग—ह्मणजे त्यांचें द्वितीय लग्न (पुनर्विवाह नव्हे) व प्रायश्चित्त प्रकरण त्यांच्या संबंधांत येवढा वेळ विवेचन झालें. या दोन्ही बाबतींत चरित्रकर्त्रीनें सत्यासत्यनिर्णय बुद्धीला फाटा देऊन अंधभक्तीचा आश्रय केलेला आहे. आतां बाकीच्या किरकोळ गोष्टींसंबधानें आह्मांस विशेष कांहीं सांगावयाचें नाहीं. तथापि एका गोष्टीसंबंधानें दोन शद्ब लिहिणें अवश्य आहे. पांच चार वर्षांपूर्वीं रा. ब. रानडे यांच्या चरित्रासंबंधानें बोलतांना प्रो. गोखले यांनीं सहज जातां जातां या गोष्टीचा उल्लेख केला होता, व त्यावरून डॉ. पोलन यांनीं आक्षेप घेऊन प्रो. गोखले यांना खोटे ठरविण्याचा यत्न केला होता. ती गोष्ट ह्मणजे ही कीं सन १८७९ सालीं ता. १६ मे रोजीं रात्रीं पुण्याच्या बुधवार वाड्यास व विश्रामबाग वाड्यास एकदमच आगी लागल्या व त्यासंबंधांत आरोपी ह्मणून धरलेल्या रानडे नांवाच्या माणसाशीं राव साहेबांच्या आडनांवाचा बादरायण संबंध लावून सरकारचे कान एका आंग्लोइंडियन पत्रकर्त्यानें भरल्यावरून, रावसाहेबांची बदली एकदम धुळ्यास झाली. तेथें गेल्यावर कांहीं दिवसपर्यंत रावसाहेबांचीं पत्रें उशिरा पोष्ट हपिसांतून मिळावयाला लागलीं, व मिळत तीं देखील संशयास्पद अशा स्थितींत. ही गोष्ट वहिनीबाई एका वेळीं प्रो॰ गोखले यांचे पाशीं बोलल्या होत्या आणि त्या वरून प्रो॰ गोखले यांनीं आपल्या जाहिरभाषणांत त्यांचीं पत्रें फोडलीं जात असें विधान केल्यावरून डॉ॰ पोलन यांनीं या विधानावर आक्षेप घेतला. या बाबतींत मुख्य साक्षीदार ह्मणजे वहिनीबाई होत. त्या या गोष्टी संबंधांत काय लिहितात. पहा. त्या ह्मणतात—"आमचें टपाल नेहमींपेक्षां जरा उशीरा मिळूं लागलें व तें पुन्हां चिकटविलेलें [ह्मणजे एक वेळ फुटलें जाऊन पुनः चिकटविलेलें] असें येऊं लागलें.·······आह्मी शिपायास रागें भरावें···हें ऐकून स्वतः कांहीं तरी लक्षांत येऊन ह्मटलें कीं त्या गरीबाला कां बोलतेस! या संबंधांत कांहीं तरी वेगळेंच कारस्थान असावें असें मला दिसतें." या वाक्यांत पोस्टांत पत्रें फोडून तीं पुन्हां चिकटवून पाठवीत असा अर्थ स्पष्टपणें ध्वनित केला आहे, इतकेंच नाहीं तर 'कारस्थान' या शद्बावरून रावसाहेबांना सुद्धां अशीच शंका आलेली होती हें उघड दिसतें पण शंका येणें आणि त्या प्रमाणेंच खरोखर गोष्ट घडली असली पाहिजे असें ठासून सांगणें यांत अंतर आहे. शांत वृत्तीचा व दूर दृष्टीचा मुत्सद्दी खात्री असतांही शद्बांत न सांपडावें ह्मणून शंका प्रदर्शित करतो, आणि तोच उतावळ्या स्वभावाचा आणि अदूरदृष्टीचा महत्त्वाकांक्षी तरुण मोडक्या तोडक्या स्तंभाच्या आधारावर जंगी इमारत उभारून ठेवतो. मग ती इमारत त्या कारागिराच्याच अंगावर कोसळली व त्या अपघातांत त्याचें अंग ठेचलें गेलें तर त्याचा दोष कोणाकडे!

(अपूर्ण)

वऱ्हाडसमाचार.

जेष्ठ शुद्ध ६ शके १८३२ दुर्मतिनामसंवत्सरे

हें चिन्ह बरें नाहीं.

+—०—+

ट्रान्सवाल देशाला मिळालेलें स्वतंत्र पार्लमेंट उघडण्याचा समारंभ नुकताच लार्ड ग्ल्याडस्टन साहेबांच्या हस्तें झाला व जनरल बोथा यांनीं आपलें मंत्रिमंडल बनविलें अशी बातमी नुकतीच प्रसिद्ध झाली आहे. आह्मी ट्रान्सवालचा या बाबतींत हेवा करतों असें नाहीं. ट्रान्सवालला आज जो हक्क मिळाला आहे, तो कांहीं वर्षांनीं हिंदुस्थानालाही मिळेल अशी आमची पूर्ण खात्री आहे. आह्मांला ट्रान्सवालच्या बाबतींत ज्याचें आश्चर्य वाटतें ती गोष्ट ही कीं तेथें जाऊन राहिलेल्या हिंदी लोकांचा छळ करण्यांत अग्रेसर अशा लोकांच्या हातांत आतां तेथील राज्यसूत्रें गेलीं आहेत. नवीन झालेल्या पार्लमेंटांत बोथा आणि त्यांची डच मंडळी यांचें वर्चस्व आहे. ही मंडळी जें कांहीं करील त्यावर सार्वभौम सरकारला आपल्या इच्छेविरुद्ध शिक्कामोर्तब करावें लागेल. या नव्या पार्लमेंटला सुरुवात होतांच ज्या गोष्टी घडून आल्या त्या वरून आमचें हें केवळ अनुमान नाहीं हें स्पष्ट होईल. डिनिझुलु याला कायदेशीर कोर्टानें कैदेची शिक्षा सांगितली असतांही बोथा प्रभृति मंत्रिमंडळाच्या हातीं सत्ता येतांच त्याला एकदम बंधमुक्त करण्यांत आलें. डिनिझुलु यानें राजसत्तेविरुद्ध बंड केलें असा जबरदस्त आरोप त्याचे विरुद्ध होता, आणि कोर्टानें त्याला बंडखोर ठरवूनच शिक्षा केली होती. पण पूर्वीचा बंडखोर आतां देशाभिमानी पुरुष ठरूं पाहत आहे! ट्रान्सवाल पार्लमेंटचें हें कृत्य सार्वभौम सरकारास कितपत पसंत पडेल याची आह्मांस शंका आहे. पण नापसंत झालें तरी त्या गोष्टीला मनाई करण्याची ब्रिटिश मंत्रिमंडळाची छाती होईल असें वाटत नाहीं. कारण एकदां कायद्यानें ट्रान्सवाल पार्लमेंटला स्वतंत्रता मिळाली आहे. ती काढून घेण्यास लागणारें अटोकाट धैर्य ब्रिटिश कॅबिनेटच्या अंगीं नाहीं. कानडा किंवा आस्ट्रेलिया वगैरे वसाहती ज्या प्रमाणें स्वतंत्र असून सार्वभौम सरकारच्या धोरणाला सोडून कधीं वागत नाहींत, तशा प्रकारचें वर्तन बोथा प्रभृति मंडळीचे हातून घडेल असें वरील कृत्यावरून दिसत नाहीं. आह्मांला बाकीच्या गोष्टींशीं कर्तव्य नाहीं. पण ट्रान्सवालांत जाऊन राहिलेल्या हिंदी लोकांशीं या नव्या पार्लमेंटचें वर्तन कसें काय घडतें या गोष्टीवर आमची बारीक नजर अवश्य राहिली पाहिजे. हल्लीं त्या पार्लमेंटांत डच लोकांचें जें वर्चस्व झालें आहे त्यावरून न्याय आणि भूतदया यांनीं युक्त अशा प्रकारचें वर्तन डच लोकांच्या हातून घडणार नाहीं असाच संभव फार दिसतो. ट्रान्सवालांतल्या हिंदी लोकांच्या छळाला आरंभ डच लोकांच्या हातून जनरल क्रूगर यांचे वेळेपासूनच झाला आहे, आणि हल्लीं जरी ट्रान्सवाल ब्रिटिश साम्राज्याचा एक भाग होऊन बसलें आहे तरी ब्रिटिश न्याय व भूतदया यांचा लवलेश ही त्या डच लोकांच्या अंगांत मुरलेला अद्याप दिसूं लागला नाहीं. या डच लोकांचें ज्या पार्लमेंटांत बहुमत झालेलें आहे त्या पार्लमेंटाकडून हिंदी लोकांची स्थिति सुधारेल अशी आशा बाळगणें व्यर्थ आहे. इतके दिवस बोथा प्रभृति डच अधिकाऱ्यांपाशीं ब्रिटिश मुत्सद्यांच्या मध्यस्थीनें दाद मागण्यास जागा तरी होती. आतां बहुमत करील तें प्रमाण, आह्मांला त्यांत हात कसा घालतां येईल? असा चोख जबाब अधिकाऱ्यांना देण्यास आयतीच सवड होईल. पण न्यायाच्या व भूतदयेच्या शिकवणीला झुगारून देऊन चालविलेलें राज्य लवकरच अधोगतीला जाईल या गोष्टीचा कांहींच विचार डच लोकांच्या डोक्यांत कसा शिरत नाहीं याचें आश्चर्य वाटतें. त्यांचें असें स्वैरवर्तन डच लोकांच्या बेअब्रूस कारण होईल याची त्यांना कांहींच भीती वाटणार नाहीं काय? कोणी ह्मणतात कीं डच लोक स्वातंत्र्य—अथवा स्वैरवृत्ती—या पलीकडे कशाचीच पर्वा न करणार आहेत. तसे ते असतील तर अशा लोकांच्या हातीं ट्रान्सवालची राज्यसूत्रें गेल्यानें तेथील हिंदी लोकांवर मोठाच ईश्वरी कोप झाला असें ह्मणावें लागेल. भावी स्थितीचें जें पूर्ण निराशामय असें चित्र वर काढलें आहे त्यांत थोडीशी अतिशयोक्ति आहे असें कदाचित् कोणास वाटेल. ती अतिशयोक्ति आहे. वस्तुस्थिति नाहीं असें ठरल्यास आह्मांस त्यांत आनंदच वाटेल. परंतु कितीही जपून आणि आशापूर्ण मनाची स्थिति ठेवून भविष्य वर्तविलें तरी सध्याचीं चिन्हें बरीं नाहींत येवढें तरी ह्मणावेंच लागेल.

—०००—

जयनगर पोलिस ठाण्याच्या हद्दीतील मनगंज गांवीं बाबू निबिराम घोष यांच्या घरावर भयंकर दरवडा पडल्याची अल्लीपूर जिल्ह्यांतील पोलिसांस ता. ७ रोजीं वर्दी लागली. ता. ६ रोजीं रात्रीं सुमारें पंचवीस तीस हत्यारबंद इसम बाबू निबिरामांच्या घरीं गेले आणि दरवाजा फोडून आंत शिरले घराच्या मालकांनीं आणि नोकरांनीं दरवडेखोरांवर हल्ला करून त्यांना परतवून लावण्याचा प्रयत्न केला, परंतु त्यांत त्यांना यश न येऊन उलट त्यांनाच मार बसला. दरवडेखोरांनीं घरांतील सर्व मोल्यवान जिनसा लुटल्या आणि कित्येक हजारांचा माल घेऊन पळ काढला. पोलिस तपास सुरूं आहे.

अंतपूरचे जमीनदार हेममय मित्र व त्यांचे मुलगे यांनीं उभयतां खगेंद्रनाथ मित्र यांना दिवसाढवळ्या लुटून दोन हजार रुपये लांबविले असा त्यांजवर आरोप होता व त्यासंबंधानें चौकशी चालली होती. या दरवड्याच्या संबंधांत हेममय मित्र यांच्या घराची पोलिसांनीं झडती घेतली, तेव्हां तींत त्यांना एकबारी बंदुक सांपडली असें पोलिसाचें ह्मणणें आहे. त्यामुळें हेममय मित्र यांजवर हत्यारांच्या कायद्याखालीं श्रीरामपूरच्या मॅजिस्त्रेटसमोर खटला चालला होता. मॅजिस्त्रेटनें गुन्हा शाबीद करण्यासारखा पुरावा कोर्टापुढें न आल्यामुळें त्यास सोडून दिलें.

पेशावर येथील हिंदु-मुसलमानांच्या दंग्यांच्या संबंधांत एका हिंदु पोलिस सब-इन्स्पेक्टरास कामावरून काढिलें असून दुसऱ्या एकाची ग्रेड कमी केली आहे असें कळतें.

ट्रान्सवालहून हद्दपारीनें हिंदुस्थानकडे रवाना केलेल्या लोकांकी आणखी पन्नास इसमांची टोळी मद्रास येथें येऊन दाखल झाली आहे पुन: त्यांना ट्रान्सव्हालांत परत पाठवून त्यांच्याकडून नि:शस्त्र प्रतिकाराची मोहीम चालविण्याकरितां मद्रास येथें स्थापन केलेली 'साउथ आफ्रिकन लीग' फंड जमवीत आहेत आतां पर्यंत पांच हजार रुपये गोळा झाले आहेत.

ता. ४ रोजीं सकाळीं पुझुंडॉग स्टेशनवर दोन ब्रह्मी माणसांना संशयावरून पकडण्यांत आलें. मेमियोपासून ले० गव्हर्नरची स्पेशल सुटल्यानंतर तिच्या मागाहून निघालेली लोकल ट्रेन वरील स्टेशनवर आली तेव्हां सदरील इसमांस पकडण्यांत आलें असून त्यांच्यावर सदर स्टेशन व थिगनागियन यांच्या दरम्यान आगगाडीच्या रस्त्यावर दगड ठेवल्याचा आरोप आहे. ड्रायव्हरला रस्त्यावर सातआठ मोठे दगड असलेले दिसले, परंतु त्याला गाडीचा वेग थांबवितां आला नाहीं व त्यामुळें गाडी रुळावरून घसरली. नंतर गाडी थांबवून रूळांवरचे धोंडे बाजूस काढून टाकण्यांत आले. त्या सुमारास दोन ब्रह्मी मनुष्य पळून जात असतां दृष्टीस पडले. त्यांना कैद करण्यांत आलें, परंतु त्यांनीं आपणास त्या संबंधानें कांहींच माहिती नाहीं ह्मणून सांगितलें रेल्वे पोलीस याविषयीं तपास करीत आहेत.

सुमारें दोन महिन्यापूर्वी सब ओव्हरसीयर मुनशी महमद आक्रम सुंदरलाल यांना वन्नु येथील दंगेखोरांनीं पकडून नेलें होतें. आतांपर्यंत त्यासंबंधीं बातमी लागली नव्हती, परंतु नुकतीच त्यांनीं आपल्या स्नेह्यांना दोन पत्रें लिहिलीं तीं 'ट्रायब्यून' पत्रांत छापिलीं आहेत. त्यांचा सारांश असा:—आह्मी आमच्या स्थितीबद्दल काय लिहावें.! आमच्या अंगावरील मांस सर्व गेलें आहे. तापविलेल्या सळईनें कांहीं काढून टाकतात आणि बाकीचें बेदम मारल्यानें झडून जातें. आह्मी मृत्यूचे पंथास लागलों आहों. अधिकाऱ्यांच्या कानावर आमच्या संबंधाची हकीकत घालणें शक्य असेल तर मेहरबानीनें अगत्यपूर्वक घाला. दुसऱ्या पत्रांत मुनशी महमद ह्मणतो:—राज्याच्या सिंहासनावरून ढासळून मृत्यूच्या तिरडीवर येऊन पडावें तशी अवस्था झाली आहे. माझ्या पायांत बिड्या घातल्या आहेत आणि पाय खोड्यांत अडकविले आहेत डोंगराळ व सर्द जमीन हाच माझा बिछाना. रात्रीं पांघरावयास मला कांबळें मिळेंल असें नाहीं. कधीं असो, कधीं नसो. थंडीनें माझें अंग गारठून जातें. सकाळीं अंगात ताप भरतो. ईश्वरानें माझ्या प्राक्तनीं काय लिहून ठेविलें आहे समजत नाहीं. केसरसाहेबांना माझ्या दु:खद स्थितीबद्दल कळवा.

पेशावर येथील शीख देवालयाचे उपाध्याय मोखमसिंग यांचे पुत्र बाबुसिंग यांनीं पेशावर येथील दंग्यांत लोकांवर गोळी झाडल्याबद्दल त्यांस फांशीची शिक्षा झाली होती; या शिक्षेवर अपील होऊन त्यांची शिक्षा एक वर्षानें कमी केली आहे.

अपर सेनेगालच्या फ्रेंच गव्हर्नरनें अशी बातमी दिली आहे कीं, माउरीटानियाच्या एका टोळीवर आरब लुटारूंनीं हल्ला केला आणि उभय पक्षांत निकराची झटापट झाली. आरब लोकांचे शंभर शिपाई मेले व चाळीस जखमी झाले. फ्रेंच लोकांचे नऊ मेले व एकोणीस जखमी झाले.

ग्रीसचे राजेसाहेब पॅरिसला गेले होते तेथें त्यांनीं प्रेसिडेंट फॅलियर्स व त्यांचे मंत्री यांची मुलाखत घेतली. तेथून ते रोमला आले असून क्रीटप्रकरणासंबंधानें विचार करित आहेत. क्रीटसंबंधाचा प्रश्न अगदीं निकरास आला असून त्या बाबतींत केव्हां भयंकर स्फोट होईल त्याचा नेम नाहीं. ग्रीक व क्रीटन लोकांशीं परस्परांमधल्या सख्यांचा संबंध तोडावयाचा नाहीं ह्मणून निर्धार केला असून उलट पक्षीं तुर्कस्तानचा आपली सार्वभौम सत्ता कबूल करून घेण्याचा निश्चय आहे. तिन्हाईत राष्ट्रें तात्पुरत्या तजविजी करून शांतता संरक्षण करीत आहेत.

कलकत्ता येथील कस्टमचे कलेक्टर व बंगाल चेंबर ऑफ कॉमर्सची कमिटी यांच्या दरम्यान, ग्रेट ब्रिटन मधून येणाऱ्या मालाच्या बाबतींत सी कस्टम्स ॲक्ट व इंडियन मर्कंडाइज मार्क्स ॲक्ट यांच्या अन्वयें, कोणत्या देशांत माल झाला हें देशभाषेंत दर्शविण्यासंबंधानें, महत्वाचा पत्रव्यवहार झाला. जेथें 'वंदेमातरम,' 'स्वदेशी' वगैरे शब्द असतील तेथें कोणत्या देशांतून माल आला तें नांव घातलें पाहिजे या विषयीं कलेक्टरचें मत कमिटीस मान्य झालें इतकेंच नव्हे तर, ज्या मालावर 'स्वदेशी' असें असें ह्मटलें असेल तो माल स्वदेशांत उत्पन्न झालेला आहे असाच होत असल्यामुळें तसला परदेशी माल देशांत येऊं नये असेंही कमिटीचें मत पडलें.

सेरामपूर येथें बदरताला घाटावर मजुर व गांवचे लोक यांच्यामध्यें भयंकर दंगा होऊन पांच जणांस सक्त जखमा झाल्या. दंग्यासंबंधानें अशी हकीकत समजते कीं, गांवचे कांहीं मुलगे सदरील घाटावर बांधला जात असलेल्या उपरपूलाची नासधूस करीत होते. तेव्हां कामावर असलेल्या मजुरांनीं त्यांना तसें न करण्यास सांगितलें त्यावरून बोलाचाली झाली. गांवांतले सुमारें दोनशें लोक हातांत काठ्या घेऊन तेथें आले आणि ते व मजूर यांच्यामध्यें मारामारी सुरू झाली. आठ दंगखोरांना तेथल्या तेथें पकडण्यांत आलें व जखमी माणसांना सीरामपूरच्या हॉस्पिटलामध्यें पाठवून देण्यांत आलें. या संबंधानें तपास चालू आहे.

१९०७ मध्यें बंगालचे लेफ्टनंट गव्हर्नर बंगाल-नागपूर रेल्वेनीवरून प्रवास करीत असतां मिदनापूरनजीक नारायणगड येथें त्यांची गाडी मोडून पाडण्याचा प्रयत्न झाला. पोलिसांनीं सहा मजुरांना पकडून त्यांजवर खटला केला आणि मिदनापूरच्या सेशन्स जजानें त्यांस शिक्षा ठोठावल्या; एकाला जन्मठेप काळें पाण्याची आणि बाकीच्यांना दहा वर्षें सक्तमजुरी अशा शिक्षा झाल्या. या शिक्षांवर हायकोर्टाकडे अपील होऊन तेव्हांही या शिक्षा कायम झाल्या. पुढें अलीपूर बॉम्ब खटल्याच्या चौकशीमध्यें असें उघडकीस आलें कीं, या खटल्यांतील कांहीं आरोपींचा लेफ्टनंट गव्हर्नरांची गाडी उलथून पाडण्याच्या कामीं संबंध होता आणि ज्यांना शिक्षा होऊन चुकली आहे ते मजूर निरपराधी आहेत! तेव्हां अलीपूर खटल्याची चौकशी पुरी झाल्यानंतर सरकारनें या निर्दोषी मजुरांना सोडून दिलें. आतां ज्या तीन सबइन्स्पेक्टरांनीं या निरपराधी लोकांविरुद्ध बनावट पुरावा उभा करून त्यांना तुरुंगवास भोगावयास लाविला त्यांची पोलिस इन्स्पेक्टर जनरल 'डिपार्टमेंटल' चौकशी करीत आहेत असें कळतें.

मिदनापूर बॉम्ब प्रकरणांतील कांहीं आरोपींवरील आरोप सरकारतर्फे काढून घेण्यांत आल्यावर हे आरोपी दोषमुक्त होऊन सुटले. तेव्हां त्यांनीं मि. वेस्टन मिदनापूरचे (पूर्वीचे) डि. मॅजिस्ट्रेट, मि. हक मिदनापूरचे (पूर्वीचे) पोलिस सुपरिंटेंडट व लालमोहन पोलिस इन्स्पेक्टर यांजवर आपणांस अटकेंत ठेवून, घराची झडती घेऊन वगैरे प्रकारांनीं निष्कारण त्रास दिल्याबद्दल व अडचणींत पाडल्याबद्दल खटला सुरूं केला. हे खटले वर्ग करण्याबद्दल या अधिकाऱ्यांतर्फे आज ता. ६ रोजीं, हायकोर्टांत अर्ज करण्यांत आला व कोर्टानें तो मंजूर केला.

'ॲडमिरल ऑफ धी फ्लीट आणि फील्ड मार्शल' असे नवीन दोन किताब राजेसाहेब जॉर्ज यांना ता० ३ जून रोजीं जन्मदिवसप्रीत्यर्थ देण्यांत आले आहेत. राणीसाहेब मेरी यांना या दिवशीं 'लेडी ऑफ धी गार्टर' हा किताब मिळाला आहे.

अमेरिकेंतील मेक्सिको आणि युनायटेड स्टेटस या सरकारांत विमानांची नोंद होण्याच्या संबंधांत एक तह होत आहे. या तहान्वयें दोन्ही देशांतील वैमानिकांची सरकारी नोंद रहावयाची व जे नोंद झाल्याशिवाय विमानें उडवतील त्यांस चोर, दरोडेखोर समजलें जाईल.

इंग्लंडांतील राजकीय पक्षांच्या समेटाचे विरुद्ध 'स्टँडर्ड' आणि 'मॉर्निंग पोस्ट' या पत्रांचीं मतें आहेत. लॉर्ड रिडेल हे एका भाषणप्रसंगीं ह्मणाले:—'सन १९१० च्या निवडणुकींत युनियनिस्ट पक्षास १०० जागा मिळाल्या त्या पक्षाच्या तत्वांनें नाहीं जकातीं सुधारणेच्या प्रश्नांत तडजोड नको. त्या पक्षाचे पुरस्कर्ते अवेरपर्यंत लढतील.

तक्तविराजी नूतन राजा असतां त्यांचा चेहरा नाण्यांवर कोरतांना एक वेळ डाव्या अंगाचा व एक वेळ उजव्या अंगाचा आळीपाळीनें कोरण्याची इंग्लंड देशांत चाल आहे. तीस अनुसरून नवीन बादशहा पांचवे जॉर्ज यांचा उजव्या अंगाचा चेहरा रुपयांच्या टिकिटावर खोदून जावयाचा आहे. नाण्यांवरील व रुपयांवरील एडवर्ड बादशहा यांचा चेहरा राजमुकुट परिधान केल्याशिवाय होता हें हिंदी लोकांच्या दृष्टीनें अशुभ होय ह्मणून नवीन बादशहांच्या मुखवट्यांचीं नाणी वगैरे तयार करतांना तो राजचिन्ह विभूषित असावा असा अशी मि. एफ. एम. कोलमन यांनीं सूचना केली आहे.

ना. व्हाइसराय साहेब लॉर्ड मिंटो यांची पंचवार्षिक कारकीर्द संपत आल्याकारणानें त्यांच्या कारभाराच्या हकीकतीचा संक्षिप्त इतिहास तयार करण्याचा सरकारी हुकूम झाला आहे. लॉर्ड कर्झन यांच्या कारकीर्दीचा इतिहास लिहिण्यास एका स्वतंत्र अमलदाराची योजना झाली होती त्याप्रमाणें हल्लीं नसल्यानें सेक्रेटरिएटमधून हा इतिहास तयार व्हावयाचा आहे.

ता० ३ रोजीं रात्रीं कांहीं युरोपियन गृहस्थ व हिंदी पोलिस यांच्यामध्यें झालेल्या मारामारीच्या संबंधांत तीन युरोपियन गृहस्थांस व २ युरोपियन स्त्रियांस पकडण्यांत आलें आहे. सरकारच्या एका अंमलदारावर हल्ला करून जखमा करण्याचा सदरहू आरोपींवर आरोप आहे. वरील आरोपींपैकीं कॉबन्स आणि पॅटरसन हे चंद्रनगर येथील तागाच्या गिरणींतील नोकर आहेत.

युरोपमध्यें भयंकर तुफानें होत आहेत. इंग्लंडच्या दक्षिण भागात एक विजांचें वादळ उठलें तें चवदा तास सुरू होतें; असें भयंकर तुफान झालेलें कधींच कोणाच्या ऐकिवांत नाहीं. बरीच प्राणहानि झाली असून इतर नुकसानही बरेंच झालें आहे. इन्फंट्रीची एक टोळी या भागांतून जात होती, त्यांवर वीज पडून तीन शिपाई मेले आणि पंधरा जखमी झाले.

नोटीस

किसन नारायण शिंपी हल्लीं मुक्काम शेंदूरणी तालुके जामनेर पोष्ट शेंदूरणी

यांस:—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी तुमची लग्नाची बायको असून आज सुमारें तीन वर्षांपासून तुह्मी टाकून देऊन दुसरी रांड घेऊन गेला त्या दिवसापासून मी सावकाराचें कर्ज काढून माझा व तुमच्या पासून मला असलेले दोन मुलांचा १ मुलगा २ मुलगी) चरीतार्थ चालविला आहे. आज पर्यंत तुह्मी येऊन मला घेऊन जाल अशी मी वाट पाहात माझे बापा जवळ मलकापुर येथें राहीली आहे. तरी इतके दिवसांत तुह्मी माझे खाण्यापिण्याचा कांहींच बंदोबस्त केला नाहीं. सबब तुह्मास या नोटीसीनें कळविण्यांत येते कीं ही नोटीस पावल्यापासून १९ दिवसांचे आंत मी आजपर्यंत काढलेलें कर्ज रु० ३०० सावकारास देऊन टाकून मला घेऊन जाणें असें न केल्यास मी दुसरा घरठाव करीन व मग तुमचा नवरेपणाचा कोणताही हक्क मजवर राहणार नाहीं व सावकारा जवळून काढलेल्या कर्जाची फेड करण्याकरीतां तुमचेवर रु० ३०० ची दिवाणींत फिर्याद करणें भाग पडेल व या नोटीसीचा खर्चही तुह्मास द्यावा लागेल व हीचें फारकती समजून मी गंधर्व करीन.

सही

भीमी मर्द किसन शिंपी हल्लीं मुा मलकापूर हिची नि० हातची बांगडी असे

नो. नं. ९९ ठ.

जाहिर नोटीस.

सर्वत्र शेट, सावकार व इतरत्र लोक

यांस:—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं माझा सख्खा चुलत भाऊ भोनाजी हा मयत झाला त्याचे वारीस आह्मीच आहों. शेताचें खातें माझ्या नांवें सरकारांतून झालें आहे. मयतास एक फक्त गंधर्वाची बायको लक्ष्मी मर्द भोनाजी या नांवाची आहे. तिचा विचार तिच्या हयाती पावेतों किंवा ती या घरांत आहे तों पावेतों तिला खाण्या पिण्यास वगैरे कमी नसतांनांही मयताची इस्टेट विकून आह्मांस व इतरांस बुडविण्याचा असून पैसा करून पाट लावण्याचा आहे. सबब जाहीर करितों कीं सदरचे लक्ष्मीशीं आमच्या सल्ल्यावांचून कोणी कोणत्याही प्रकारें व्यवहार करूं नये. केल्यास ज्याचा तो जबाबदार राहील. इस्टेटीवर किंवा आमच्यावर हक्क राहणार नाहीं. कळावें. तारीख ९ माहे जून सन १९१० इ०

सही

भिवसन वल्लद पुंजाजी माळी बोबडे रा० बार्शिटाकळी ता० अकोला निशाणी खुद आंगठा.

नो. नं. ९७ ठ.

नोटीस

नोटीस बेशमी— बभुता वल्लद रावजी कोळी राहणार मौजे भोजळा प्रगणें व ता० पुसद जि० यवतमाळ यांस:—

नोटीस देणार गणू वल्लद राघोजी कोळी राहणार मौजे पार्डी प्रगणें व ता० पुसद जि० यवतमाळ याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं, माझी बायको नामें भीवरी ही तुमची मुलगी असून तीचें लग्न तुह्मी माझे बरोबर करून दिल्यास अजमासें १२ वर्षें झाले आहेत हल्लीं ती वयांत आली असून तिजला तुह्मी माझे घरून कांहीं निमीत्य करून घेऊन गेलें त्याजला अजमासें १ वर्ष झाले आहे त्या नंतर मी आपले बायकोस आणण्या करितां तुमचे येथें २।४ दोन चार वेळ आलों असून तुह्मी पाठविली नाहीं एक वेळ मी चार इसम बरोबर घेऊन आलों असतां तुह्मी विनाकारण तंटा करून बायकोस पाठविलें नाहीं हल्लीं माझे ऐकण्यांत असें आलें आहे कीं तुह्मी माझे बायकोस दुसरा घरठाव करून देणार आहा व तिचे मोहतूर मोंगलाईत नांदेडाकडेस जाऊन लावून देणार आहा असें समजल्या वरून तुह्मांस मुद्दाम या नोटीशीनें कळवीत आहों कीं ही नोटीस तुह्मास पोहोंचताच माझे बायकोस माझे घरीं ८ आठ दिवसांचे आंत आणून घालावी तसें तुह्मी न केल्यास व तिचा लबाडीनें गंधर्व लाविल्यास मी कायद्या प्रमाणें तुमचेवर फिर्याद करून काम चालवीन व शिवाय माझे लग्नाचे नुकसानी बद्दल व तिचे आंगावरील डागिन्याबद्दल तुमचे पासून नुकसानी बद्दल एक १००० हजार रुपये भरून घेईन. ही नोटीस दिली. सही तारीख २० माहे मे सन १९१० इ०

सही

गणपती वल्लद राघोजी जात कोळी राहणार पार्डी दस्तुर खुद.

नो. नं. ९८ ठ

नोटीस

मे० सुभनखा वल्लद चांदखा मुसलमान रा० खामगांव, (बोडिआपुरा)

यांस:—

शेख सादी वल्लद शेख अमद मुसलमान रा० कवठळ ता० जळगांव जामोद याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं माझी बहीण अमीरबी मर्द सुभनखां ही तुमची लग्नाची बायको असून तिची उमर सध्यां अंदाजा २९ आहे तिला तुह्मी अजमासें ३ वर्षें झालीं एक वस्त्रानें आमचे घरीं जी पोहचती केली तों आजपावेतों तुह्मी बाहेर चालीचे निघाल्यामुळें नेलें नाहीं. तुह्मास याबद्दल आह्मी पंचासमक्ष समजावून सांगितलें परंतु तेव्हां एक महिन्यानें नेण्याचें कबूल केलें असतांहि अंदाजा १०।११ महिने झाले तरी तिच्या बद्दल कोणत्याहि प्रकारें विचारपुस न करितां टाकून घातल्यासारखें केलें आहे. कालदेशवर्तमाना प्रमाणें तिला आह्माला आमचे घरीं आतां ठेवितां येत नाहीं. सबब ही नोटीस पावतांच १९ दिवसांत तिला आज पावेतों झालेला अन्नवस्त्राबद्दलचा रु० १७९ खर्च देवून तिला ४।९ पंचासमक्ष नीट रीतीनें वागविण्याची आमची खात्री करून घेऊन जावें. असें वरील मुदतींत न केल्यास पचांचे सल्यानें आपले धर्मांप्रमाणें माझ्या बहिणीची (अमीरबीची) व्यवस्था केली जाईल कळावें ता० २।६।१९१० इ.

सही

शेखसादी वल्लद शेखआमद खु० द०

नो. नं. ठ

नोटीस

नोटीस बेशमी गिरजी मर्द विठू कुणबी मांगटे राहणार कसबे अडगांव तालुके आकोट

इसां—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं विठू वल्लद नारायण कुणबी मांगटे हा माझा सखा भाऊ होता. त्याजला मरण्यास अजमासें तीन महिने होत आले आहेत. तो मेला तेव्हां पासून त्याची सर्व स्थावर जंगम इस्टेट तुझे ताब्यांत आहे. हल्लीं तूं इतर वाईट लोकांचे नादीं लागून तुझे चालचलणुकी वरून असें दिसत आहे कीं सर्व स्थावर जंगम इस्टेटची अफरातफर करावी असें मला समजल्या वरून तुजला नोटीस देतों कीं तुझे ताब्यांत असलेली जंगम इस्टेट अफरातफर करूं नये, व त्याच प्रमाणें स्थावर इस्टेट कोणास गहाण अगर खरेदी अगर कांहीं वर्षां करितां पट्यानें देऊं नये, कारण तूं विधवा असल्या कारणानें तुजला कोणतेच प्रकारें देण्याचा अधिकार नाहीं. यावर तूं दिल्यास तुजला जबाबदार धरलें जाईल. ह्मणून नोटीसीनें कळवितों कीं तुला फक्त अन्नवस्त्राचाच अधिकार आहे. ह्या शिवाय तुजला कोणतेच प्रकारें अधिकार नाहीं. ह्मणून नोटीस दिली आहे कळावें. तारीख २२ माहे मे सन १९१० इसवी.

सही

चंदु वल्लद नारायण कुणबी मांगटे राहणार अडगांव निशाणी खुद हातची असे.

नो. नं. ठ १००

जाहिर नोटीस

वऱ्हाडांतील सर्व शेट सावकार व इतर सर्वत्र लोकांस खालीं सही करणार याजकडून नोटीसीनें कळविण्यांत येतें कीं विठू वल्लद नारायण कुणबी मांगटे राहणार कसबे अडगांव तालुके आकोट जिल्हा आकोला, हा सरासरी तीन महिने झाले मैत झाला आहे त्याची बायको गिरजी मर्द विठू मांगटे ही कांहीं वाईट लोकांच्या नादीं लागून त्याचे स्थावर जंगम इस्टेटीची अफरातफर करावी असा तिचा हेतू समजल्यावरून मी सर्वत्र लोकांस नोटीसीनें कळवितों कीं तिचे ताब्यांत असलेली स्थावर जंगम इस्टेट कोणी गहाण अगर खरेदी अगर कांहीं वर्षां करितां पट्यानें घेऊं नये व गहाण ठेवूं नये. मी मैताचा सखा भाऊ आहे. व ती मैताची बायकी विधवा असून तिजला कोणतेच प्रकारचा अधिकार नाहीं. यावर कोणी गहाण वगैरे ठेवल्यास तो जबाबदार धरला जाईल. ह्मणून नोटीसीनें कळविलें आहे कळावें तारीख २२ माहे मे सन १९१० इसवी.

सही

चंदु वल्लद नारायण कुणबी मांगटे राहणार कसबे अडगांव तालुके आकोट जिल्हा आकोला निशाणी खुद हातची असे.

नो० नं० १ ड.

नोटीस.

मे. गिरजु सोनार रा. प्रगणें सिंदखेड-राजा ता. मेहेकर यांस देण्यांत येतें कीं सिंदखेड येथील आवळीचें शेत आज १९. २० वर्षांपासून माझे कबजांत आहे, त्यावर तुमचा कायदेशीर हक्क नसून तुह्मी तें शेत दंडीमुडपी करून घेण्यास इच्छिता व एके दिवशीं १०।१२ लोक घेऊन येऊन दंगा करण्यास प्रवृत्त झाला होता करितां नोटीस देत आहे कीं असा गैरकायदेशीर दंगा वगैरे करूं नये केल्यास तुमचेवर फौजदारीत काम चालविण्यांत येईल व नुकसानी बद्दल दावा करून नुकसान भरून घेण्यांत येईल या नोटिसीचा खर्च तुमचेवर आहे कळावें.

तां. १०।६।१९१० इ. सही

तुकाराम वा। सखाराम कुरंगळमाळी रा. सिंदखेडराजा ता. मेहेकर नि० खुद.

नो० नं० ठ.

सुधारलेले लोखंडी नांगर

लांकडी नांगर जाऊन त्यांच्या जागीं हळू हळू लोखंडी नांगर प्रचारांत येऊं लागले आणि हल्लीं हंगामाच्या दिवसांत तर त्यांची जरूरी फारच भासणार हें जाणून आह्मी तुमच्या करितां मोठ्या मेहनतीनें हल्लीं सुधारलेले लोखंडी नांगर आमच्या कारखान्यांत तयार करून ठेविले आहेत. व हे नांगर सर्वत्र पसंत असल्याचें तुमच्या वाचण्यांत अगर ऐकण्यांत आलें असेलच, शिवाय आमचे नांगर परदेशी नांगरापेक्षां प्रत्येक बाबतींत फारच मजबूत असून किंमतींत स्वस्त आहेत, ह्मणून जास्त माहितीच्या हस्तपत्रका करितां आजचें आज लिहा

किर्लोस्कर बंधु, बेळगांव.

नो. नं. ट ७२

सत्रा वर्षांपासून परीक्षित व सरकाराकडून रजिष्टर केलेला.

सुधासिन्धु

कालरा, (पटकी) दमा, खोकला, कफ, पोटशूल, अतिसार, संग्रहणी, जुलाब, अतिनिद्रा, तज्जन्यरोग, व मुलांचे रोग या सर्वांवर एकच स्वादिष्ट व रामबाण औषध. प्रत्येक शिशीची किंमत ॥. एका डझनास रुपये ९ टपाल हांशील १ पासून ४ पर्यंत ८= आणे व डझनास ।. आणे. एकदम ६ घेणारास १ फुकट. पूर्ण माहिती व सराटिफिकीट पाहण्याकरितां क्याटलाग फुकट पाठवूं. प्रत्येक ठिकाणीं एजंट पाहिजेत. नियम मागवून पहा.

मिळण्याचा पत्ता

सुख संचारक कंपनी, मथुरा.

नो. नं. ब. ९३

आर्यवनौषधालय मुर्डी

हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन बाजी अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनीं आमचीं औषधें बारिक हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या नुच्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत याहून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आह्मास दिलें आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शेंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचे आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजविनी

धातुवर्धक, अत्यंत कामोत्तेजक, व पौष्टीक, वीर्यस्तंभक, रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धीवर्धक सुवर्ण माक्षीक मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शरीरांतील मुख्य राजा जी धातु ती शुद्ध असेल तरच शरिर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होतें ती दोषी असेल तर शरीरांत नानाप्रकारचे रोगरुपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारिरीक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ट होण्यास या गुटिका प्रत्येक वर्षी पहिजे या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें हें अवश्य लक्षांत ठेववें याच्या सेवनानें नपुंसकत्व, स्वप्नजन्य इतर धातुपात उन्हाळे इंद्रियशिथलता, कडकी. गर्मीसंबंधी मुळव्याध विकार चत्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियाची धुपणी, छातींतील रोग, सर्व पांचांग. व नेत्र यांचा दाह, क्षय, पंडूरोग, मुत्राची खर, जीर्णज्वर, अग्निमांद्य मस्तकशूळ, मुळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. बाळंतरोग, धूम्रहेप जुनाट परमा, मुष्ठमैथूनानें आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें हेऊन शरीर निरोगी मजबुत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त याची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व मडान्न पचू लागते त्यांत उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत. करितां गुणाबद्दल अनेक सर्टिफिकीटें मिळालीं आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें यास पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहे। गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयांच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयांचे आंत घेणारा टपालखर्च १ आणा पडेल पान खर्डा मोबा किंवा व्ही. पीनें खालील पत्यावर मिळतील.

दरः-एकदम ३९ गो० १ रु० ७९ गो० २ रु. ११९ गो ३ रु० १५९ गो. ४ रु. २७९ गो० ६ रु. ११० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजनः-यानें वडस, साहर, फुल, लुपऱ्या, बिंदु, धांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरीत बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगास अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रणः---कोणताही नवा जुना परमा व उजण्या इ लिंगाचे मुखाची छाली, संकोच पुयस्त्राव, रक्तस्त्राव, इत्यादि विकार पंधरा अगर सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठें दिसत नाहीं. बा० किं० १ १। भार बाटलीस रु. २

४ दंतबलवर्धक पूडः-दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे .

५ विंचूचें विषः-औषध लावतांच उतरतें मुळी २ तो. ८ आणे

६ गजकर्णः-खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार २ दिवसांत जातात इ. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः-औषध घेताच कशाहि प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुनः उलटत नाहात. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः-आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बचावले आहेत करितां प्लेग सुरूं होतांच सर्वांनीं संग्रह तापावर गोळ्या गाठीस लेप, पात चढू नये ह्मणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थं माफक कि. २ आणे ख. सो.

९ सामानाचा मोठा क्याटलाग मागव तो फकत पाठवूं आपधांत अपायकारक पदार्थ अगदीं नसून पुर्ण खात्रीची असल्याबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायने भस्म पाक. गुटिका, आसवे, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनु।

सोबत टाल खर्च वेगळा पडेल तिकीटें किंवा व्ही. पी. ने पाठवूं कार्तिकें मान कळविल्यास रोगाचें निदान चिकीत्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्लीं वतमान पत्रांतुन औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असून प्रत्यक जाहिरांत सुशोभित करून जो तो पुढें येऊं पहात आहे.

आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एकानें जो धंदा सुरू केला त्यांचेंच अनुकरण हुबेहुब नकल करून पहिजे त्यानें करावा आमचे जाहितीस कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांत ऊत आला असून आमच्या आंजळ वगैरे गावांतून तो पुर्णावस्थेंत येऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा ते लोक याची आह्मास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपली थोरवी गाण्यास ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आह्मास ग्राहकांस सुचविणें हेंच की ज्यांचा कारखाना आज सतत १९।२० वर्षे अव्याहत सुरू असून ज्यांच्या औषधास झाले डाक्टरांनीं सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधीनें कोट्यावधी ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचींच औषधीं नेहमीं उपयोगांत आणेंग अत्यंत हितकारक आहे. यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करतां अशाच रीतीनें कायम राहून हा सार्वजानिक व कल्याण करीत असलेला व्यवसाय नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेस आणण्याची खटपट करूं. आज पर्यंत आमचे खटाटीनें यशहि बरेंच आलें आहे, करितां सकळ आर्यबंधूस व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्यास आमचींच औषधें अत्यंत गुणकारक आहेत. तींच सर्वांनीं वापरवी, एकवार अनुभवानेंच खात्री होईल इतर जाहिरातीशीं आमचा मिळकूल संबंध नाहीं, हें लक्षांत ठऊन औषधें मागणें ती खालील पत्यावर बिनचूक मागवावी ह्मणजे खरीं गुणकारक औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य येईल. नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

ORIENTAL GOVERNMENT

LIFE ASSURANCE COMPANY

LIMITED

ESTABLISHED IN 1874.

HEAD OFFICE—BOMBAY

CHIEF AGENCY FOR C. P., BERAR & KHANDESH

Head—Quarters—Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED THREE CRORES AND FORTY SEVEN LAKHS

CLAIMS PAID FOR OVER TWO CRORES

IMMEDIATE SETTLEMENT OF CLAIMS

If there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. This the Directors of the 'Oriental' keep well before them and act up treating heir clients with the utmost liberality.

UNQUESTIONABLE SECURITY.

It is not sufficient to read that a Company's funds amount a given sum, but it is essential to know how such Funds are invested if in miscellaneous and risky investments or how secured.

The Funds of the 'Oriental' are invested in Government Securities and lodged with the Government Official Trustee of Bombay and terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising, through decease of assured lives, and endowment policies matured.

Government Officers, professional men, Tradesmen and others employing portion of their annual income or profits in effecting life policies create fund equivalen to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he dies early, before he had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes up his mind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of he step, do not delay. There are numerous instances in the records of the 'Oriental' where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application—

M. DESOUZA.

CHIEF AGENT.

Nagpur.

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवआश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

व्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४४] आकोला, वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख २० माहे जून सन १९१० [अंक २१

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशींचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.
सुचनाः– गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.

ह्या बँकेंत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर यांच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यापैकीं सपतोचें मागें राहील त्यांस काढतां येईल

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं. नयमांच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक आकोला ९।१।०९ } G. A. Phillips. एजंट
नं ७३

नाशिकचा शुद्ध व घाटदार सोन्या चांदीचा माल.

सोन्याच्या टुशा, वज्रटीका, अग्रफुलें फिरकीचीं व गुलाबाचीं फुलें, नाग, मुदा डोईचे नग, पुतळ्या, गोठ व अष्टपैलु मणी इ०

चांदीचीं भांडीं, उपकर्णीं, गडवे, पेले, फुलपात्रें, पातेल्या, गडव्या, झाऱ्या, पळ्या, ताटें, तबकें, अत्तरदाण्या, गुलाबदाण्या, वाट्या, करंडे, कुयऱ्या, मासोळ्या, व सर्व प्रकारचे दागीने मिळतील.

विशेष माहितीकरितां क्याटलाग पाठवूं. मालाचे खरेपणाबद्दल जोखीमदार आहे.

लक्ष्मण आत्माराम अंबेकर
नाशिक.

नो. नं. ट ७६

नोटीस.

रा० रा० नथू वा परशराम टेकाळे रा० मोरगांव सादीजन पोष्ट शेगांव ता० बाळापूर यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी तुमचा चुलत भाऊ असून तह्मी व मी माझ्या बापाचे हयाती पासून विभक्त आहों. तुह्मी मला सांभा ळीं पोहून माझ्याशीं गोड बोलून मला दुसरे नातेंकेंचे वारस असतांहि तारीख ६।८।१९०४ इ० रोजीं माझ्यापासून बक्षीसपत्र करुन घेतलें. त्यांत मला माझ्या हयातीपावेतों खाण्यापिण्याची शर्त आहे व त्याच वेळीं मला एक करार- नामाहि करुन दिला. त्याप्रमाणें तुह्मी माझा कोणत्योच प्रकारचा प्रतीपाळ केला नाहीं. मी तुह्मांस स्वतः व चारचौघांकडून सांगूनहि पाहिलें, परंतु तुह्मी शर्तीप्रमाणें वागत नाहीं यामुळें मला करुन दिलेल्या शर्तीप्रमाणें तुमच्या विरुद्ध तजवीज करणें भाग आहे. सबब तूं मला ही नोटीस प्रसिद्ध झाल्यावर ८ दिवसांत रु० ३०० देऊन माझी पावती घ्यावी. असें न केल्यास मी तें बक्षीसपत्र या नोटीशीनें रद्द केलें असें समजावें. मला सावत्र आई असल्यानें तिचें उदर पोषणहि करावें लागतें. कळावें. ता० ९।६।१० इ०

सही
कुकाजी वा भाऊसिंग पाटील
टेकाळे रा० मोरगांव
सादीजन नि० खु०
नो. नं. ड १६ आंगठा असे.

आकोला व मुर्तीजापूर येथील इंजीन विकणें आहे.

मुर्तीजापूर येथें मेसर्स मुलजी जेठा आणि कंपनीमध्यें एक हॉर्नब्लोनें मेकरचें हाय प्रेसर कन्डेन्सींग पावणेएकवीस तेहतीस इंची स्ट्रोक, फ्लायव्हील फूट १२ रोप ग्रुव ८ रेव्होल्यूशन ८० चें इंजीन विकणें जरूर आहे. व आकोल्यांत त्याच कंपनी मध्यें हल्लीं चालू असलेलें एक हाय प्रेसर कन्डेन्सिग कॉरलीस वॉल्व्ह हीक्स हारगे मेकरचें इंजीन, सिलेंडर डायमेटर २६ " स्ट्रोक फूट ४ रेव्होल्यूशन ५२ रोप गेरींग फ्लायव्हील डायमेटर फूट १८ रोप ग्रुव ७ याचें, विकणें आहे.

विशेष माहिती पाहिजे असल्यास मेसर्स मुलजी जेठा आणि कंपनी मुंबई किंवा कारंजा येथें पत्रद्वारें किंवा समक्ष भेटल्यास मिळेल.

मुलजी जेठा आणि कंपनी.
कारंजा (वऱ्हाड)
ता. ३-६-१०
नो. नं. ड १७

आकोला बाजारभाव

हुंडी दर्शनी		१००८=
मुंबई ब्यांकेची सोन्याची चीप दर तोळ्यास		२४८-॥।
चांदी		७३
जवस		१९०
जवारी नवी	६८	७२
गहूं काठे		१०९
गहूं खांडवा पीसडा		१२९
गहूं चनशी		१३०
हरभरे	३।	३॥
तुरी		३॥
उडीद	४।	४॥
मुग		४।
टोळी मोहाचे बीज		३१—२४
तेल		७।
सरकी		१२—११
तुप		१३॥
कापूस	६०	६५
आकोला रुई जीन		८५

प्रेक्षकाचीं टांचणें.

—:※:—

सध्या विचारी लोकांच्या डोक्याला त्रास देणारे असे पुढील प्रश्न आहेतः—

१ हॅलेचा धूमकेतु कोणकोणतीं अनिष्ट संकटें आपल्या देशावर आणणार आहे? कां फजीत होऊन त्यानें कायमचा गाशा गुंडाळला?

२ खऱ्या पावसाळ्याला सुरुवात झाली की नाहीं?

३ साधुसंतांचें बंड पुण्यासारख्या शहरीं मुद्दां इतकें बोकाळलें आहे कीं चांगल्या मुत्सद्दी घराण्यांतल्या तरुणांना त्यांनीं 'भवति भिक्षां देहि' करावयाला लाविलें आहे. हें बंड मोडण्याला काय करावें?

४ ना० गोपाळरावजी जोशासारखी लोकमान्य मंडळीसुद्धां नव्या प्रेस आक्टपासून कांहीं एक नुकसान झालें नाहीं व होईल अशी भीती बाळगावयाला नको आहे असें उघडपणें ह्मणूं लागली आहे. यांच्या सारख्यांच्या मुस्कुटदाबीला काय उपाय करावा?

५ नाशिक प्रकरणांतला दुसरा खटला कधीं हायकोर्टापुढें येणार? त्याच्याबद्दल कांहींच बातमी प्रसिद्ध होत नाहीं हें कसें?

६ सातव्या एडवर्ड बादशहाचें स्मारक करावें अशा सूचना होत आहेत पण हें स्मारक कशा स्वरूपाचें असावें या विषयीं कोणी कांहीं सुचवीत नाहीं हें कसें? बादशहाचा पुतळा उभा करणार? कां प्रांतोप्रांतीं शांततादेवीचे जयस्तंभ उभे करणार? कां गांवोगांव किंग्ज हॉस्पिटलें काढणार? का धंदे शिक्षणाच्या शाळा उघडणार? कां हिंदी शिपायांसाठीं कॉलेजें स्थापणार? कां बादशहाच्या नांवानें स्कॉलशिपा व पदकें यांचा पाऊस पाडणार? कां एडवर्ड एज्युकेशनफंड काढून त्यावर परदेशी विद्या, कला शिकण्यास विद्यार्थी पाठविणार? कां लवाद कोर्टांची संख्या वाढवून बादशहांना अत्यंत प्रिय विषय—जी शांतता—तिला मदत करणार? कां अनाथ बालाश्रमांची संख्या वाढविणार? कां यापैकीं एक ही गोष्ट ज्यांना पसंत होणार नाहीं असा सार्टी वेड्यांच्या इस्पितळांत सोय करणार! करणार तरी काय!

वर्तमानसार.

कालेजीं इंग्लिशमन पत्रांतील उतान्यांच्या आधारें शाळांतील निकाल करण्यासंबंधीं ना. व्हॉइसरॉयसाहेबांनी जे पत्र आपणांस पाठविलें होतें तें इतरही पुष्कळ पत्रांत प्रसिद्ध झालें आहे. 'एम्पायर' पत्र ना. व्हॉइसरॉयसाहेबांच्या पत्रासंबंधीं ह्मणतें कीं, तें पत्र सरकारी गुप्त बातमीच्या स्वरूपाचें होतें आणि ह्मणून इंग्लिशमन पत्रानें तें प्रसिद्ध करण्यांत खोडसाळपणा केला आहे. आणि इतर पत्रकारांचा गैरसमज केला. हें पत्र इंग्लिशमनला कसें मिळालें याची सरकारनें चौकशी करावी. आपल्या पत्रांत तो उतारा प्रसिद्ध झाला ह्मणून एम्पायर पत्रानें सरकारची माफी मागितली आहे. ही बातमी आपणांस कळविली ह्मणून मलाही दिलगिरी वाटते. तीन वर्षांपूर्वी स्टेटसमनपत्राचे त्या वेळचे संपादक मि. रॅटक्लिफ यांनीं आपल्या पत्रांत इंडियन सिव्हिल सर्विससंबंधीं लॉर्ड कर्झन यांनीं गुप्त रीतीनें जी टीका केली होती ती प्रसिद्ध केली ह्मणून सरकारी कागदपत्र, ठराव, रिपोर्ट, वगैरे त्या पत्रास देण्याचें सरकारकडून बंद करण्यांत आलें होतें. अखेर स्टेटसमननें माफी मागितल्यावर हें प्रकरण मिटलें ही गोष्ट पुष्कळांच्या लक्षांत असेलच.

मीरस येथें एका संघानें रुमानियन बोट लुटली, व बोटीवरील उतारूंना फारच वाईट रीतीनें वागविलें, अशा प्रकारच्या बातम्या प्रसिद्ध झाल्यानें रुमानिया व तुर्कस्थानमध्यें गडबड उडून गेली आहे.

दक्षिण आफ्रिकेतील पार्लमेंट ड्यूक ऑफ कानाट यांना उघडावें, असें सरकारी रीतीनें प्रसिद्ध झालें आहे. सर्व जातीचे हितसंबंध एक करणें, एतद्देशीयांना व इतर वर्णीयांना सहानुभूतीनें वागविणें, गौर वर्णीयांना उत्तेजित करणें, व आशियाटिक लोकांना दक्षिणेंत आफ्रिकेंत प्रतिबंध करणें, इंग्लिश निशाणाचें संरक्षण करणें, इतक्या गोष्टी करणें हें सरकारचें या पुढें आद्य कर्तव्य होय.

हैरा टोळीवरील खटल्यांतील एक आरोपी दाशरथि चतरजी याला जामिनावर सोडण्याबद्दल त्याच्या तर्फे हौऱ्याच्या डिस्ट्रिक्ट मॅजिस्ट्रेटकडे अर्ज करण्यांत आला. आरोपीस प्रथम मोरहील येथील दरवड्याच्या बाबतींत संशयावरून १९०८ मध्यें पकडलें आणि तेव्हांपासून तो कोणत्याना कोणत्या तरी आरोपावर गुन्हेगार न ठरतां तुरुंगांत आहे. मोरहीलच्या दरवड्याच्या प्रकरणांत दाशरथि दोषमुक्त झाला आणि त्यास सोडून देण्यांत आलें. परंतु सोडून दिल्यावर लागलींच दुसरे दिवशीं त्याचे उपजीविकेचें योग्य साधन दिसत नाहीं या आरोपावर त्यास पकडलें. यासंबंधाची चौकशी बरेच दिवस चालली होती. तथापि तो निर्दोषी ठरला व तो अटकेंतून मोकळा झाला. परंतु पुनः हैरा येथील खटल्याच्या संबंधांत त्यास पकडण्यांत आलें व अद्यापपर्यंत तो अटकेंत आहे. त्याचा कांहीं निकाल झालेला नाहीं. याप्रमाणें १९०८ पासून आतांपर्यंत तो सारखा कैदखान्यांत आहे. एवढ्या मुदतींत त्यास मोकळी हवा ह्मणून मिळाली नाहीं. इतकें असूनही त्याचा जामिनावर सोडण्याचा अर्ज मॅजिस्ट्रेटनें नामंजूर केला.

ता० १९ रोजीं ढाका येथील बाबु बंकिमचंद्र चौधरी, दुसरे कित्येक सब इन्स्पेक्टर व बरेच पोलिस शिपाई यांनीं डेप्युटी मॅजिस्ट्रेट रावबहादूर सुरेशचंद्र सिंग यांच्या समक्ष मौलवी हिदोयत मास्तर यांच्या घराची झडती घेतली. कित्येक तासपर्यंत झडतीचें काम चाललें होतें, परंतु गुन्ह्यास पात्र होण्यासारखें कांहीं सापडलें नाहीं. झडतीचें काम झाल्यानंतर बंकिमबाबूंनीं मौलवींना आपल्या बरोबर येण्यास सांगितलें, त्याप्रमाणें मौलवी त्यांजबरोबर गेले. त्यांना नंतर दि० मॅजिस्ट्रेटपुढें हजर करण्यांत आलें मॅजिस्ट्रेटनीं त्यांच्यापासून हजाराहजाराचे दोन जामीन घेऊन मोकळे करण्याचा हुकूम दिला. मौलवींचा पुतण्या व बाबू नृपेंद्र चंद्र राय वकील हे जामीन राहिले. त्यांच्यावर क्रि० प्रो० कोडच्या ११ कलमाखालीं काम चालणार आहे.

पेशावर येथील दंग्यांत लोकसमूहावर बंदुका उडविण्याच्या खटल्यांतील सनातन हिंदु सभेचे सेक्रेटरी जीवनमल, मेडिकल प्रॅक्टिशनर पंडित बद्रीनाथ आणि भाई मेहेरसिंग इत्यादि आरोपींना निर्दोषी ठरवून सोडून दिलें आहे.

कराचीच्या दक्षिणेस ६० मैलावर केटी गांवाचें बंदर आहे. येथें कस्टम कचेरी, पोलिस ठाणें आणि म्युनिसिपालिटीचें आफिस आहे. या बंदरांतून इतर गांवीं बराच माल पाठविला जातो. हल्लीं सिंधु नदीस पूर येऊन त्यांत हें बंदर पार वाहून जाणार अशी धास्ती वाटते सबब तेथील रहिवाशांकरितां निवाऱ्याचें ठिकाण शोधून काढण्याकरितां तेथें एका एग्झिक्यूटिव एंजिनीयरास पाठविलें आहे.

वरद्वानजवळ जो बांबचा स्फोट झाला त्यांत राजकीय हेतु मुळींच नव्हता, असें ज्ञातां बाहेर आलें आहे. ज्यांच्या घरांत बांब फेंकण्यांत आला ते शांतीभूषण चौधरी गेलीं २० वर्षें पोलिसमध्यें नोकर होते. १९०६ मध्यें कोमिका येथें जो दंगा झाला त्या दंग्याच्या वेळीं दंगेखोर गुंड लोकांना पकडण्याच्या कामांत इन्स्पेक्टर शांतिभूषण यांनीं कचराई—नामर्दपणा दाखविल्यानें त्यांना बडतर्फ करण्यांत आलें होतें. त्यानंतर आपल्या जन्मभूमींत येऊन शांती बाबूंनीं राजकीय गोष्टींत मन घातलें. एका पंडितांना बडतर्फ करण्यांत तसेंच एका नाटक मंडळीचें खरें स्वरूप सरकारचे निदर्शनास आणण्यांत शांतीबाबूंचें श्रेय कारणीभूत झाल्यानें त्यांना शत्रु पुष्कळ उत्पन्न झाले होते. कांहीं दिवसांपूर्वीं त्यांना विटांचा मार खावा लागला होता. त्यानंतर त्यांजवर दुसरी आपत्ति बांब फेकल्या वेळची. तपास चालूं असून अद्याप कोणास पकडलें नाहीं.

नाशिकच्या डिस्ट्रिक्ट मॅजिस्ट्रेटच्या वारंटावरून पुणें सार्वजनिक सभेचे अध्यक्ष डॉ. विनायक रामचंद्र ऊर्फ अण्णासाहेब पटवर्धन यांच्या घराची मंगळवारीं क्रिमिनल इन्व्हेस्टिगेशन डिपार्टमेंटचे पोलिस इनस्पेक्टर कोगजे व बसाप्पा यांनीं झडती घेतली. जोशी या नांवाच्या मनुष्यावर कोल्हापूराहून कांहीं ज्वालाग्राही पदार्थ चोरून आणल्याचा आरोप आहे व त्यासंबंधानें त्याजवर खटला चालू आहे. तेव्हां ह्या इसमाचा कांहीं पत्रव्यवहार सदर्हू पटवर्धन यांच्या घरांत सांपडतो कीं काय हें पाहण्याकरितां ही झडती झाली असावी असें ह्मणतात. कांहीं दिवसांपूर्वीं स्पेशल जज्ज मि. किंकेड यांनीं कोल्हापूर येथें दोन ब्राह्मण तरुणांना त्यांनीं ज्वालाग्राही पदार्थ आपल्या जवळ ठेवल्याबद्दल कित्येक वर्षांच्या कैदेच्या शिक्षा दिल्या होत्या व ह्या जोशाचा त्यांच्याशीं संबंध आहे असें ह्मणतात. जोशानें असें सांगितलें आहे कीं मी पुण्यांत असतांना डॉ. अण्णासाहेब पटवर्धन यांस भेटावयास जात असे व माझा त्यांच्याशीं पत्रव्यवहारही होता. ह्यावरून ह्या पत्रांचा शोध लावण्याकरितां ही झडती झाली. तथापि झडतींत कांहीं एक सांपडलें नाहीं.

कांहीं दिवसांपूर्वीं पुणें येथील 'काळ' पत्र व 'मनोहर' छापखाना यांजकडून जामीन मागण्याची नोटीस निघाल्यामुळें तें पत्र व तो छापखाना बंद पडला होता त्यानंतर बंद पडलेला छापखाना प्रतिज्ञालेखाखेरीज ताब्यांत ठेवणें १८६७ च्या २५ व्या कायद्याप्रमाणें गैरकायदा आहे अशा प्रकारची इषारत रा. परांजपे यांस सरकाराकडून आली. त्यावर परांजपे यांनीं माजिस्ट्रेटसाहेबांस पत्र लिहून अशी तक्रार केली कीं, छापखाना चालू करीन ह्मटलें तर इकडे जामीन मागणार व तो बंद ठेऊन सावकाश विकीन ह्मटलें तर तो ताब्यांत ठेवणें गुन्हा होतो, असें ह्मणणार! असा दुहेरी मारा मजवर कां करीता? ना. गोखले यांच्या खटपटीमुळें जुन्या छापखानेवाल्यांकडून होतां होईं तों जामीन मागूं नये अशा अर्थाचे वटहुकूम सरकारानें काढले. या सर्वांचा परिणाम असा झाला कीं, गेल्या आठवड्यांत रा. परांजपे यांना डि. मॅजिस्ट्रेटसाहेबांनीं जामीन न मागतां त्यांचा पूर्वीचा छापखाना 'गोवर्धन प्रेस' नांवानें सुरू करण्यास परवानगी दिली, असें केसरी पत्रावरून समजतें.

एम्पायर पत्राचा बातमीदार कळवितो कीं' जहाल पक्षांतील मि. एन्. के. रामस्वामी आय्यर हे मद्रास प्रांतिक परिषदेकरितां जात असतां करनूल येथें उतरले होते. त्यांनीं मला सांगितलें कीं बाबू अरविंद घोष हे कलकत्ता येथून मार्सेलिस बोटींतून गुप्तपणें फ्रान्स देशाला निघून गेले. ती बोट पांदीचरी येथें दोन दिवस होती. बाबू अरविंद फ्रान्समध्यें कांहीं थोडेच दिवस राहणार होते. जहाल पक्षांतील एका पुढाऱ्यानें अशा ऐन आणिबाणीच्या प्रसंगीं पळून जावें याबद्दल मि. अय्यर यांना फार वाईट वाटत आहे.

फत्तेगड येथील तुरुंगांतील कैद्यांचा आपापसांत तंटा लागून त्यास इतकें भयंकर स्वरूप प्राप्त झालें होतें कीं, पोलिसास त्यांच्यावर गोळीबार सुरू करावा लागला. या गोळीबारानें तीन दंगेखोर मरण पावले व इतरांस बरीच दुखापत झाली आहे.

नं. ६६ टी आणि नं. ९ अपगुडस या गाड्यांची सिबी येथें टक्कर होऊन दोन जनावरांचे डबे आणि एक ब्रेकचा डबा असे तीन डबे खिंडींत पडले. या टकरींत इंजिनें खिळखिळीं झालीं आहेत. तीन युरोपियन ड्रायव्हर आणि पांच देशी आगवाले यांना फार दुखापत झाली आहे. पैकीं एक इसम तर मेला, दुसरा एक जनावरांच्या डब्यांत जिवंत सांपडला. कांहीं डब्याना आग लागली. माच्छत आणि केटा येथून अपघातांत सांपडलेल्या लोकांच्या मदतीकरितां लोक पाठविण्यांत आले आहेत. चीफ एंजीनिअर मि. रॉलंड हे वैद्य आणि अधिकारी लोक घेऊन तेथें गेले आहेत. जनावरांची काळजी घेणाऱ्या इसमांसही बरेंच लागलें आहे.

कवडेकर यांजवरील हत्यारांच्या कायद्याखालील खटल्यास आज पुन्हां सुरवात झाली. पोलिस इन्स्पेक्टर हे सरकारतर्फें व रा. आपटे हे आरोपीतर्फे खटल्याचें काम चालवीत होते. इन्स्पेक्टर जोशी यांची साक्ष झाल्यानंतर आपल्याजवळ ब्रौनिंग पिस्तुल व काडतुसें कशीं आलीं हें आरोपीनें सांगितलें. १८ कलमाखालीं आरोपीवर आरोप ठेवण्यांत आल्यानंतर ज्या इसमानें आरोपीस पिस्तुल दिलें त्याला कोर्टापुढें आणण्यासाठीं ह्मणून मुदत देऊन खटला सोमवारपर्यंत तहकूब ठेवण्यांत आला.

नारायणगंज स्टेशनवर झालेल्या चोरी संबंधानें १० इसमांना पकडण्यांत आलें आहे. चोरी झालेल्या ९ हजारांपैकीं ४७९० रुपये सांपडले आहेत.

गेल्या सोमवारीं पित्तपूर येथील डॉवेजर राणी साहेबांचे दोन लक्ष रुपयांचे दागिने चोरीस गेल्याची बातमी पोलिसास कळतांच त्यांनीं चोराचा तपास चालविला होता. पोलिसांनीं त्याच रात्रीं काननीवरम येथील वेंकट स्वामी व लालसिंग या मद्रासी मल्लास पकडलें आहे. या इसमांनीं पोलिसांशीं प्रथम बरीच दांडगाई केली; परंतु पुढें नाईलाज होऊन ते पोलिसच्या स्वाधीन झाले आणि चोरलेला सगळा माल हजर केला. लौकरच या इसमांवर मॅजिस्ट्रेट कोर्टांत खटला चालणार आहे.

आमच्या आयुष्यांतील कांहीं आठवणी.

(मागच्या अंकावरून समाप्त.)

३

कै० माधवराव रानडे यांच्या सार्वजनिक व गृहचारित्रांतील कित्येक संस्मरणीय गोष्टींसंबंधानें त्यांच्या सुशील व सुशिक्षित पत्नीनें जे उद्गार काढले आहेत त्यांचा परिचय करून देण्यांत व त्यावर आमचे विचार कळविण्यांत आह्मी आतांपर्यंत दोन अंक खर्ची घातले. आतां वादग्रस्त अशा फार थोड्या गोष्टी उरल्या आहेत. पण त्या किरकोळ असल्यामुळें त्यांचा उल्लेख न करतां या पुस्तकांत जी कांहीं नवी गमतीची माहिती आहे तिचा संग्रह या अंकीं करून श्रीमती रमाबाई रानडे यांचा आदरपूर्वक निरोप घेण्याचें योजिलें आहे.

'इंदुप्रकाश' पत्र इ. स. १८६२ सालीं निघालें तेव्हां त्याच्या चालकांनीं त्या पत्राच्या इंग्रजी बाजूच्या एडिटराचें काम कै० माधवराव रानडे यांच्याकडे सोंपविलें होतें पहिल्याच वर्षी 'पानिपतच्या लढाईचा शतसांवत्सरिक दिवस' या विषयावर त्यांनीं एक लेख लिहिला, आणि त्यामुळें त्या पत्राकडे लोकांचें लक्ष विशेष रीतीनें लागलें.

१८७४–७५ सालीं पुणेंकरांनीं मल्हारराव गायकवाडांना त्यांच्या वरल्या खटल्याच्या चौकशीचे वेळीं एक लाखपर्यंत रुपयांची मदत देऊं केल्यापासून त्यांच्यावर सरकारची करडी नजर होती. अशा वेळीं पुण्यास कोणी एक परका गृहस्थ मुशाफरी बाण्यानें येऊन राहिला होता. त्याचा उद्देश पुण्यांतल्या मंडळीचा परिचय करून घेण्याचा येवढाच बाह्यतः दिसे, पण आंतून काय गौडबंगाल होतें तें त्याचें त्याला माहित. त्यानें मंडळीला नादीं लावून आपल्या घरीं अड्डा ठेविला. या मंडळींत सार्वजनिक सभेचे सेक्रेटरी कै० सीतारामपंत चिपळूणकर हे ही होते. हे त्या गृहस्थाच्या नादीं इतके लागले होते कीं सार्वजनिक सभेच्या त्रैमासिकाच्या कामासाठीं ते रावसाहेबांकडे रोज जावयाचे पण अलीकडे कित्येक दिवस ते येईनासे झाले. हे परकी गृहस्थ आपण कोण, कुठले, आपला धंदा काय, शिक्षण कोठपर्यंत झाले आहे, वगैरे गोष्टींचा पत्ताच लागूं देत नसत. या संबंधानें कोणी कांहीं विचारलें ह्मणजे नुसते हंसत, पण कांहीं सांगत नसत. मंडळीला वाटे कीं हे फारच मिश्किल आहेत. ही गोष्ट मंडळीकडूनच रावसाहेबांना कळली तेव्हां त्यांना संशय येऊन त्यांनीं त्या गृहस्थाला टपालांतून येणाऱ्या पत्रावर नजर ठेवण्यास मंडळीला सांगितलें पण तो गृहस्थ पक्का वस्ताद होता. तो वांकडीं तिकडीं वळणें घेऊन पोष्ट आफिसांत स्वतः जाऊन टपाल घेई, व त्याचप्रमाणें पाठविण्याचीं पत्रें स्वतः टपालाच्या पेटींत टाकी. एकदां त्याला आलेल्या पत्रावरचें कव्हर रा. चिपळूणकरांचे हातीं मोठ्या कष्टानें लागलें. त्यावर सिमल्याचा छाप होता. पोस्टांतल्या

एका नोकराजवळ तपास करतां त्या ग्रहस्थाचा पत्रव्यवहार गव्हर्मेंट सेक्रेटरीशीं आहे असें कळलें. तेव्हां मंडळीलाही हा सरकारी हेर असावा अशी शंका येऊन त्यांनीं त्याच्याकडे जाणें येणें सोडलें. आपलें भांडवल फुटूं नये ह्मणून या ग्रहस्थानेंही पुण्याहून रात्रींच्यारात्रीं पोबारा केला. या गोष्टीवरून रावसाहेबांचें चातुर्य व धूर्तता दिसून येते.

दयानंदस्वामीची पुणेकर शिष्यमंडळीनें हत्तीवरून मिरवणूक काढली होती, पण टवाळ मंडळीनें शेणमार केली. रावसाहेब रानडे त्या मिरवणुकींत असल्यामुळें त्यांचे कपडे चिखलानें भरले होते. घरीं आल्यावर घरच्या मंडळीनें त्यांना सहज विचारलें कीं बरोबर पोलीस शिपाई असून अंगावर चिखल कसा आला ! तेव्हां रावसाहेबांनीं हंसून ह्मटलें, 'पक्षाभिमानाचीं कामें ह्मणजे अशींच. दुसऱ्या पक्षांतलीं माणसें लहान असोत कीं मोठीं असोत, त्यांची परवा त्यांना कां वाटावी ? अशा वेळीं मानापमानाचा विचारच मनांत येऊं नये ! याचें नांव शांतता !

भाविक वारकरी अर्थाकडे लक्ष न देतां कसे भराभर अभंग ह्मणतात व ते ह्मणतांना कशा हास्यास्पद चुका करतात याचें एक उदाहरण श्री० वहिनीबाईंनीं आपल्या अनुभवांतलें ह्मणून दिलें आहे. रावसाहेबांचा सखाराम नांवाचा एक शिपाई होता. हा वारकरी पंथापैकीं असे. हा एक दिवस आपल्याशींच कांहीं भजनी पदें, अभंग वगैरे ह्मणत असतां 'हरिण कासवाचे पोटीं परळांत बाळ जन्मलें' असें ह्मणाला. खरा पाठ 'हिरण्यकशिपूचे पोटीं प्रल्हाद बाळ जन्मलें' असा होता. कोण अर्थाचा हा विपर्यास !

रावसाहेबांना प्रत्येक गांवाची खडान् खडा माहिती असे या बद्दल पुष्कळांना आश्चर्य वाटे. पण त्यांच्या चौकसबुद्धीविषयीं श्री० वहिनीसाहेबांनीं जें लिहिलें आहे तें वाचलें ह्मणजे मनुष्याला चौकसबुद्धि ठेविली असतां केवढें ज्ञान सहज मिळवितां येईल याची कल्पना करतां येते रावसाहेब जेथें जेथें जात तेथें तेथें मामलेदार व मुनसफ वगैरे बडी बडी मंडळी उठून गेल्यावर किरकोळ मंडळीशीं पुष्कळ बोलत बसत. गांवचा महसूल किती आहे सारा कितपत झेंपतो, पीक कितां आणे पडतें, लोक फुरसतीचा वेळ कसा घालवितात, मोठा व्यापार कशाचा व कसा चालतो, गांवांत मुख्य देव कोण आहे, त्याला कायमचें उत्पन्न काय आहे, तेथें पुराण कोणतें चालतें, पाटील, देशमूख, व्यापारी वगैरे गांवकरी एकत्र मिळून संध्याकाळीं भजनबिजन करतात कीं नाहींत, गांवांत शाळेंत किती मुलें जातात, वगैरे प्रश्न विचारण्याचा व माहिती मिळविण्याचा रावसाहेबांना मुळींच कंटाळा नसे. रावसाहेबांचें हें उदाहरण इतर अधिकाऱ्यांनीं घेण्यासारखें आहे.

विद्या ही कोणापासूनही शिकावी अशी रावसाहेबांची समजूत असे या विषयींची एक गोष्ट वाचण्या सारखी आहे. फायनान्स कमिटीबरोबर रावसाहेबांना कलकत्त्यास जावें लागलें. बरोबर श्री. वहिनीबाईही होत्या. कलकत्त्यास कोणाची ओळख नाहीं, व बंगाली भाषाही येत नसे यामुळें वहिनीबाईंचा दिवस फार कष्टानें जाई. तेव्हां रावसाहेब ह्मणाले कीं, ज्यांच्या देशांत राहावयाचें त्यांची भाषा शिकावी. त्यावर वहिनीबाई विनोदानें ह्मणाल्या, 'आपण शिकवाल तर शिकेन, दुसऱ्या जवळ शिकणार नाहीं.' त्यावर रावसाहेब कांहीं बोलले नाहींत. पण मुकाट्यानें बाजारांत जाऊन त्यांनीं भाराभर बंगाली पुस्तकें आणून व आपलीं सारीं कामें बाजूला ठेवून बंगाली आक्षरांची ओळख ताजी केली. (ताजी ह्मणण्याचें कारण पूर्वीं कधीं एकदां ती ओळख झालेली होती.) अक्षर ओळख झाल्यावर हजामत करवीत असतां न्हाव्याला बंगाली पुस्तक वाचून दाखविलें व त्याच्याकडून उच्चार समजाऊन घेतले! साक्रेटिसाची ही अशीच गोष्ट सांगतात. तो चांभारापासून तत्वज्ञान शिकला असें ह्मणतात.

रावसाहेब नेहमीं गंभीर वृत्तीचे असतील, त्यांना थट्टा विनोद माहित नसेल अशी वाचकांची समजूत होण्याचा संभव आहे. पण ती खरी नाहीं. त्यांच्या भाषणांत कधीं कधीं उत्कृष्ट प्रतीचा विनोद भरला असे याचें एक उदाहरण येथें देतों. एकदां आचाऱ्यानें भात कच्चा ठेवला ह्मणून वहिनीबाई त्याच्यावर रागावल्या. तेव्हां रावसाहेब ह्मणाले, आपांला भात किंवा पोळी थोडी कच्ची राहिली ह्मणून बाचो कीं काय! आजी लढाई केव्हीं माणसें असों! त्यावर वहिनीबाई ह्मणाल्या, 'रोजचें जेवण तोलून खाणारांनीं कसली लढाई करावयाची आहे ? आतां लेखणींत मात्र लढाई आहे.' यावर रावसाहेबांनीं आपल्या अंगावरल्या खुणा दाखवून ह्मटलें, 'या पहा लढाईच्या जखमा.' रावसाहेबांच्या अंगावर ओरखड्या मारल्या कांहीं खुणा होत्या. त्यावर हा सगळा विनोद चालला होता.

असो. अशा आणखी पुष्कळ गोष्टी देण्यासारख्या आहेत. पण लेखाचा विस्तार फार झाला ह्मणून आवडतें घेणें भाग आहे. तथापि हा लेख संपविण्याचे पूर्वीं येवढें सांगणें भाग आहे कीं श्री० रमाबाई रानडे यांचें हें पुस्तक इतकें प्रेमळपणानें बॉसवेलच्या पद्धतीवर लिहिलें गेलें आहे कीं त्यामुळेंच तें एक विशेष प्रकारची योग्यता पावण्यास पात्र आहे. एका हिंदु स्त्रीनें आपल्या पतीचें गृहचरित्र ह्मणून हें लिहिलें आहे ही गोष्ट मनांत आणली ह्मणजे त्यांतले दोषाकडे न पाहण्याची बुद्धि वाचकांस सहजिकच होते. आणि एकंदरींत या पुस्तकानें मराठी भाषेच्या ग्रंथसंग्रहांत एक चांगली भर टाकली आहे असें ह्मणावें लागतें. शेवटीं स्त्रियांनीं हें पुस्तक अवश्य अवश्य वाचावें अशी जोराची शिफारस करून श्रीमती रमाबाई साहेबांचा आह्मी अत्यादरपूर्वक निरोप घेतों.

वऱ्हाडसमाचार.

जेष्ठ शुद्ध १३ शके १८३२ दुर्मतिनामसंवत्सरे

औद्योगिक प्रगतीला अडथळे.

सध्यां आपले देशांत उद्योगधंद्यांचा उत्कर्ष करण्यासाठीं नेटानें प्रयत्न चालले आहेत, आणि त्या प्रयत्नाला सरकाराकडून व लोकांकडून उत्तम प्रकारें प्रोत्साहन मिळाल्यामुळें कार्यसिद्धी विषयींची उमेद सर्वांना वाटूं लागली आहे. आमच्या औद्योगिक प्रगतीचा रथ अशा रीतीनें सुरळीतपणें चाललेला पाहून प्रत्येक भारतीयास आनंद वाटणें स्वाभाविक आहे. पण या आनंदाच्या भरांत एक गोष्टीचा विसर पडणार नाहीं. अशी खबरदारी घेणें अवश्य आहे. ती गोष्ट ही कीं प्रगतीचा मार्ग केव्हां ही व कोठेंही सुरळीत व सुगम नसतो. त्या मार्गांत कांहीं पूर्वसूचित व कांहीं अकल्पित असे अडथळे यावयाचेच, व ते यावयाचे असें समजूनच शहाण्या माणसानें एकेक पाऊल विचारपूर्वक आणि सावधगिरीनें टाकलें पाहिजे. आमच्या देशाची सध्याची औद्योगिक जागृति तेवढी पाहून समाधान मानणें योग्य नाहीं, तर आमच्या औद्योगिक प्रगतीच्या मार्गांत येणाऱ्या विद्यमान व भावी अडथळ्याचा हीं विचार शांतपणें केला पाहिजे हे अडथळे कोणते ते दाखविण्याचाच या लेखाचा उद्देश आहे.

कोणत्याही देशाचें नुसतें कराचें मान पाहूनच त्या देशाच्या संपात्तिक किंवा औद्योगिक स्थितीविषयीं अनुमान काढणें चुकीचें होईल त्या देशाच्या जमीनीची सुपीकता, मजूरांची संख्या, व त्यांच्या कामांत दिसून येणारी कुशलता, भांडवलाचा पुरवठा, वगैरे अनेक गोष्टी विचारांत घ्याव्या तेव्हां त्या देशाच्या स्थितीविषयींचें बिनचूक अनुमान काढतां येतें. या कामकरी वर्गाची कुशलता ही गोष्ट अत्यंत महत्वाची व सर्वांत श्रेष्ठ गणिली पाहिजे. इंग्लंड, अमेरिका, व जपान या देशांना औद्योगिक दृष्ट्या जें वैभव प्राप्त झालें आहे त्याचें बरेंचसें श्रेय या कामकरी वर्गाकडे आहे. आमचे हिंदी मजूर फार कष्टाळू, प्रामाणिक, आणि गरीब स्वभावाचे आहेत. पण या गुणांना कुशलतेची व शिक्षणाची जोड न मिळाल्यामुळें इंग्रजी किंवा जपानी मजुराबरोबर त्याचा टिकाव लागत नाहीं. एक इंग्रजी मजूर आपल्या हुशारीच्या जोरावर आमच्या इकडच्या तीन मजुरांच्या कामाइतकें काम करून दाखवितो शिवाय त्याला चांगलें शिक्षण मिळालें असल्यामुळें यंत्रांत कोठें कशी सुधारणा करतां येईल या विषयांत त्याला डोकें चालतां येतें. आमच्या इकडे यांत्रिक कारखाने गेल्या पंचवीस तीस वर्षांतच सुरू झाले आहेत. तेव्हां कालांतरानें या बाबतींत इंग्लंडसारखी स्थिति आह्मांस ही येईल ही गोष्ट आह्मी ना कबूल करीत नाहीं. पण आमच्या औद्योगिक प्रगतीच्या मार्गांत सध्यांच्या काळीं हाएक मोठा अडथळा आहे एवढेंच आह्मांस दाखवावयाचें आहे.

दुसरा अडथळा हवेचा. इंग्लंडची हवा थंड असल्याकारणानें त्यांकशायरच्या गिरण्यांना बारीक सुताचे लांब धागे न तुटतां काढतां येतात, हिंदुस्थानासारख्या उष्ण हवेच्या देशात ही गोष्ट शक्य नाहीं. आमच्या इकडे कापसाच्या अंगचा गुणच काय आमच्या उपयोगीं पडेल तेवढा आमचा फायदा, यासाठींच लांब धाग्याच्या कापसाची लागवड करण्याची अवश्यकता आमच्या देशात विशेष आहे.

लोकरीचें कापड करण्याचे धंद्यांत सुद्धां मोठी अडचण ह्मणजे मेंढराच्या जोपासनेची आहे. जोपासनेची शास्त्रीय पद्धती आमच्यातल्या अशिक्षित मेंढपाळांना माहित नसल्यामुळें या धंद्याचा उत्कर्ष होत नाहीं.

तिसरी अडचण मजुरांची. हिंदुस्थानांत मजुरी स्वस्त आहे असा लोकांचा समज होऊन बसल्यामुळें बऱ्याच चुका कारखानदारांच्या हातून होत असतात. मजुरी स्वस्त आहे या भंवशावर मजुरांचें काम करणारीं यंत्रें जीं पश्चात्य राष्ट्रांतून आहेत तीं कारखानदार हिंदुस्थानांत आणीत नाहींत. मजुरी स्वस्त आहे या समजुतीवरच तिच्यांत सुधारणा करण्याचें कोणी मनांत आणीत नाहींत, व त्यामुळें गरीब बिचाऱ्या हिंदी मजुरांची दैना दूर होण्याचे उपाय कोणी अमलात आणीत नाहींत.

या पुढची अडचण ह्मणजे भांडवलासंबंधाची. आमच्या लोकांना संयुक्त भांडवलानें व्यापार करण्याची दिशा पूर्वीपासून मळींच ठाऊक नव्हती. ती आतां पश्चात्य राष्ट्रांतील व्यापारी मंडळ्यांचें उदाहरण पाहून आह्मी स्वीकारूं लागलों आहे. खुद्द इंग्लंडांत ही संयुक्त मंडळ्यांचे उद्योग सर्वस्वी कल्याणप्रद झालेले नाहींत. हिंदुस्थानांत तर संयुक्त भांडवलाच्या व्यापाराला नुकती सुरवात होऊं लागली आहे. अशा वेळीं आरंभीं आरंभीं विश्वासाचा दुरुपयोग केल्याचीं उदाहरणें घडतील हें साहजिक आहे. पण अशा उदाहरणांमुळें निराश न होतां जास्त सावधगिरीनें सहव्यास व संयुक्त भांडवलाच्या व्यापाराचे कामीं येणाऱ्या अडचणी टाळण्याची दक्षता ठेवण्यास आपण शिकणें हेंच योग्य आहे. या कामीं सरकारचें साह्य मिळवून इंडियन कंपनीज आक्टामध्यें इष्ट त्या सुधारणा घडवून आणण्याची ही खटपट करावयास पाहिजे.

कांहीं विशिष्ट कार्यासाठीं संयुक्त भांडवल कसें जमवावें तें आमच्या लोकांनीं पाश्चात्य राष्ट्रांपासून शिकलें पाहिजे. परस्पर सहकारी तत्त्वावर पैशाची देवघेव करणाऱ्या संस्था सरकारी अधिकाऱ्यांच्या साह्यानें व पुरस्कर्तृत्वामुळें आमच्या देशांत निघूं लागल्या आहेत, व आणखीही निघतील. पण अडचण जी आहे ती परस्परांमधील विश्वासाचा अभाव ही आहे. ती दूर झाल्याशिवाय मोठ्या प्रमाणावर कारखाने काढण्यास लागणारें भांडवल लोकांच्या हातून

मिळणार नाहीं. विश्वास वाढण्यास लोकांचें शील वाढलें पाहिजे. शील वाढण्यास सुशिक्षण व धर्मश्रद्धा यांचा प्रसार झाला पाहिजे.

वर सांगितलेल्या अडचणीपैकीं कांहीं अपरिहार्य व कांहीं कष्टानें परिहार करतां येण्यासारख्या आहेत. ज्या अगदीं अपरिहार्य आहेत त्या राहोत, पण ज्या परिश्रमानें दूर होण्यासारख्या आहेत, त्या दूर करण्यासाठीं आमच्या लोकांनीं कंबरा बांधल्या पाहिजेत. तरच सध्याची औद्योगिक जागृति चिरस्थायी व सुपरिणामी होईल. नाहीं पेक्षां पाण्याच्या बुडबुड्याप्रमाणें ती क्षणभंगुर होण्याची भीती आहे.

गिरणीवाल्यांनो, सावध रहा.

टाईम्स ऑफ इंडियाच्या एका अंकांत पुढील बातमी आहे:— युनैटेड स्टेट्स्‌मधील चार्लसटन येथील ब्रिटिश वकीलानें अमेरिकेंत जाणाऱ्या हिंदी कापसासंबंधानें आपल्या रिपोर्टांत थोडासा उल्लेख केला आहे. आजपर्यंत अमेरिकेंतले गिरणीवाले हिंदुस्थानचा कापूस फारसा घेत नसत. पण कॅरोलिना येथील गिरणीवाल्यांनीं यंदा थोडेसे कापसाचे गठ्ठे प्रयोग करून पाहण्यासाठीं हिंदुस्थानांतून मागविले, आणि अनुभव पाहिला. हिंदुस्थानच्या कापसाचा धागा आंखुड निघतो, तथापि नरमपणा आणि पांढरेपणा यांत तो अमेरिकेंतल्या कापसाची बरोबरी करणारा आहे हें पाहून अमेरिकन लोकांनीं आणखी प्रयोग करून पाहण्याचें ठरविलें आहे. हे प्रयोग समाधानकारक वाटल्यास हिंदुस्थानच्या कापसाला अमेरिकेची मागणी येण्याचा फार संभव आहे. अगोदरच या सालीं आमच्या गिरणीवाल्यांची पूर्ण दुर्दशा झालेली, तशांतून अमेरिकन गिधाडांनीं जर आमच्या कापसावर झडप घातली तर मग स्वदेशी गिरणीवाल्यांना गिरण्या बंदच करण्याची पाळी येईल! असला प्रसंग टाळण्याला उत्तम उपाय ह्मणजे शेतकऱ्यांना स्वल्प दरानें आगाऊ पैसा देऊन होणारें पीक अमुक दरानें तुह्मांस देईन असा गिरणीवाल्यांनीं शेतकऱ्यांकडून करार करून घ्यावा. अशानें शेतकऱ्यांना सावकाराचें घर पाहावें लागणार नाहीं, व्याजाचा दर स्वल्प ठेविल्यानें शेतकऱ्यांच्या डोक्यावरचें ओझें हलकें होईल व पीक तयार झाल्यावर तें गिरणीवाल्यांच्या पदरांत पडेल. असा कांहीं तरी मार्ग गिरणीवाल्यांनीं स्वीकारला नाहीं, तर अमेरिकन लोक हिंदुस्थानच्या गिरण्या बसविल्या शिवाय राहणार नाहीं. आणि मग कितीही ओरड केली तरी ती व्यर्थ होणार. "हंसें मुक्ता नेली, मग केला कलकलाट काकांनीं" ॥ असा प्रकार व्हावयाचा!

राजद्रोहाची चिकित्सा व उपाय.

सध्या आपल्या देशांत कांहीं कांहीं ठिकाणीं जो राजद्रोहाचा वास सरकारला येऊं लागला आहे त्याची मीमांसा आजपर्यंत अनेकांनीं अनेक प्रकारें केली, पण त्या संबंधानें खुद्द हिंदुस्थान सरकारचें मत काय आहे तें स्पष्टपणें बाहेर आलें नव्हतें तें गेल्या आठवड्यांत होम डिपार्टमेंट व बंगाल सरकारचे चीफ सेक्रेटरी यांनीं बंगाल प्रांतांतल्या जिल्हाधिकाऱ्यांना काढलेल्या वटहुकुमाच्या रूपानें प्रसिद्ध झालें ही मोठी संतोषाची गोष्ट आहे. एखाद्याला कांहीं असाध्य वाटणारा रोग झाला असला कीं त्याला राजवैद्याकडे नेऊन त्याच्या रोगाची चिकित्सा करवून घेत असतात, आणि त्यांनीं निदान केल्यावर मग उपचाराला सुरुवात होते. अशा वेळीं राजवैद्याची भेट ह्मणजे रोग्याला मोठेंच समाधानाचें कारण वाटतें. सध्या आमच्या देशाला जो हृद्रोग लागला आहे (आणि याच्याच तीव्र स्वरूपाला आंग्लोइंडियन अधिकारी व वर्तमानपत्रकर्ते राजद्रोह ह्मणत असतात अशी आमची समजूत आहे) त्याची चिकित्सा लॉर्ड मिंटो प्रभृति अधिकाऱ्यांनीं करून असें ठरविलें आहे कीं हा एक तीव्र विकार आहे आणि हा सगळ्या राष्ट्रदेहाच्या झालेला नसून कांहीं थोड्याशा भागालाच (अर्धवट शिकलेल्या डोक्याला) झालेला आहे. सारांश, रोगाचें जेवढें उग्र स्वरूप कांहीं लोकांनीं प्रथम भासविलें होतें तेवढें उग्र तें नाहीं रोग असाध्य नसून वेळेवर उपचार केले असतां रोगी खडखडीत बरा होईल असा राजवैद्याला पूर्ण भरंवसा वाटत आहे. या रोगावर राजवैद्यांनीं सांगितलेला उपचार मात्र अंमळ कडक दिसतो. जिल्हाधिकाऱ्यांना काढलेल्या वटहुकुमांत असें ह्मटलें आहे कीं थोड्याशा सुशिक्षित लोकांत पसरलेल्या राजद्रोहाचें निर्दालन करण्यासाठीं प्रत्येक अधिकाऱ्यानें पुढील गोष्टी केल्या पाहिजेत:— १ ब्रिटिश अंमलाखालीं हिंदुस्थानचें केवढें कल्याण झालें आहे तें अधिकाऱ्यांनीं वेळोवेळीं लोकांना शिकविलें पाहिजे, आणि प्रोफेसर व शिक्षक हे पाश्चात्य राष्ट्रांतल्या गोष्टी हव्या त्या रीतीनें हिंदुस्थानाला लावून विद्यार्थ्यांच्या कोंवळ्या मनांत भलत्याच ग्रहाचें बीजारोपण करतील तें त्यांना करूं देऊं नये. २ गृहस्थ इतर लोकांना बहकावितात असा संशय येईल त्यांना बोलावून आणून त्यांची कानउघाडणी करावी व त्यांच्याशीं मोकळेपणानें बोलून त्यांना ताळ्यावर आणण्याचा यत्न करावा. इंग्रज अधिकारी देशी गृहस्थांशीं सभ्यपणानें वागत नाहींत अशा तक्रारीला जागा देऊं नये; ४ ठिकठिकाणच्या पुढाऱ्यांना आपल्या विश्वासांत घ्यावें ह्मणजे राजकीय गुन्ह्याच्या चौकशीचे वेळीं पुरावा मिळण्याची जी अडचण पडते ती पडणार नाहीं, व त्यामुळें खरे गुन्हेगार सुटून निरपराधी लोक फांसांत अडकण्याचा संभव कमी होईल. ५ सरकारला बहिष्काराचें राजकीय स्वरूप बिलकूल पसंत नाहीं, त्याचप्रमाणें धर्मशास्त्राला पुढें करून त्यांच्या नांवानें राजकीय चळवळ करण्यांत येते ही गोष्ट या पुढें न होईल अशी तजवीज अधिकाऱ्यांनीं केली पाहिजे. ६ खुद्द सरकारी नोकरांतच राजद्रोहाचें खूळ पसरत चाललें आहे त्याचा बंदोबस्त अगोदर केला पाहिजे. ज्यांची प्रवृत्ति राजद्रोहाकडे असल्याविषयीं संशय येईल त्यांना सावध केलें पाहिजे, आणि तुह्मी आपली वर्तणूक न सुधारल्यास नोकरीला मुकाल इतकेंच नाहीं तर तुमची ज्यांच्यावर हुकमत चालते अशी तुमच्या नातेवाइकांच्या वर्तनाबद्दल ही तुह्मांला जबाबदार धरण्यांत येईल यासाठीं राजद्रोही मतांच्या नातलगांची वेळेवर कानउघाडणी करून त्यांची चळवळ बंद पाडा, तें तुमच्या शक्ती बाहेरचें असल्यास अशा नातलगां बद्दलची वर्दी तुह्मी सरकारी अधिकाऱ्यांना दिली पाहिजे, आणि हें तुमच्या हातून न घडल्यास तुह्मी कडक शिक्षेस पात्र व्हाल अशा प्रकारें सरकारी नोकरास बजावून सांगण्याचें काम जिल्हाधिकाऱ्यांचें आहे. वर निर्दिष्ट केलेल्या वटहुकुमाचा हा सारांश आहे.

हा वटहुकुम प्रसिद्ध झाला आहे याच स्वरूपांत खरोखर निघाला असला तर यांत सहानुभूति, धमकावणी, भीती, उग्रता, आश्वासन व धाक वगैरे अनेक परस्पर विरोधी गोष्टींचें विचित्र मिश्रण आहे असें ह्मणावें लागतें. अगोदरच जिल्हाधिकाऱ्यांच्या मागें अनेक खात्यांवर देखरेख व जमाबंदीचें आणि दुसरीं कामें लादलीं असल्यामुळें इच्छा असून ही लोकांशीं मिळून मिसळून राहण्या इतकी फुरसत मिळत नाहीं अशी अधिकाऱ्यांची तक्रार आहे, आणि आतां तर त्यांना प्रोफेसर आणि शिक्षक यांच्या साठीं शाळा चालण्याचें, त्यांना लेक्चरें देण्याचें, गुप्त पोलिसांचें वगैरे अनेक कामें करावीं लागणार हें कसें व्हावें! शिवाय आसन्नमरण स्थितींतल्या रोग्याच्या घशाखालीं डाक्तरच्या मिश्रणाचा येवढा मोठा घोट उतरावा कसा? आपले सध्याचे परम पूज्य बादशहा पांचवे जॉर्ज यांनीं तयार केलेल्या सहानुभूति नामक मात्रेच्या पाच चार वळशांनीं जें कार्य झालें असतें तें या मिश्रणाच्या संबंध बाटलीनें मुद्दां होईल कीं नाहीं याची शंका आहे. शिवाय या मिश्रणांत कित्येक द्रव्यें अशीं आहेत कीं त्याच्या योगानें रोगाचें निर्मूलन होईल खरें, पण एका सुप्रसिद्ध इंग्रज ग्रंथकारानें ह्मटल्या प्रमाणें रोग हटण्यापूर्वीच रोग्याचें प्राणोत्क्रमण होईल, अशी भीती वाटते. सारांश, राजवैद्यांनीं चिकित्सा करतांना जेवढी खबरदारी घेतलेली दिसते तेवढी उपचार सुचवितांना घेतलेली दिसत नाहीं, आणि ह्मणून रोग्याच्या नशिबीं अखेर काय आहे त्याविषयीं सर्व देशभर काळजी वाटत आहे. अशा तीव्र उपायांनीं कदाचित् रोग बळावेल आणि ह्मणून लॉर्ड मिंटो सारखे मुत्सद्दी पुरुष आपल्या कारकीर्दीच्या शेवटीं अशा तऱ्हेची चिंतायुक्त स्थिति करून सर चार्लस हार्डिंज यांच्या स्वाधीन रोग्याला करतील असें आह्मांस वाटत नाहीं.

सर चार्लस हार्डिंज हे लॉर्ड मिंटो यांच्या मागून हिंदुस्थानचे व्हाइसराय होणार हें आतां निश्चित झालें आहे. यांनीं अनेक परराष्ट्रीय दरबारांतून वकिलाचें काम चोखपणें केलें आहे. यावरून ते मोठे मुत्सद्दी असले पाहिजेत, आणि हिंदुस्थानांत आपल्या पंचवार्षिक कारकीर्दींत कोणतीं कामें करावयाचीं त्यांची यादी ते लवकरच तयार करतील. लॉर्ड कर्झन यांनीं अशी एक याद तयार करून आपल्या समजुती प्रमाणें तीं कामें पार पाडलीं. सर चा० हार्डिंज साहेबासाठीं अशी एक आयती यादी तयार केलेली आहे. ती त्यांच्या पसंतीसाठीं आह्मी येथें देतों:— १ हिंदुस्थानचे बादशहा पांचवे जॉर्ज यांना प्रिय असलेल्या सहानुभूतीच्या तत्त्वावर हिंदुस्थानच्या राज्यकारभाराचें एकंदर धोरण ठेवणें; २ न्यायखातें व अंमलबजावणी खातें हीं निराळीं काढणें; ३ हिंदुस्थानांत प्रत्येक प्रांतांतून धंदेशिक्षणाच्या शाळा व कॉलेजें काढणें; ४ अबकारी खात्याची व्यवस्था व सरकारानें वेळोवेळीं बोलून दाखविलेले उद्देश यामध्यें कित्येक वेळा छात्तिसाचा आंकडा दृष्टीस पडतो, तो त्रेसष्टाचा आंकडा दिसेल असें करणें; ५ पोलिस खात्याला सध्या अमर्यादित अधिकार मिळाले आहेत अथवा पोलिस अंमलदार घेत आहेत त्यांना आळा घालणें. ६ शिक्षण सक्तीचें व फुकट मिळेल अशी तजवीज करणें; ७ राज्यकारभारांत देशी गृहस्थांना हुद्द्याचीं कामें अधिकाधिक सांगणें हीं व दुसरीं अत्यंत महत्त्वाचीं व जरूरीचीं कामें निश्चयानें पार पाडण्यास बराच कालावधि लागेल व मनाचा खंबीरपणा ही दाखविण्याचे प्रसंग येतील. परंतु खऱ्या मुत्सद्याची परीक्षा अशा प्रसंगींच होत असते. सर चा० हार्डिंज यांना हे प्रश्न हातीं घेण्याची बुद्धि होऊन त्या कामीं लागणारी खंबीरता ही त्यांना प्राप्त होवो येवढीच आमची प्रार्थना आहे.

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान— अभ्रांचा मांडव चांगला घनदाट बनत चालला आहे. उकाडा मनस्वी होतो. पूर्वबाजूनें कांहीं पाऊस आले. एकंदर पाणी दोन अडीच इंच झालें. आरबी समुद्रा कडील पर्जन्याचे वारे नुकतेच सुटले आहेत आणि सर्व लक्षणें असें सांगतात कीं आर्द्राचा पहिला चरण साधला नाहीं तरी दुसऱ्या चरणांत पेरणी सारखे जोराचे पाऊस पडतील. रोगराई नसून आरोग्याची अभिवृद्धि चालूं आहे.

गेल्या बुधवारीं गुरु व चंद्र हे अगदीं समीप दिसत होते आणि त्यांच्या भोंवतीं खळें पडलें असून तें पांढरें तांबूस तेजोवलय फार रमणीय दिसत होतें. अभ्रामुळें अदृश्य झालेला हॅलेचा धूमकेतु या सप्ताहांत खरोखरच पृथ्वीच्या अगदीं पलिकडे निघून गेला असें ह्मणण्यास हरकत नाहीं.

रा. रा. सोराबजी शापूरजी मॅजिस्ट्रेट वर्ग १ उमरावती यांची बदली आकोल्यास होणार असल्या विषयीं ऐकत होतों, पण त्या बदलीचा विचार रद्द झाला असें कळतें.

रा. रा. वासुदेव विठ्ठल चांदेकर तहशीलदार हे रजा संपतांच दर्यापूर तहशिलीवर दाखल होऊन रा. रा. विठ्ठल श्रीधर सहस्रबुद्धे आक्टींग तहशीलदार हे तेथेंच नायब तहशीलदार होतील.

रजा संपतांच रा. रा. दत्तात्रय अंबादास देशपांडे तहशिलदार यांस मंगरूळपीर येथें नेमून रा. रा. रामकृष्ण अमृत देशपांडे तहशीलदार यांस मंगरूळाहून वणी येथें बदललें; आणि सध्यांचे तेथील आक्टींग तहशिलदार रा. रा. तसद्दुक हुसेन हे वाशिमास नायब तहशीलदार होतील.

रा. रा. क्राफर्ड साहेब हे पुनः आकोल्यास डिपुटी कमिशनर होऊन लवकरच येण्याचा संभव होता, पण त्यांनीं ९ महिन्यांची रजा घेतल्यामुळें रा. रा. काशीनाथ श्रीराम जठार हेच येथें डिपुटी कमिशनर राहतील हें कळविण्यास आनंद वाटतो.

आर्यवनौषधालय मुर्डी

हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन माजी अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनीं आमचीं औषधें बारिक हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत त्या पाहून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आह्मांस दिलें आहे हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अतीत खात्रीच्या औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यांस कदाचित आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही [illegible] चे आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरें करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजीवनी

धातुवर्धक, अतीत कामोत्तेजक, व पौष्टिक, वीर्यस्तंभक,
रक्तशोधक, मनोत्साहक कांति व बुद्धिवर्धक सुवर्ण मासिक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

[illegible] राजा मी वायु ती शुद्ध असेल तरच शरीर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होतें तो दोषी असेल तर शरीरांत नानाप्रकारचे रोगरूपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारीरिक सौख्याचा लेश देखील [illegible] मिळणार नाहीं. करितां धातु शुद्ध व पुष्ट होण्यास ह्या गुटिका [illegible] या हिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनानें नपुंसकत्व, [illegible] [illegible] उष्णतेचे इंद्रियशिथलता, [illegible] [illegible] मुळें [illegible] वेळसंकोच, धातुचा पातळपणा, स्त्रियांची दुवणी, छातींतील रोग, [illegible] प्रमाण. व नेत्र गाचीं दाह, क्षय, पंडुरोग, फुळांची खैर, [illegible], अग्निमांद्य मस्तकशूळ, मुळव्याध, वातरोग, निद्रानाश विसविर. बैकलरोग, [illegible] जुनाट प्रमेह, [illegible] आलेला [illegible] इत्यादि रोग विकार [illegible] होऊन शरीर निरोगी मजबुत व सतेज बनतें. [illegible] व स्मरणशक्ति भरपूर वाढून [illegible] शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व [illegible] [illegible] हे तें व [illegible] देखात. दुध व गडद [illegible] त्यांत उपयुक्त बनावतीनें मिश्रण [illegible] आहेत. करितां गुणाबद्दल [illegible] सर्टिफिकेट मिळालीं आहेत आणि मिळतात. प्रथम सेवनाची मुदतीस गरज नसून औषध, सुरूप मुलें [illegible] पाहिजे त्या दिवसांत [illegible] अत्यंत [illegible] रुपयांचे आत मिळणार नाहींत. एकदम ४ हप्त्यांच्यावर कितीही [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वेगळा [illegible] [illegible] [illegible] पत्यावर मिळतील.

दर:—एकदम [illegible] गो० १ रु० ७५ [illegible] २ रु. १२६ गो ३ रु. १२६ गो. ४ रु. [illegible] गो० ६ रु. ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजन:—यानें [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], बिंदु, [illegible] इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] अनेक [illegible] [illegible] आहे. [illegible] डबीस १ रु.

३ परमावर अपूर्व मिश्रण:—कोणताही [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मुळची ठोली, संकोच मुत्रोच, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दिवसांत जातात [illegible] एक [illegible] [illegible] [illegible] दिसत नाहीं. बा० कि० १ [illegible] बाटलीस रु.

३ दंतवज्रवर्धक चूर्ण:—दंतसंबंधी सर्व विकार [illegible].

५ विंचूचें विष:—औषध लावताच उतरतें मुद्दी [illegible] [illegible] [illegible]

६ मनकर्ण:—खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार [illegible] [illegible] [illegible]

७ सर्व हिमज्वर:—औषध घेताच कसाहि प्रकारचें ज्वर [illegible] [illegible] [illegible] औषध घेताच जाऊन पुन: उलटत नाहींत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषध:—आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारो लोक [illegible] झाले आहेत करितां प्लेग सुरू होतांच सर्वांनीं संग्रह ठेवावा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] चढू नये ह्मणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव घेऊन गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक कि. २ [illegible] [illegible]

२ सामानाचा मोठा क्याटलाग मागव तो फुकट पाठवूं आमच्यांत औषध-कारक पदार्थ अगदीं नमुन पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल अनेक सर्टिफिकेटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें प्रयोक रसायनें भस्म [illegible] गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिकतात. अनु[illegible] सोबत टपाल [illegible] वेगळा पडेल [illegible] किंवा व्हेही. पी. नें पाठवूं तीचे मान [illegible] रोगाची निदान चिकित्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्लीं वर्तमान पत्रांतुन औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असून प्रत्येक जाहिरात सुशोभित करून जो तो पुढें येऊं पहात आहे.

आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एकानें [illegible] मुद्दे केलें त्यांचेंच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें केला आहे जाहिरातीस कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांत [illegible] [illegible] असून आमच्या आंजर्ले वगैरे गावांतुन तो पुर्णावस्थेंत गेऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा ते लोक [illegible] आह्मांस निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपली थोरवी [illegible] ज्याची तो स्वतंत्र आहे आह्मांस ग्राहकांप्रत मार्गें [illegible] कीं ज्यांचा कारखाना आजें सतत १६१२६ वर्षें अव्याहत सुरू असून ज्यांच्या औषधास झालें डाक्टरांनीं सर्टिफिकीटें दिलें, ज्यांच्या औषधांनें [illegible] ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषधें नेहमीं उपयोगांत आणणें अतीत हितकारक आहे. यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करतां [illegible] रीतीनें कायम राहून हा सार्वजानिक व कल्याण करीत असतो। [illegible] नवीन [illegible] उपयोगी सुधारणा करून [illegible] आणण्याची खटपट करूं. आमी येथें [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] आहे, करितां सर्व आमचेकडून व [illegible] [illegible] [illegible] असें कीं, [illegible] आमचींच औषधें अतीत गुणकारक आहेत. नीव [illegible] [illegible], एकादा [illegible] [illegible] होईल इतर जाहिरातींशीं आमचा निलकुल संबंध नाहीं, हें लक्षांत ठेऊन औषधें [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गुणकारिक औषधें [illegible] हटकून व त्वरित आरोग्य पडेल. नं. २

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

ORIENTAL GOVERNMENT

LIFE ASSURANCE COMPANY

LIMITED

ESTABLISHED IN 1874.

HEAD OFFICE—BOMBAY

CHIEF AGENCY FOR C. P., BERAR & KHANDESH

Head—Quarters—Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED THREE CRORES AND FORTY SEVEN LAKHS

CLAIMS PAID FOR OVER [illegible] CRORES

IMMEDIATE SETTLEMENT OF CLAIMS

If there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. This the Directors of the 'Oriental' keep well before them as their treating their clients with the utmost liberality.

UNQUESTIONABLE SECURITY.

It is not sufficient to read that a Company's funds amount a given sum, but it is essential to know how such Funds are invested [illegible] miscellaneous and risky investments or how secured.

The Funds of the 'Oriental' are invested in Government Securities [illegible] with the Government Official Trustee of Bombay and terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising through decease of assured lives, and endowment policies matured.

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others employing portion of their annual income or profits in effecting life policies create fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he dies early, before he had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes up his mind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay. There are numerous instances in the records of the 'Oriental' where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application—

M. DESOUZA.

CHIEF AGENT.

Nagpur.

हें पत्र आकोला येथें कोलसत्रासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवआश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

सुधारलेले लोखंडी नांगर ।

लांकडी नांगर नाऊन त्यांच्या जागीं हळू हळू लोखंडी नांगर प्रचारांत येऊं लागले आणि हल्लीं हंगामाच्या दिवसांत तर त्यांची जरूरी फारच भासणार हें जाणून आह्मी तुमच्या करितां मोठ्या मेहनतीनें हल्लीं सुधारलेले लोखंडी नांगर आमच्या कारखान्यांत तयार करून ठेविले आहेत. व हे नांगर सर्वत्र पसंत असल्याचें तुमच्या वाचण्यांत अगर ऐकण्यांत आलें असेलच, शिवाय आमचे नांगर परदेशी नांगरापेक्षां प्रत्येक बाबतींत फारच मजबूत असून किंमतींत स्वस्त आहेत, ह्मणून जास्त माहितीच्या हस्तपत्रका करितां आजचे आज लिहा

किर्लोस्कर बंधु, बेळगांव.

नो. नं. ट ७२

सत्रा वर्षांपासून परीक्षित व सरकाराकडून रजिष्टर केलेला.

सुधासिन्धु

कालरा, (पटकी) दमा, खोकला, कफ, पोटशूल, अतिसार, संग्रहणी, जुलाब, अतिनिद्रा, वातजन्यरोग, व मुलांचे रोग या सर्वांवर एकच स्वादिष्ट व रामबाण औषध. प्रत्येक शिशीची किंमत .॥. एका डझनास रुपये ५ टपाल हांशील १ पासून ४ पर्यंत ८≡ आणे व डझनास .।. आणे. एकदम ६ घेणारास १ फुकट. पूर्ण माहिती व सरटिफिकीट पाहण्याकरितां क्याटलाग फुकट पाठवूं. प्रत्येक ठिकाणीं एजंट पाहिजेत. नियम मागवून पहा.

मिळण्याचा पत्ता

सुख संचारक कंपनी,

नो. नं. ब. ९३ **मथुरा.**

नोटीस

१ मे. आदमखा व २ बिरामखा रोहिला रा० धनजबुद्रूक ता० मुर्तिजापूर यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुह्मी सखे भाऊ असून तुमचा माझ्याशीं अजमासें ५।६ वर्षें झालीं देण्या घेण्याचा व्यवहार चालू आहे. मी तुमचे कर्जाऊ घेतलेल्या रुपयां पैकीं २०० रुपये अंदाजा ८।१० दिवस झाले फेडले. त्याजबद्दलची पावती देऊन कर्जरोखा फाडून देण्यासंबंधानें तुह्मांस ३।४ वेळां सामोपचारें सांगितलें. तुह्मी रोखा फाडून देतों असें ह्मणाला परंतु अद्याप दिला नाहीं. रोखा बिरामखा जवळ राहिला. तो देशांत गेल्यामुळें देतां येत नाहीं व पावतीही रुपये २०० पावल्याबद्दलची तुह्मी देत नाहीं. यामुळें तुमच्या मनांत बदी आल्याचें दिसतें. सबब नोटीस देतों कीं नोटीस प्रसिद्ध झाल्यावर ८ दिवसांत तुह्मी मला रुपये २०० भरून पावल्याची तिकीट लावून पावती द्यावी. नाहीं तर मी तुमचेवर कायद्या प्रमाणें काम चालवीन. कळावें. ता. १५।६।१९१९

सही

लक्ष्मण वा॥ सोनाजी वहाळे कुणबी रा. माटोड ता. मुर्तिजापूर पोष्ट कुरूम. नि. खु. आंगठा.

नो. नं. ड. ९

नोटीस

नोटीस किसन वल्लद जानजी येरोकार मुक्काम भडारज ता० दर्यापूर यांस—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं, तुह्मी माझे बाप आहां. आमचे आईचे सांगण्यावरून जिनगीची अफरातफर करीत आहां हें बरोबर नाहीं असें ऐकितो आपणावर कर्ज नसून गहाणखत करून दिलें, तरं तें पोकळ आहें. शेत सर्वे नंबर ६४ एकर १२ गुंठे ३३ ची जमीन वडिलोपार्जित तुह्मास विकण्याचा हक्क नाहीं. पंच मार्फतीनें निम्मे जमीन मी वाहत असून निमे तुह्मी वाहात आहां तर येथून तेही मी वाहातों तुह्मांस खाण्यापिण्यास देण्यास मी सिद्ध आहे. ही नोटीस पावल्या दिवसा पासून १५ दिवसांचे आंत केलेला दस्तैवज परत आणावा व त्याची पावती घ्यावी अगर केले इस्टेट गहाण करूं नये. या इस्टेटीचा मी अधिकारी आहें कळावें. ता० ६-६-१० इ०

दस्तुर जयराम गणाजी कराळे.

सहीं

बालाजी वा॥ किसन यरोकार राहणार धामनगांव ता. अकोट नि० खु०

नो. नं. ड १०

नोटीस

रा० कणीराम रामचंद्र मारवाडी राहणार कारखेड ता० मंगरूळपीर पोस्ट मनोरा यांसः—

नोटीस देणार शामराव वल्लद भगाजी राहणार चिखली ता० मंगरूळपीर याजकडून कळविण्यांत येतें कीं, आह्मी तुह्मास तारण गहाणखत रुपये १००० चें लिहून देऊन तें ता० २८-९-१९०९ इसवी रोजीं रजिस्टर करून दिलें. त्यांत भरणा कर्ज रोख्याबद्दल मागील रु० ४०० व रोख रु० ६०० असें आहे त्याप्रमाणें रोख रु० ६०० रोख तुमचेकडुन आह्मास पावले नाहींत. आजपर्यंत चाळविलें तेव्हां आतां आह्मांस त्या रकमेची जरूर नाहीं तेव्हां तुमचे रु० देणें ४०० ते व्याजा सुद्धां अनामत यादवराव अकाजी पाटील तळव बुद्रूक यांजकडे आहे. त्यांचे कडून रकम घेऊन गहाणखत काढून द्यावें तसें न केल्यास रीती प्रमाणें व्यवस्था केली जाईल. कळावें. ता० ११-६-१० इ० सही

शामराव वल्लद भगाजी पाटील रा० चिखली पो० मनोरा ता० मंगरूळपीर द० खु०

नो. नं. ड. ११

जाहीर नोटीस

सर्व शेट सावकार व इतर लोक यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून कळविण्यांत येतें कीं माझा मुलगा नामें शामू हा गैरचालीचा निघाला आहे तरी माझी स्थावर जंगम जिनगी त्याचे जवळून कोणी गहाण अगर खरेदी घेऊं नये. घेतल्यास त्याचा जबाबदार मी नाहीं व सदहू इसमाशीं कोणी देव घेव करूं नये. या उपर त्यास कोणी कर्जाऊ रकम दिल्यास त्याचा जबाबदार मी नाहीं. व कोणी गहाण, खरेदी, भाडेपट्टा करून घेईल तर तो रद्द असे. कळावें. ता० १३-६-१० इ.

सही

घुसां वल्लद रंभाजी पाटील रा० हिंगणगव्हाड ता. मलकापूर

नो. नं. ड. १२ नि० खुद आंगठा.

जाहिर नोटीस

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं, माझा बाप किसनजी येरोकार वृद्धापकाळ मुळें एक वर्ष झालें तेव्हांपासून भ्रमासारखे करीत आहे तर कोणी देणें घेणें लेखी व्यवहार त्याशीं करूं नये. कोणास मी जबाबदार राहणार नाहीं. कळावें तारीख ६-६-१० इसवी.

दस्तुर नेमाजी गणाजी कराळे

सही

बालाजी वा॥ किसनजी येरोकार राहणार धामनगांव तालुका आकोट निशाणी खुद

नो. नं. ड १३

जाहिर नोटीस.

नोटीस सेख हमजा वा॥ सेख इमाम मुसलमान राहणार बावनबीर हल्लीं नांदुरा ता० मलकापूर जि० बुलडाणें यांस—

मी खालीं सही करणार यांजकडून जाहिर नोटीस देण्यांत येतें कीं, मीं माहे एप्रील सन १९१० इ. महिन्यांत वऱ्हाड समाचारमध्यें जी तुह्मास जाहिर नोटीस दिली होती, ती अशी कीं तह्मी आमचे जनरल मुखत्यार होते. त्या संबंधानें तें रद्द करण्या करितां मी चुकीनें जाहिर नोटीस तुह्मास दिली होती, परंतु त्या तारखे पासून पूर्वीचें जनरल मुखत्यारपत्र कायम रहावें, करितां ही दुयम जाहिर नोटिस तुह्मांस देऊन पुर्वीचें जनरल मुखत्यारपत्र कायम केलें आहे व पूर्व प्रमाणें तींच कामें तुह्मी करावीं. ही जाहिर नोटीस मी आपले राजीखुशीनें दिली. सही ता० ८।६।१० इ.

सही

१ शेख उमर वा॥ ज्यानमहमंद जमादार दुकान नांदुरा द. खु

नो. नं. ड १४

जाहिर नोटीस

सर्वत्र लोक यांस खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं आह्मी तारीख ३।६।१० इ० रोजीं बडोद्याहून येत असतांना आमचे सामानापैकीं एका ट्रंकमधून आमच्या कपड्यांत बांधलेले आमचे दस्तऐवजाचें दफ्तर कोणी चोरून नेलें किंवा गहाळ झालें समजत नाहीं. सदहू दफ्तरांत रजिस्टर केलेले व रजिस्टर न केलेले असे दस्तऐवज आहेत. ज्या कोणास हे दस्तऐवज सांपडले असतील त्यांनीं अगर कोणी चोरून नेले हें खात्रीलायक कोणी मनुष्य आह्मांस सांगून याचा पत्ता लावून देईल तर त्यास आह्मी ५० रु० इनाम देऊं ता. ९-६-१० इ.

सही

अमृतराव विनायकराव देशमुख

नो. नं. ड १५ कजबे चांडोळा

सद्यःस्थितीविषयीं किंचितही ज्यांत उल्लेख असेल अशीं कोणतीही ऐतिहासिक नाटकें रंगभूमीवर आणावयाचीं नाहींत असा बंगाल सरकारनें हुकूम सोडला आहे. मुराजउद्दवला' 'मीरकासिम' 'चंद्रशेखर' नीलदर्पण' हीं व अशीं नाटकेंही करून दाखवावयाचीं नाहींत असें फर्माविलें आहे.

बंगाल सरकारनें निमतोळा येथें झालेल्या आगीच्या प्रकरणाची चौकशी करण्याकरितां नेमलेल्या कमेटीच्या रिपोर्टावरून एक लांबलचक ठराव प्रसिद्ध केला. त्याचा आशय पुढें दिल्याप्रमाणें आहे. त्यांत लेफ्टनंट गव्हर्नर ह्मणतात. कलकत्ता फायर ब्रिगेडच्या अधिकाऱ्यांनीं लोकांकडे बऱ्याच प्रमाणावर पैसे मागितले हें उत्तम रीतीनें सिद्ध झालें आहे. पैसे न दिल्यास पाणी सोडण्याचें बंद करण्यांत येईल अशी धमकी घालून त्यांनीं लोकांकडून पैसे उकळले यांत बिलकुल शंका नाहीं. दागिने ठेवण्याच्या लोखंडी पेट्या फोडतांना सभोंवार असलेल्या लोकांना त्यांजवर पाणी सोडण्याची भीति घालून दूर पळवून लाविलें. याबद्दल संशय घेतां येणार नाहीं. आग विझविणाऱ्या टोळींतील युरोपियन या पेटींतील जिन्नस हस्तगत करण्यांत गुंतले होते, परंतु खलाशी व दुसरे हिंदी नोकर यांनींही लाच घेतली. या आगीच्या वेळीं आठ युरोपीयन सार्जंट आग विझविण्याच्या कामावर होते, यांपैकीं तीन दोषमुक्त ठरले, एकाबद्दल किंचित संशय उरला, त्याचा त्याला फायदा देऊन त्यास ही सोडून दिलें आणि चौघांना नोकरीवरून काढून टाकिलें. सुपरिंटेंडंट रोलेटन व एंजिनीअर चेज हे गुन्हेगार ठरून त्यांनाही बडतर्फ करण्याचा हुकूम केला आहे. एंजिनीअर जॅरेट याजविरुद्ध गुन्हाची पूर्णपणें शाबिती करण्यासारखा पुरावा नसल्यामुळें त्यांची बदली मात्र करण्यांत येईल व तेथें त्यांजवर सक्त देखरेख राहील.

नुकताच एक राजकीय दरोडा पडल्याची बातमी राणीगंजहून आली आहे. गेल्या सोमवारीं रात्रीं सुमारें पंचवीस तरुण लोक हातांत तरवारी वगैरे व कट्यारी घेऊन सरदारपूर नांवाच्या गांवातल्या मृत्युंजय चतर्जी नामक एका सावकाराच्या घरांत जबरदस्तीनें शिरले. सदरील सावकार कंत्राटें घेण्याचाही धंदा करितात. दरोडेखोरांनीं घराच्या मालकाच्या तोंडास बोळा मारून घरांतील इतर मंडळीचे हाल केले आणि रोकड पैसा व दागदागिन्यांचा ऐवज पळविला. दरोडेखोरांचा पोषाख उत्तर हिंदुस्थानांतील लोकांप्रमाणें होता, परंतु बोलण्यावरून ते कोण तें ओळखितां येत होतें. ते आपसांत इंग्रजी व बंगाली या भाषांमध्यें बोलत होते. या दरोड्यासंबंधानें अद्यापपर्यंत कोणसही पकडण्यांत आलेलें नाहीं.

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४४] आकोला, वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख २७ माहे जून सन १९१० [अंक २३

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां. .... २ रुपये

वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशींचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.

ह्या बँकेंत खालीं दिलेल्या स्थरीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा ज्यास्त इसमांस अगर त्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं. नयमांच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक
आकोला ९।९।०९ } G. A. Phillips.
एजंट
नं ७३

नाशिकचा शुद्ध व घाटदार सोन्या चांदीचा माल.

सोन्याच्या टुशा, वज्रटीका, अग्रफुलें फिरकीचीं व गुलाबाचीं फुलें, नाग, मुदा डोईचे नग, पुतळ्या, गोठ व अष्टपैलु मणी इ०

चांदीचीं भांडीं, उपकर्णी, गडवे, पेले, फुलपात्रें, पातेल्या, गडव्या, झाऱ्या, पळ्या, तांटें, तबकें, अत्तरदाण्या, गुलाबदाण्या, वाट्या, करंडे, कुयऱ्या, मासोळ्या, व सर्व प्रकारचे दागीने मिळतील.

विशेष माहितीकरितां क्याटलाग पाठवूं. मालाचे खरेपणाबद्दल जोखीमदार आहे.

लक्ष्मण आत्माराम अंबेकर
नाशीक.

नो. नं. ट ७६

नोटीस

ति० रा. रा. जानराव रामचंद्र कुळकर्णी राहणार हिवरखेड ता० अकोट यांसः-

या खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं, तुह्मी माझ्या बापाचे सख्खे चुलत बंधू आहां. माझ्या बापाचे मागें तुह्मी माझे पालन कर्ते होता. ता० १-७-१९०९ पासून मी सज्ञान ठरलों आहे. मला माझ्या बापाचे वडिलोपार्जित पांडेपण मिळालें आहे. परंतु वाडिलार्जित स्थावर जंगम इस्टेटीचा निम्मा हिस्सा अद्याप मिळाला नाहीं. मी सज्ञान झाल्यापासून माझ्या मामे भावाकडे राहत आहे. कजंत्र हिवरखेड ता. अकोट येथील शेत

सर्वे नं.	एकर आ. रु.	खातें
३६४ पै०	१, ३८३९ ७८४	तुमच्या नांवें सालीम.
४२८ पै०	२, ८८४ १८८४	तुमच्या नांवें सालीम.
४९०	१७८१३ ३१	माझ्या नांवें सालीम.

कजबे हिवरखेड ता० आकोट येथील पांडे वेटाळांत असलेलें वाडिलार्जित संपादन केलेलें राहतें घर सालीम व आठवडे बाजारा नजीकची वाडग्याची जागा सालीम. जंगम माल तुह्मी आह्मी एकत्र असल्या वेळचीं भांडींकुंडीं कपडेलत्त्यासह सर्व. तसेंच मी अज्ञान असून सज्ञान होईपावेतों ज्यामध्यें माझा बाप व मी आणि तुह्मी धनको आहोंत ती सर्व स्थावर जंगम इस्टेट.

येणेंप्रमाणें मालमतेंत माझा निम्मा हिस्सा आहे. तो मी तुह्मापाशीं १।२ वेळां सज्ञान झाल्यावर व तुमचें माझें बनेना ह्मणून वेगळे झाल्यावर मागितला, परंतु तुह्मास आतां मी अज्ञान असतांना वावरता येत होतें तसें येत नसल्यामुळें बरें न वाटून तुह्मी माझा निम्मा हिस्सा देण्यास नाखुष आहा. यामुळें मला माझा संसार चालविणें कठीण झाला असून माझें नुकसान होत आहे, त्याच प्रमाणें मी अज्ञानाचा सज्ञान होई पावेतों एकत्र कुटुंबाचा सर्व जमाखर्च वगैरे हिशेब लेखी दाखवावा. तोंडी ऐकला जाणार नाहीं. अशा रीतीनें माझा हिस्सा मला देऊन माझी पावती घ्यावी. असें नोटीस प्रसिद्ध झाल्यावर ८ दिवसांत करावें. नाहीं तर मी आपल्यावर कायद्या प्रमाणें या नोटीशीचे खर्चा सुद्धां फिर्याद करीन. कळावें. तारीख २१-६-१० इ.

सही
शंकर नारायण कुळकर्णी
द० खु०

नो. नं. ड २६

नोटीस.

रा. रा. तोताराम शामराव पाटील राहणार असलगांव यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुह्मी जळगांव मुक्कामीं तारीख ७ माहे जून सन १९१० इ० रोजीं आमच्या येथें येऊन तुह्मी गाडेगांवखुर्द येथील कलाली दुकानावरील पांच धारणी कवेलुचा इमला आह्मास भाड्यानें दिला होता. त्याच्या चौदा महिन्यांच्या भाड्याबद्दल तुह्मी घेतले ते रुपये २८ व सदर्हू इमल्याच्या किंमतीबद्दल घेतले ते रुपये ६० असे एकंदर रुपये ८८ चारजणां समक्ष घेऊन तुह्मी लिहून दिलेल्या पट्ट्याचा कागद उद्यां तुह्मास मी परत पाठवून देईन असें सांगून गेलांत. त्यास आज पंधरा दिवस झाले तरी आपण आह्मी लिहून दिलेला पट्टा परत केला नाहीं तरी तुह्मास कळवण्यात येतें कीं ही नोटीस पावल्या पासून आठ दिवसांचे आंत पट्ट्याचा कागद व भाडें पावल्याची पावती आह्मांकडेस पाठवून द्यावींत. असें न झाल्यास व आपण वगैरे संबंधीं दावा केल्यास तो रद्द समजला जाईल व या नोटिसीचा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल. कळावें. ता. २४-७-१० सही

दर्शनलाल मातादीन दस्तुर खुद्द.
नो. नं. ड २७ जळगांव.

नोटीस

नोटीस बेशमी हरबाजी राजाराम ब्राह्मणकृष्णपक्षी राहणार भोड ता. आकोट पो. दहीहांडा यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येत आहे कीं मौजें भोड ता. आकोट येथील शेत स. नं. १ याचें खातें आपले नांवें संस्थान पुरस्कर्ते या नात्यानीं लाविलें होतें व संस्थानची देखरेख आपण करित होता. संस्थानावरचें सामान आपण घेऊन भोड येथें रहावयास गेलात. याबद्दल वऱ्हाड समाचार ता. २९।११।९- ची नोटीस आपणास दिली आहे. त्याप्रमाणें आपण नेलेल्या चिजवस्ता आणून दिल्या नाहींत. व उत्सावास दरसाल प्रमाणें यंदा शेतांतील निम्में (वहितीस केलेल्या निम्मे बटाई प्रमाणें) उतन्न दिलें नाहीं व नोटीसी प्रमाणें खरेदी अगर पट्ट्यानें देऊं पहात आहात. तसेंच फिरस्ता सचिदानंद ह्मणविणाऱ्या भोंदु पुरुषाच्या नादीं लागून वाटेल तसें आचरण करूं पहात आहात. या करितां आपणास पुन्हां स्पष्टपणें कळाविण्यांत येत आहे कीं नेलेल्या चिजवस्ता आणि या वर्षी झालेला निम्मे बटाईचा माल संस्थान चालकाकडे पोहचतां करून पावती घ्यावी. असें न केल्यास सदर्हू शेत दुसऱ्यास लावून काढावें लागेल आणि उतन्ना बद्दल आपणावर दावा केला जाईल व सर्व प्रकारें आपणास कायद्या प्रमाणें जबाबदार धरलें जाईल. सदर्हू शेत कोणी खरेदी अगर पट्ट्यानें घेऊं नये ह्मणून या नोटीसीनें कळावलें आहे. आपण ह्या नोटीसी प्रमाणें आपसात समजुत करून निकाल केला नाहीं तर आपले नावानें झालेलें शेताचें खातें कमी करण्या बद्दल दिवाणींत दावा केला जाईल व या बद्दल दोन्ही नोटीसींसह खर्च भरून घेतला जाईल. ता. २४-६-१०

सही
सं० चा० त० पांडुरंग सिताराम भात
पाटील पिलकवाडीकर दस्तुर खुद्द.
नो० नं० ड. २८

नोटीस

रा० रा० गोविंदराव अप्पा मुदलियार पेनशनर ए० अ० क० हल्लीं वस्ती ताजनापेठ, अकोलें यांस –

या नोटीसीनें कळविण्यांत येतें कीं, तुमचें ताजनापेठ येथील घर आहे त्या घरा शेजारीं आमच्या मालकीचें एक घर आहे. या घरांत हल्लीं भाडेकरी राहतात. पण त्या पूर्वी धान्य ठेविलें जात असे. या घराच्या आंगणाच्या उत्तरेस तुमचे घराची भिंत आहे. त्या भिंतीस भोंक पाडून तुह्मी त्या भोंकांतून आपल्या मोरीचें पाणी आमच्या आंगणांत आतां सोडलें आहे. तरी तुह्मास नोटीस देण्यांत येतें कीं तुह्मी वर वर्णन केलेलें आपल्या भिंतींत पाडलेलें भोंक १५ दिवसांत बुजून टाकावें. याप्रमाणें न केल्यास तुमचेवर दावा केला जाईल व त्या दाव्याचा सर्व खर्च तुह्मांस सोसावा लागेल. कळावें. तारीख २५-६-१० इ० सही

सावतराम रामप्रसाद तर्फे
मुखत्यार माधव मारुती
द० खु० आकोला.

नो. नं. ड २९

वर्तमानसार.

'वीरभारत' नांवाच्या पत्राचा मिरझापूर येथील बातमीदार कळवितो कीं, मिरझापूरपासून थोड्या अंतरावर मोजा हंसीपूर नांवाचें एक गांव आहे. या गांवीं एका चांभाराची दोन किंवा अडीच वर्षाच्या वयाची एक मुलगी आहे. या मुलीस इतक्या अल्प वयांतच ऋतुप्राप्त होऊन तिचा स्तनप्रदेश वाढत चालला आहे. डाक्टरांना दाखवितां ते ह्मणतातः– "मुलीस गर्भ प्राप्त झाला आहे व ती योग्य काळीं प्रसूतही होईल असें वाटतें" ख्रिस्ती धर्म संस्थापक येशूख्रिस्त आपल्या मेरी मातेस कुमारपणांतच झाला होता. आतां वरील चांभारकन्या कुठल्या साधु पुरुषास प्रसवते तें पहावें. या कुमारिकेस पाहण्यास पुष्कळ इंग्रज लोक येत आहेत. व कित्येक तिला आपल्या घरीं नेऊन तिचा उत्सव करीत आहेत.

आकोला—वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख २७ माहे जून सन १९१० इसवी. २

सिविल मिलिटरी गॅझेटमध्यें ता० २० मे शिराजहून आलेलें एक पत्र प्रसिद्ध झालेलें आहे त्यांत ह्मटलें आहे—हिंदुस्थानांतले दोघे इसम-ते हिंदु असावेत असें ह्मणतात—राजकीय गुन्हेगार ह्मणून आश्रयाराठीं येथें आले असून मिर्झा इब्राहिम नांवाच्या एका पुढारी मुल्लाच्या घरीं उतरले आहेत. मुल्लाच्या परवानगीनें त्यांनीं एक पार्शीयन वर्तमानपत्र सुरूं केलें असून त्यांत हिंदुस्थान सरकाराविरुद्ध राजद्रोहपर लेख येतात. राशीयन सरकाराविषयींही कांहीं निंदापर लेख या वर्तमानपत्रांत प्रसिद्ध झालेले आहेत. साधारणपणें ख्रिस्ति लोकांवर या लेखाचा तीव्र कटाक्ष असतो. हें वर्तमानपत्र काढणारे इसम कोण याची कांहींच माहिती नाहीं. हे इसम ख्रिस्ती लोकांच्या बिलकूल वाऱ्यास रहात नाहींत त्यामुळें त्यांच्याविषयीं माहिती कळत नाहीं. मि. स्मार्ट ब्रिटिश कॉन्सल हे तेथील नायब सुभेदाराला त्या इसमांना आपल्या ताब्यांत द्यावयाला सांगत आहेत. परंतु मुल्ला मिर्झा इब्राहिम हे त्यांना अधिकाऱ्यांच्या ताब्यांत देण्याचें नाकारीत असल्यामुळें नायब सुभेदाराचा नाइलाज झाला आहे. ता. १९ रोजीं सायंकाळीं मी असें ऐकिलें कीं, शहरांतून ते दोघे इसम नाहींसे झाले आहेत. परंतु विश्वसनीय अशी कांहींच बातमी समजत नाहीं. या गोष्टीवरून, अजितसिंग व सुफी अंबाप्रसाद कांहीं दिवसांपूर्वीं इराणांत पळून गेले होते, याची आठवण होते.

जस्टिस फ्लेचर यांच्या पुढें घटस्फोटाचा एक खटला चालला असून, त्यांत कलकत्ता हायकोर्टांतील एक प्रसिद्ध अटर्नी व मॉर्गन अँड को. चे भागीदार मि. मिचेल यांनीं, मि. कॅसे नांवाच्या ब्रोकरचा धंदा करणाऱ्या एका गृहस्थाशीं अनीतीचा संबंध ठेवल्याच्या आरोपावरून आपल्या बायकोवर घटस्फोटाची फिर्याद केली आहे. तसेंच त्यांनीं फिर्यादीमध्यें प्रतिवादी नं. २ मि. कॅसे याजकडून पंधरा हजार रुपये नुकसानीचे ह्मणून मागितले आहेत. मिसेस मिचेल हिनें लेखी कैफियत दिली आहे तींत तिनें नवऱ्याविरुद्ध बऱ्याच महत्वाच्या गोष्टी सांगितल्या आहेत.

मोठमोठे पूर आल्यामुळें बंगालमध्यें रेल्वेच्या लाईनी बऱ्याच ठिकाणीं तुटल्या आहेत. शोन्हाटगज व पाचपर्वा या स्टेशनांच्या दरम्यान् गोरखपूर गोंडा लूप लाईन तुटली असून सोरभोग व सोरूपेटा या स्टेशनांच्या दरम्यान असलेल्या इस्टर्न बंगाल रेल्वेच्या गोहटीकडे गेलेल्या फाट्यावरील पूल वाहून गेला आहे !

सरकारी खासमहाल खटल्यांतील दप्तर फारिदपूरच्या मॅजिस्ट्रेटच्या कोर्टांतून नाहींसें झालें असून त्यासंबंधांत कोर्टांतील एक कारकून व पक्षकार यांना कैद करण्यांत आलें आहे.

चोवीस परगण्यांतील बारासाट गांवीं एका सावकाराच्या घरावर दरवडा पडला. घरच्या माणसांचे चोरांनीं हाल हाल केले व त्यामुळें त्यांतल्या कांहीं जणांना हॉस्पिटलामध्यें पाठवावें लागलें. दरवडेखोर उलट्या काळजाचे होते असें दरवड्याच्या एकंदर हकीकतीवरून दिसून येतें.

अपील कोर्टानें सावरकराचा अर्ज "फ्युजिटिव्ह ऑफेंडर्स" ॲक्टाखालीं काढून टाकीला.

बी. आय. एस. एन. कंपनीची पर्शीयन बोट नुडीया इच्या मेलच्या (टपालाच्या) खोलींतून ज्या पिशवींत ४०० रुपये होते, अशी एक पिशवी नाहींशी झाल्याची बातमी येथें येऊन पोंचली आहे. जलपर्यटण चालूं असतां टपालाची खोली फोडण्यांत आली असें दिसतें. मुंबईस येण्यासाठीं ही बोट निघेपर्यंत पैशाच्या विषयींचा कोणत्या प्रकारें पत्तामुद्दा लागलेला नव्हता.

वर्तमानपत्रकारांवर होत असलेले खटले लक्षांत घेऊन 'खुलनावासी' पत्रकारानीं आपलें पत्र प्रसिद्ध करण्यापूर्वीं तें राजनिष्ट अशा दोन सद्गृहस्थांना दाखविण्याची व्यवस्था केली आहे.

५ हजारांचे दोन जामीन व २ हजारांचा जातमुचलका घेण्यांत येऊन ता. २० रोजीं ललितकुमार चतर्जी यांस मोकळें सोडण्यांत आलें. बाबू ललित कुमार यांजवर हावरा येथील दरवड्याचा आरोप आहे. सोडून दिलेले आरोपी गेल्या जानेवारीपासून पोलिसांच्या ताब्यांत होते.

मातृपूजा या पुस्तकाचे संपादक कुंजबिहारी गांगुली यांजवरील राजद्रोहाचा खटला आज येथील चीफ प्रेसि. मॅजिस्ट्रेट पुढें पुन्हां सुरूं झाला. आरोपी सरकाराकडे दयेची याचना करणार आहे, असें आरोपी तर्फे सांगण्यांत आल्यानें खटला तहकूब ठेवण्यांत आला.

रजिस्टर पत्रांतील नोट काढून घेतल्या बद्दल एका पोष्टाच्या शिपायावर खटला करण्यांत आला होता. या खटल्याची चौकशी ता. २० रोजीं पुरी झाली. रेल्वे मेल सर्व्हिसचें टपाल विल्हेवारीनें लावण्याकडे आरोपीची योजना झालेली होती. पुणें पासून मिरजेपर्यंतचें टपाल विल्हेवारीनें आरोपीत हा लावीत असतां मधूनच त्यानें कांहीं तरी आपल्या खिशांत घातल्याचा हेडसॉर्टरला संशय आला. त्यानंतर एक रजिस्टर पत्र नाहींसें झाल्याचें आढळून आलें. त्यावरून हेडसॉर्टरनीं पुणें येथें आल्यानंतर ही गोष्ट आपल्या वरिष्टांस कळविली. त्यानंतर पोलीस येऊन आरोपी शिपायाचा झाडा घेण्यांत आला तेव्हां दोन तुकडे केलेली एक करन्सी नोट आरोपी शिपायाजवळ सांपडली, त्यानंतर पोलिसनें या आरोपीस आपल्या ताब्यांत घेतलें. त्यानंतर पूर्व चौकशी होऊन आरोपीस कमिट करण्यांत आलें होतें. सेशन जज्जांनीं वरील सर्व खटला ऐकल्या नंतर आरोपी शिपायास १९ महिन्यांची सक्तमजुरीची शिक्षा दिली. आरोपीचें कृत्य उघडकीस आणण्यांत सार्टर खात्यानें दिरंगाई केली, असा शेराही सेशन जज्जांनीं आपल्या निकालांत शेवटीं मारला आहे.

ऑल इंडिया मॉस्लेम लीगच्या धर्तीवर एक हिंदु राजकीय मंडळ कांहीं दिवसांपूर्वीं स्थापन करण्यांत आलें होतें. या मंडळानें आपल्या कामास १० हेस्टिंग्ज स्ट्रीटवर सुरुवात केली आहे. मेसर्स सुरेन्द्रचरण मित्र व ए. चौधरी हे या मंडळाचे जाइंट सेक्रेटरी आहेत. या संस्थेबद्दल सहानुभूतिपर अशीं पत्रें जिकडून तिकडून येत आहेत.

टोकिओ येथील आलेल्या बातमीवरून कळतें कीं, गेल्या ता. ३१ रोजीं जपान सरकारचे प्रधान कौंउंट कोमरा यांनीं बडोदें संस्थानचे अधिपति श्रीमंत सयाजीराव महाराज व त्यांच्या मंडळीस एक मोठी मेजवानी दिली. ता. १ ली जून रोजीं महाराज साहेब अमेरिकेस जाण्याकरितां याकोहमा येथून निघालें आहेत. श्रीमंतांनीं ओरिएन्टल लेडिज लीग या संस्थेस १०० डॉलरांची आणि जपान रेड क्रॉस सोसायटीला ३०० डॉलरांची देणगी दिली आहे.

डेराजी व शेराणी बलुची लोकांनीं बहु येथें हिंदु सावकारांच्या घरांवर घातलेल्या दरवड्यांत त्या घरांतील स्त्रियांच्या कानांतील दागिने नेतांना कान कापून नेले आहेत.

मद्रास सरकारांत कर्नल लव्ह मेमोरियल फंडाची ३२५० रु. ची रक्कम धर्मादायकृत्याकरितां आली असल्याचें सरकारी जाहीर पत्रावरून समजतें. या फंडाच्या व्याजांतून रु. ९२ रु. ३९ आणि रु. २६ किंमतीचीं तीन बक्षिसें पुस्तकांच्या रूपानें दिलीं जावयाचीं आहेत.

ना. लार्ड मिंटो यांच्या स्वदेशीं प्रयाणासंबंधीं निश्चित अशी बातमी बाहेर पडली नाहीं. तथापि लोकवार्ता अशी ऐकूं येते कीं, ते नवंबर महिन्याच्या प्रारंभीं सिमला येथून निघून कानपूर व बनारस मार्गें कलकत्ता येथें ता. १० रोजीं पोंचतील तेथें ता. १९ च्या सुमारास ते भावी व्हाइसरॉय साहेबांची मुलाखत घेऊन दुसऱ्या दिवशीं नॉर्थब्रुक बोटीनें सुएझकडे जाण्यास रवाना होतील. सुएझ येथून रेल्वेमार्गें पोर्टसैडला व तेथून पुनः बोटमार्गें ब्रिंडीझी किंवा मार्सेलिसला जाऊन इंग्लंडला जाणार आहेत.

स्वराज्य पत्राचे संपादक लाला नंदगोपाल यांस १० वर्षें काळ्यापाण्याची शिक्षा देण्यांत आली होती. या शिक्षेवर हायकोर्टाकडे अपील करण्यांत आलें होतें. या अपीलाची सुनावणी ता. २१ रोजीं जस्टिस ग्रिफिन यांजपुढें झाली. आक्षेपित लेखांपैकीं जो भाग घ्यावा सारखा वाटला तेवढाच घेऊन मागील पुढील संबंध न पाहतां सेशन जज्जांनीं आरोपीस दोषी ठरविलें व शिक्षा दिली असें आरोपीचे वकील ह्मणाले. दोन जज्जांपुढें या अपीलाची सुनावणी व्हावी असें न्यायमूर्तीनीं आपलें मत देऊन केलेलें अपील निकालांत काढलें.

चोवीस परगण्यांतील बारिसाल येथें एक स्वदेशी दरवडा घालण्यांत येऊन एका हिंदु सराफास लुटण्यांत आलें. या सराफाच्या घरांतील कित्येक मंडळीला दरवडेखोरांनीं बेदम मारिलें. जखमी झालेल्या मंडळीला इस्पितळांत पाठविण्यांत आलें आहे.

पेशावरचे पब्लिक प्रासिक्युटर रावसाहेब जिवनचंद यांचे चिरंजीव व लाहोरचे ऑनररी मॅजिस्ट्रेट रायबहादुर गोपाळदास यांचे नातु मि. हरनामदास बी. ए. बॅरिस्टर ॲट लॉ यांनीं ख्रिस्ती धर्माचा स्वीकार केला असून यापुढें ते एच. पर्सी हरनाम या नांवानें ओळखले जातील.

अहमदाबाद येथील तुरुंगावरचा जेलर हिरासिंग याला, आपल्या ताब्यांतील एका कैद्याला जबर दुखापत केल्याच्या आरोपावरून एक वर्ष सक्तमजुरीची शिक्षा डेप्युटी कमिशनर यांनीं दिली होती. चीफ कोर्टांत या निकालावर अपील झालें, त्यांत चौदा वर्षें सक्तमजुरीची शिक्षा देण्यांत आली.

त्रिचनापल्लीजवळील बोरिऊर या ठिकाणीं आग लागून पंधरासोळा घरें जळून गेलीं, इतकेंच नव्हे तर निरनिराळ्या रस्त्यांवर आग पसरली. सुमारें दीडशें घरें जळलीं असावीं असा अंदाज आहे. एका हातात्या माणसाचें अंग सर्व भाजून गेलें आणि दुसऱ्या चार माणसांना साधारण इजा झाली. यांत दोन मुलें आहेत आगीचें कारण समजलें नाहीं.

कलकत्ता गॅझेटमध्यें असें जाहीर करण्यांत आलें आहे कीं 'होलोकी' या नांवाचें बंगाली नाटक सरकाराविषयीं अप्रीति उत्पन्न करणाऱ्या शब्दांनीं भरलेलें असल्यामुळें त्या पुस्तकाची व त्याचा खेळ करण्याची बंदी करण्यांत येत आहे.

जोराची पर्जन्यवृष्टि झाल्यामुळें मुंबई शहरांत जिकडे तिकडे पाणीच पाणी झालें आहे. कित्येक रस्त्यांवर पाणी तुंबल्यामुळें तेथील ट्रामगाड्यांची रहदारीही बंद पडली. कित्येक लोकांना घरांत पाणी येऊन त्यांची गैरसोय झाली. ता. २३ रोजीं मधून मधून उघाड पडत होती, पण पर्जन्यवृष्टि चालूंच होती. बंदरांवर तुफानाचा बावटा लागलेला आहे. सोसाट्याच्या वाऱ्यामुळें परवाचे रात्रीं चर्चगेट जवळील वडाचें मोठें झाड उन्मळून पडलें व त्याच्या धक्क्यानें दुसरें जवळचें एक झाडही पडलें. झाडांच्या या पडण्यानें दिव्याचा व टेलिफोनचा असे दोन खांबही पडले व त्यांच्या तारा तुटल्या, परवांचे रात्रीं इतकी पर्जन्यवृष्टि झाली कीं सकाळीं मुंबईचा देखावा सर्वत्र जलमय दिसूं लागला.

ता. १ जूनपासून ता. २० पर्यंत निरनिराळ्या ठिकाणीं पडलेल्या एकंदर पावसाचे आंकडे पुढें दिल्याप्रमाणें:— सुरत ४-८६, इंदूर ६-९१, आकोला ४-१६, उमरावती १-५०, चांदा २—६२, रायपूर ५-१२ मुंबई ३—२९, रत्नागिरी १०—९१, मारमागोवा २६-७८, कारवार ३५-४३, मालेगांव ५-४४, अहमदनगर ४-७४, पुणें १-९४, विजापूर १-९१, हैद्राबाद २-८० मंगलोर २४-३५, कालीकत १६-४१, कोचीन १६-३२, कोंडको ५—९४, कडापा १-२६.

बॅरिस्टर होण्यासाठीं ह्मणून जे विद्यार्थी विलायतेंत जातात, ते चळवळखोर होतात असा पायोनीयर पत्रानें बॅरिस्टरची सनद देणाऱ्या कायद्यासंबंधानें टीका करतांना ह्मटलें आहे.

देवगिरीचे यादव राजे

÷०÷

आणि

वाङ्मयाच्या भरभराटीचा काळ.

पुष्कळ पाश्चात्य पंडितांचा असा समज आहे कीं हिंदुस्थानांत हिंदूंचें साम्राज्य असें कधीं नव्हतेंच. इतकेंच नाहीं तर त्यांचें राष्ट्रही नसून त्यांना राष्ट्रीयत्वाची कल्पना ही नव्हती. हा समज आह्मां मराठ्यांच्या संबंधानें तरी निःसंशय चुकीचा आहे हें दाखविणारा व देवगिरीच्या यादव राजांच्या संबंधानें आजपर्यंत उपलब्ध असलेली माहिती संकलित रीतीनें मांडणारा एक सुंदर निबंध महाराष्ट्र साहित्य संमेलनापुढें वाचण्यासाठीं रा० सा० पुरुषोत्तम बाळकृष्ण जोशी जे. पी. यांनीं पाठविला होता, तो त्या संमेलनाच्या रिपोर्टाच्या पुस्तकांत घालण्यांत आला आहे. हा निबंध महत्वाचा असल्यामुळें त्याचें सार आमच्या वाचकांसाठीं येथें देत आहों. ज्यांना अधिक जिज्ञासा असेल त्यांनीं साहित्यपरिषदेचे चिटणीस रा० वासुदेव गोविंद आपटे यांचेकडे एक रुपया पाठवून पुस्तकाची मागणी करावी.

यादवांच्या साम्राज्याचें महत्व— श्री शिवाजी महाराजांनीं स्थापिलेल्या मराठी राज्यापेक्षां यादवांचें साम्राज्य पुष्कळच विस्तृत असून त्यांची सत्ता अंग, वंग, कलिंग, पांचाल, सिंध, गुजराथ, मगध, मालव, चेदी, नेपाळ, वगैरे देशावर चालत असे. तुरुष्क, पल्हव आणि बर्बरिग हे यवन ही त्यांस मान देऊन त्यांच्या आज्ञा मानीत. या यादव महीपतींच्या अमदानींतच चांगदेव, मुकुंदराज, नामदेव, ज्ञानदेव वगैरे प्राकृत कवि झाले. संस्कृत व प्राकृत दोन्ही वाङ्मयावर त्यांचे सारखेच उपकार झाले आहेत.

हें यादव घराणें ह्मणजे श्रीकृष्ण भगवंतानीं ज्या यदुकुलाला भूषविलें तेंच होय. या यादवकुळांत दृढप्रहारी नांवाचा एक मोठा प्रतापी राजा झाला. तेथून पुढें १८ वा पुरुष भिल्लम हा झाला. या भिल्लमानें चालुक्यांचें सार्वभौमत्व नष्ट करून यादवांचे घराण्याचा अभ्युदय केला. यानेंच प्रथम देवगिरी ही आपली राजधानी केली. या भिल्लमाचा काळ ह्मणजे इ० स० च्या बाराव्या शतकाची अखेर होय. या भिल्लमाच्या मागून त्याचा मुलगा जैत्रपाळ गादीवर बसला तो स्वतःस ‘ प्रताप चक्रवर्ति ’ ह्मणवीत असे. या जैत्रपाळाचे पुष्कळ मांडलिक होते. सुप्रसिद्ध ज्योतिर्विद भास्कराचार्य याचा मुलगा लक्ष्मीधर याला जैत्रपाळाचा आश्रय होता. या जैत्रपाळाच्या एका प्रधानाचें नांव ‘ बहात्तर नियोगाधिपति ’ असें होतें. शुद्ध मराठी व शुद्ध संस्कृत यांचा हा मिलाफ पाहण्या सारखा आहे. मराठी कवीश्वर श्री मुकुंदराज हे ही याच वेळीं झाले. त्यांचा विवेकसिंधु ग्रंथ जैत्रपाळानें दिलेल्या आश्रयाचेंच फळ आहे, जैत्रपाळ राजा स्वतः मोठा विद्याव्यासंगी व विद्वानांचा चहाता होता.

जैत्रपाळाचे मागून सिंघणदेव (इ० स. १२१०-१२४७) गादीवर बसला. यानें चेदी घराण्यांतील जज्जल राजाचा पराभव केला. याचा सेनापति ब्राह्मण होता. यानें गुजराथ व माळवा हे देश जिंकले होते. सिंघणाचें राज्य इतकें विस्तृत होतें कीं दूरदूरच्या प्रदेशाच्या बंदोबस्तासाठीं देवगिरीहून महाप्रधान, महामंडलेश्वर, दंडनायक, वगैरे हुद्दे देऊन राजप्रतिनिधि पाठविण्यांत येत असत. मराठ्यांचा जसा ‘ जरीपटका ’ होता, तसा या वेळीं यादवांचा ‘ विजयी सुवर्ण गरुडध्वज ’ असे. सिंघणाच्या राज्यांत ८४ किल्ले असून त्यांत देवगिरीचा किल्ला प्रमुख होता. सिंघण ही बापाप्रमाणें विद्वानांचा पुरस्कर्ता होता. याच्या पदरीं भास्कराचार्यांचा नातू चांगदेव हा असून त्यानें आपल्या आजोबांचे ग्रंथ शिकविण्यासाठीं पाठशाळा घातली होती. ‘ संगीत रत्नाकर ’ ग्रंथाचा कर्ता शार्ङ्गधर झाला ही सिंघणाचाच आश्रय होता.

सिंघणाच्या मागून जैतुगि (इ. १२४७) हा बसला. हा शौर्यांत अद्वितीय होता. पण या पलीकडे याची कांहीं माहिती मिळत नाहीं.

कृष्णदेव (इ. स. १२४७–१२६०) हा जैतुगीच्या दोघां मुलांपैकीं एक होता. हा धर्मशील होता. याच्या वेळचे पुष्कळ शिलालेख सांपडले आहेत. हा कृष्णदेव ही विद्वानांचा परामर्ष घेणारा होता. वेदांतसूत्रावरील टीका करणारा अमलानंद व सूक्तिमुक्तावलीचा कर्ता जल्हण हे दोघे ही कृष्णदेवाचे आश्रित होते.

कृष्णदेवानंतर त्याचा भाऊ वीरमहादेव (इ० स० १२६०–१२७१) गादीवर आला. यानें कोंकणप्रांत जिंकून आपल्या राज्याला जोडला. प्रसिद्ध हेमाद्रि अथवा हेमाडपंत हा या वीरमहादेवाचा मंत्री असून त्याला श्रीकरणाधिप असा किताब होता. हा हेमाद्रि माध्यंदिन यजुर्वेदी ब्राह्मण असून मोठा धर्मशास्त्रज्ञ, कवि, व विद्वान् होता. यानें राजप्रशस्ति नांवाचा तत्कालीन इतिहासावर ग्रंथ लिहिला आहे. यावरून हेमाद्रि हाच पहिला महाराष्ट्रीय इतिहासकार असावा. शिशु, अबला, आणि शरणागत यांचें रक्षण करण्याचें महादेवाचें ब्रीद होतें. हेंच ब्रीद पुढें श्री शिवाजी महाराजांनीं चालविलें.

महादेवानंतर आमण व रामदेव असे दोन राजे झाले. आमण हा महादेवाचा मुलगा. त्याचे पासून रामदेव (कृष्णदेवाचा मुलगा) यानें राज्य घेतलें. याच्याही वेळीं हेमाद्रि हे मंत्री होते. रामदेवाची कारकीर्द ह्मणजे वाङ्मयाच्या उत्कर्षाचा काळ होता. प्रसिद्ध व्याकरणकार बोपदेव, व त्याचप्रमाणें निवृत्तिनाथ, ज्ञानदेव, सोपानदेव, मुक्ताबाई वगैरे संतमंडळी याच वेळीं उदयाला आली व यांनीं रामदेवरायाच्या कृपाछत्राखालीं राहून सर्व भाविकांस— जातिभेद मनांत न घेतां—मुक्तीचें द्वार मोकळें करून दिलें.

या वेळीं जिकडे तिकडे कर्मठपणाचें बंड माजलें होतें. यज्ञयागादि कृत्यांत आपली इतिकर्तव्यता, खरा मोक्षमार्ग व प्रजेचें कल्याण आहे असें रामदेवरायाच्या मनानें घेतलें होतें. अशीं कृत्यें करणाऱ्या आपणाकडे वक्रदृष्टीनें पाहण्याची कोणाची छाती आहे असें रामदेवास व इतर महाराष्ट्रीयांस वाटून ते बेसावध राहिले. आपल्या भोंवतालीं काय चाललें आहे, यवन कसे एकामागून एक हिंदुराज्य बुडवीत चालले आहेत, याची त्यांना दादही नव्हती. फार काय पण शत्रु अगदीं दाराशीं येऊन ठेपला तरी त्यांना खबर नव्हती. याचा परिणाम व्हावयाचा तोच झाला. अल्लाउद्दिनानें ८००० स्वारांनिशीं देवगिरीस येऊन यादवांचा पराभव केला, व यादवांचें साम्राज्यवैभव रसातळास नेऊन पोंचविलें.

सारांश, आपला महाराष्ट्रदेशाचा प्राचीन इतिहास फार तेजस्वी, व अभिमानास्पद आहे यांत शंका नाहीं. विशेषतः वाङ्मयावर प्रेम करणारे व विद्वानांचे पुरस्कर्ते एकामागून एक याप्रमाणें जसे यादव वंशांत झाले, तसे दुसऱ्या कोणत्याही वंशांत झालेले दिसत नाहींत. यादवांनीं संस्कृत व प्राकृत अशा दोन्ही भाषांवर प्रेमदृष्टि ठेविली. अशा यादवराजांच्या इतिहासाला महाराष्ट्रसाहित्यपरिषदेनें आपल्या रिपोर्टांत अत्यादरपूर्वक स्थान दिलें हें यथायोग्यच आहे.

वऱ्हाडसमाचार.

जेष्ठ वद्य ९ शके १८३२ दुर्मतिनामसंवत्सरे

राष्ट्रीय प्रगतीचे आदर्श.

—:**:*:—

कोणतें ही राष्ट्र जिवंत आहे कीं मृत आहे हें ओळखण्याची मुख्य खूण ह्मणजे त्याच्या अंगांतली चलनवलनाची शक्ति ही आहे. जिवंत राष्ट्रें नेहमीं चलनवलन करणारीं अर्थात् प्रगतिपर असतात. त्यांनीं आपल्या डोळ्यांपुढें जो एक आदर्श उभा केला असतो—जें त्यांचें ध्येय असतें—त्या मुक्कामाला गांठी पर्यंत तीं कधीं स्वस्थ बसत नाहींत, आणि एकदां तो मुक्काम गांठला ह्मणजे परिस्थित्यनुरूप नवा आदर्श नवें ध्येय— तीं आपल्या डोळ्यांपुढें ठेवीत असतात. परिस्थित्यनुरूप आपल्या ध्येयांत फरक करणें यालाच शहाणपण, मुत्सद्देगिरी, अथवा धोरण ह्मणतात. हें धोरण ज्यांचें चुकतें तीं राष्ट्रें प्रगतीच्या मार्गापासून भ्रष्ट होऊन अधोगतीच्या मार्गाला लागतात. ईजिप्त, ग्रीस, रोम या राष्ट्रांच्या इतिहासांनीं हेंच तत्व स्थापित केलें आहे असें आढळून येईल. ईजिप्तचा आदर्श गूढ रहस्य हा होता. ग्रीसचें ध्येय सौंदर्यप्राप्ति हें होतें; रोमचें सारें लक्ष साम्राज्यसत्तेच्या प्राप्तीकडे होतें. स्पार्टाला शारीरिक बळसंवर्धन हाच जीविताचा प्रधान उद्देश वाटत होता. इंग्लंडला कायद्याच्या छत्राखालीं स्वातंत्र्योपभोग घेण्यास मिळावा याहून अधिक कांहीं नको होतें. आमच्या हिंदुस्थानचें ध्येय ही कांहीं अंशीं ईजिप्त देशासारखेंच होतें. पण या निरनिराळ्या ध्येयाच्या नादीं लागून प्रगतीला विसरल्याचा काय परिणाम झाला पहा !

गूढ रहस्यज्ञानाच्या नादीं लागल्यानें
पशन लोकांच्या बुद्धीला मांद्य आलें,
ज्ञानवृद्धीचा मार्ग कुंठित झाला. सौंद
र्याच्या नादीं लागून ग्रीसची फसगत
अनिवार साम्राज्यसत्ता संभाळण्यास ला
नीतिमत्ता अंगीं नसल्यामुळें रोमन
शाहीचा टोलेजंग डोलारा एकदम
कून खालीं आला, आणि हिंदुस
ही गूढ विद्येच्या पाठीस लागलेले
आधिभौतिक सुधारणेंत मागें पडून
ज्याला मुकले. इंग्लंडचें का
स्वातंत्र्योपभोगाचें ध्येय मात्र आधि
सुधारणेच्या आड येणारें नस
त्याचा सर्व जगभर फैलाव
आहे. सध्याचें युग हें भौतिक सु
युग आहे, ही गोष्ट ध्यानांत वागविली
ज. आमच्या सध्याच्या मुख्य गरजा
कलवस्त्र व सुखोत्पादनाच्या इतर व
हेत. आणि सर्वांचे समान हक्क
सर्वांना पुढें येण्याची सारखी संधी य
आह्मांस जन्मतःच सिद्ध झालेल्या
अशा तेव्हांची बढाई सध्यां सुधारलेल्य
गांतला प्रत्येक मनुष्य मारीत असते
सुधारलेल्या जगाशीं आमचा सदोदि
कटचा संपर्क घडला असतां त्यांच्य
तीचा आमच्यावर कांहींच परिणाम
नये, आणि आह्मी पूर्वींच्याच
ध्येयाला अद्याप चिकटून बसावें हें
नाहीं. आमच्या देशाचें पूर्वींचें ध्येय
गूढ असा ब्रह्मविद्येची प्राप्ति हें ह
ध्येय सोडून अलीकडे हळू हळू अ
तिक मार्गाला लागलों त्याला ही
दिवस झाले. आधिभौतिक मार्गाला
तांना सुद्धां आह्मी आमच्या पूर्वींच
यांचें शेंपूट सोडलें नव्हतें. याला
आमची दानपद्धतिच घ्या. पूर्वींच्या
दातृत्व हा अलौकिक गुण समजल
असे. धर्मशाळा, विहिरी वगैरे बां
अन्नसत्रें व सदावर्तें घालणें, ब्रा
सहस्रभोजनें करणें वगैरे पुण्यकर्में
जात. आतां तो मनु पालटला अ
तांच्या काळीं जो लोकांच्या ऐहिक
भर घालील, जो नवे नवे शोध
व कारखाने घालून हजारों लोकां
टापाण्याची सोय लावील, आणि
वैभवाला चढवील त्यानें खरें
केलें असें समजण्यांत येतें. सध्या
ळाची दृष्टि स्वतः पुरती नसून
काळाकडे असते, आणि ती नुस
किंवा तत्वज्ञान यांत गुरफटून न
विद्या, कला, उद्योगधंदे, व्यापार,
भिन्न भिन्न गोष्टीं कडे एकदम
असते. नुसतें एकेक ध्येय घेऊन एकेका
विकास करतां येईल नाहीं
नाहीं; उदाहरणार्थ— सौंदर्याच्या
कलेचा उत्कर्ष होईल; शरीरबलाच्य
तीवर युद्धकलेंत सुधारणा करतां
साम्राज्यसत्तेच्या निदिध्यासानें मुत्सद्दे
ढेल; अथवा गूढ विद्येच्या नादानें
ज्ञानाची प्राप्ति करून घेण्याचें साध
येईल. पण कायद्याच्या छत्राखालीं
जी सर्वांगीण उन्नति होत असते
सर्वांगसुंदर उन्नति वरील जुने अ
ठेऊन कधीं ही होणार नाहीं.
आमचे पूर्वींचे आदर्श कितीही

असले तरी सध्याची परिस्थिति लक्षांत घेऊन त्यांच्यांत योग्य ते फरक करण्यास आह्मी तयार झाल्याशिवाय आमचें राष्ट्र कधींही वर डोकें काढणार नाहीं. राष्ट्रीय प्रगतीचे आदर्श प्रगतीच्या निरनिराळ्या पायऱ्यांवर निरनिराळे असतात. एकच आदर्श सर्व स्थळीं व काळीं सारखा उपयोगीं पडत नाहीं. हें ध्यानांत ठेवूनच आह्मी प्रगतीच्या मार्गांत एकेक पाऊल नमून टाकावयास पाहिजे आहे.

योग्य सूचना.

हिंदुस्थानच्या शिक्षणखात्याचे डायरेक्टर जनरल यांची जागा कमी करण्याच्या विचारांत सरकार आहे अशी बातमी आंग्लो-इंडियन पत्रांतून कांहीं दिवसापूर्वी प्रसिद्ध झाली होती. पण ती निराधार असून सरकारनें ती जागा कायम ठेविली आहे असें आतां जाहिर झालें आहे. या जागेवर कोणाची नेमणूक होते तें पहावें. लाहोरच्या ट्रायब्यून पत्रानें अशी सूचना केली आहे कीं ही जागा ना० गोखले यांस द्यावी. नामदार साहेबांनीं आपल्या आयुष्याचा बराचसा भाग शिक्षणाचे कामीं खर्चिला असून विद्वत्ता, शिक्षणविषयक माहिती व अनुभव, लोकांच्या गरजाचें ज्ञान, कामाविषयींचा उत्साह, वगैरे गुणांनीं नामदार साहेब सदर जागेस सर्वथा पात्र आहेत. तेव्हां लॉर्ड मिंटो साहेबांनीं ज्याप्रमाणें ना० सिंह यांना कार्यकारी कौन्सिलांत घेण्याचें श्रेय मिळविलें तसें नामदार गोखले यांचेकडून हिंदुस्थानातल्या मुख्य शिक्षणाधिकाऱ्याची जागा अलंकृत करविण्याचें त्यांनीं यश घ्यावें अशी सदर पत्राची सूचना आहे. या सूचनेस हिंदुस्थानच्या एकंदर लोकमताचा पाठिंबा मिळेल यांत आह्मांस बिलकुल शंका वाटत नाहीं.

सर हेनरी कॉटन.

गेल्या पार्लमेंटच्या निवडणुकींत सर हेनरी कॉटन यांना अपयश आलें तेव्हां कांहीं आंग्लो-इंडियन पत्रांनीं असें ह्मटलें होतें कीं कॉटनसाहेब उठल्या बसल्या हिंदुस्थान विषयक प्रश्न विचारून पार्लमेंटचा निरर्थक वेळ घेतात, आणि स्टेट सेक्रेटरींना त्रास देतात हें मतदारांना न आवडून त्यांनीं यंदा त्यांना निवडून दिलें नाहीं. हें विधान किती खोडसाळपणाचें आणि धडधडीत खोटें होतें तें ईस्ट नॉटिंगह्याम येथील मतदारांनीं परवा कॉटन साहेबांना मानपत्र देण्याचा जो समारंभ केला त्या वरून स्पष्ट दिसतें. यंदाच्या निवडणुकीच्या वेळीं सर हे० कॉटन हे बिछान्यावरल्या दुखण्यांतून नुकतेच उठले होते. अर्थात मतदारांच्या भेटीस त्यांना जातां आलें नाहीं. आणि त्यामुळें त्यांना १६२ मतें कमी मिळालीं. अकरा हजार मतदारांच्या संख्येच्या मानानें १६२ ही संख्या किती अल्प आहे याचा विचार केला तर ईस्ट नॉटिंगह्यामचा कॉटन साहेबावरचा विश्वास व प्रेम हीं अद्याप कायम आहेत असें दिसून येईल असें त्या मानपत्रांत स्पष्ट ह्मटलें आहे. हिंदुस्थानच्या कारभारांत सर हे० कॉटन मन घालतात व पार्लमेंट मध्यें प्रश्न विचारतात याबद्दल मतदारांना यत्किंचित् ही मत्सर किंवा विषादें वाटत नाहीं इतकेंच नाहीं तर कॉटनसाहेब पार्लमेंटांत हिंदुस्थानचा कैवार घेण्यास नाहींत याबद्दल अपणांस फार वाईट वाटत आहे, आणि ह्मणून हिंदुस्थानच्या लोकांना न्यायाचे हक्क व न्यायाची वागणूक मिळावी ह्मणून आपण जोराची ओरड करणें आतां जरूर आहे असेंही एका मतदारानें आपलें मत स्पष्टपणें बोलून दाखविलें तेव्हां सर्वांनीं संमतिसूचक टाळ्यांचा गजर केला. सारांश, हिंदुस्थानच्या हितचिंतक मित्रांसंबंधानें खोट्यानाट्या गोष्टी प्रसिद्ध करणें हें कित्येक पत्रकर्त्यांचें ब्रीदच होऊन बसलें आहे. पण त्यावर विश्वास न ठेवतां आमच्या उपकारकर्त्या, प्रेमळ उदारमताच्या इंग्रज मित्रांविषयींची आदरबुद्धि आह्मी यत्किंचित्‌ही कमी होऊं देतां कामा नये.

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान—पावसानें चांगली बहार करून सोडली. एकंदर पाणी ८ इंच पर्यंत झालें. पेरण्यांचीं कामें सुरू झालीं आहेत. आरबी समुद्राकडील पर्जन्य मुंबईहून निघून घाट चालूं लागला आहे. प्रस्तुत झालेला पाऊस सर्वत्र सारखा नाहीं. रोगराईनें या प्रांताला रजा दिल्यामुळें आरोग्य समाधानकारक आहे.

'ललितकलादर्श संगीत नाटक मंडळी' चे येथें खेळ चालू असून दर गुरुवारी ते खामगांवास एक एक खेळ करीत असतात मंडळीचे खेळ प्रेक्षकांस पसंत पडतात. आणि त्या मानानें लोकाश्रय चांगला आहे.

सेंट्रल हिंदु कालेज, बनारस या विद्यालया साठीं उदार विद्याभिलाषी लोकांच्या द्रव्यद्वारा सहानुभूती संपादन करण्या साठीं त्या संस्थेचे एक विद्वान स्वयंसेवक प्रोफेसर रा. रा. तारापूरवाले हे सध्या वऱ्हाडांत फिरत आहेत. त्यांस येथें सुमारें ४९० रुपये वर्गणी मिळाली आणि आतां ते उमरावतीस गेले आहेत. या प्रांताच्या लौकिकाच्या मानानें आणि या प्रांताचा संबंध अलाहाबाद युनिव्हरसिटीशीं जडल्या कारणामुळें वरील विद्यालयाला मागाहून पुष्कळ मोठ्या वर्गण्या मिळतील असा पूर्ण भरंवसा आहे.

रा. रा. रघुवीरसींग दुनियासिंग एक्स्ट्रा असि. कमिशनर हे रजेवरून परत येऊन यवतमाळास आपल्या कामावर रुजूं झाले.

रा. रा. वासुदेव रामचंद्र ढोबळे आडि. डिस्ट्रीक्ट जज्ज, आकोला यांची प्रकृती अजून नादुरुस्त असल्या कारणामुळें त्यांस आणखी तीन महिन्यांची आजारीपणाची रजा देण्यांत आली.

रा. रा. योगेशचंद्र चतरजी डिस्ट्रीक्ट जज, चांदा यांस आकोल्यास आडिशनल डिस्ट्रीक्ट आणि सेशन्स जज्ज नेमण्यांत आलें.

रा. रा. अमृत लक्ष्मण दिवे एम. ए. एल. एल. बी यांस पूर्व वऱ्हाडासाठीं आडिशनल डिस्ट्रिक्ट जज्ज नं. २ चे नेमण्यांत आलें.

आणि त्यांच्या उमरावती स्माल कॉज कोर्टाचे जज्जाचे जागीं रा. रा. शंकर बळवंत चिटणवीस सब जज इलिचपूर यांस नेमून अखेरच्या जागीं रा. रा. रघुनाथ पुरुषोत्तम वराडपांडे सब जज यांस हुशंगाबादेहून इलिचपूरास बदलण्यांत आलें.

रा० रा० कृष्णराव पुरुषोत्तम भट सब-डिव्हिजनल माजिस्ट्रेट आकोला हे येत्या महिन्याच्या प्रारंभीं रुजूं झाल्या नंतर रा. ग. नारायण रामराव गुप्ते हे पुनः तहशीलदारीवर परत जातील.

रा. रा. ए. जी. राईट एज्युकेशनल इन्स्पेक्टर, सिंध यांस मुद्दाम मध्यप्रांताच्या विद्याखात्याच्या डायरेक्टरच्या हाताखालीं स्पेशल ड्युटीवर नेमण्यांत आलें.

रा. रा. मथुप्रसाद पोलिस इन्स्पेक्टर वर्ग ४ आकोला यांस १ महिन्याची हक्काची रजा देण्यांत आली.

इंडियन साम्राज्याचे चक्रवर्ती बादशहा ५ वे जार्ज यांच्या वाढदिवसा निमित्त गेल्या शुक्रवारचा दिवस महोत्सवा प्रमाणें पाळण्यांत आला आणि त्या मंगल मुहूर्ताच्या सुयोगानें इंडियांतील जी राजमान्य मंडळी नव्या नव्या पदव्यांनीं विभूषित झाली तिच्या पैकीं आमच्या प्रांताच्या ओळखीं-तील कांहीं सद्‌गृहस्थ त्यांच्या विशिष्ट पदवीसह आह्मी खालीं नमूद करीत आहों—

जी. सी. आय. इ. महाराज पेष्कार सर किसन प्रसाद दिवाण साहेब निसबत आलिशान निजाम सरकार यांस वरील बहुमानाची पदवी देण्यांत आली आहे; आणि यंदा ही पदवी त्यांस एकट्यांस मिळाली आहे ही विशेष आनंदाची गोष्ट होय. इंडियांतील १ ल्या प्रतीच्या मुसलमानी संस्थानचे हिंदु दिवाण आहेत हें हैदराबाद दरबारांतील हिंदुमुसलमानांमधील प्रेमभावाची चांगली साक्ष देतें.

केसर-इ-हिंद चें दुसऱ्या वर्गाचें रुपेरी पदक रा. रा. त्रिंबक वामन जोशी एल. एम. आणि एस, खानगी दवाखानेवाले उमरावती यांस देण्यांत आलें. आपल्या वैद्यकीच्या कामांत त्यांनीं जी सार्वजनिक सेवा चांगल्या प्रकारची केली तिच्या बद्दल ही सरकारी प्रशंसा होय.

सरदार बहादूर—नरसिंगपूर जिल्ह्यांतील मालगुजार रा. रा. ठाकूर विश्वनाथसिंग यांस हा बहुमान देण्यांत आला आहे.

खान बहादूर—मुनशी निजामुद्दीन अहमद एम. ए, डिपुटी इन्स्पेक्टर, उर्दू शाळा वऱ्हाड यांस खान बहादूर करण्यांत आलें हें पाहून कोणालाहि मुसलमानी शिक्षणाच्या अभिवृद्धीसाठीं त्यांनीं चालविलेल्या आजपर्यंतच्या यशस्वी प्रयत्नांची आठवण तत्काल होईल.

राव बहादूर—दर्यापूरचे सुप्रसिद्ध देशमुख रावसाहेब भगवंतराव शंकरराव यांचा जो हा बहुमान झाला तो त्यांच्या योग्यतेला व सार्वजनिक कार्यांतील त्यांच्या पुढाकाराला अनुरूपच आहे.

खान साहेब:— रा रा. अमानखा सलिमखान सौदागर हे आकोल्याचे मुनसिपल व्हाइसचेअरमन व ऑनररी मॅजिस्ट्रेट असून ते आपल्या कर्तबगारीनें सरकारी बहुमानाला पात्र झाले ह्मणून या वऱ्हाडच्या नागरिकांचें अभिनंदन उभयतां हिंदुमुसलमान मनोभावानें करितील

तसेंच मलकापूरचे जहागीरदार खाजा फयाजुद्दीन काजी यांसहि खान बहादूर या उपपदानें संबोधतांना बुलडाणे जिल्ह्यांतील लोकांस विशेष आनंद वाटेल

राव साहेब:— मुसलमानांच्या खानसाहेबाच्या बरोबरीनें शाहेंशाह महाराजाचा हिंदूंचा 'रावसाहेब' हा किताब होय. या सन्मानाचा मोठेपणा वऱ्हाडांतील दोन प्रसिद्ध वकीलांस देण्यांत आला आहे. इलिचपूरचे वकील रा. रा. गणेश नागेश सहस्रबुद्धे यांस व वाशिमचे वकील रा. रा. यशवंत वामन दिघे यांस रावसाहेब करण्यांत आलें आहे ही अत्यंत आनंदाची गोष्ट होय. आजूबाजूच्या तालुक्यांतील सार्वजनिक लोकांचा हा बहुमान एका प्रकारें उत्तम झाला आणि सरकारची दृष्टी कोठें कडे फिरती असते याचें हें द्योतक होय. उभयतां गृहस्थ मुनसिपालिटी, जिल्हा बोर्डे, इत्यादि उपयुक्त संस्थांमधून पुष्कळ वर्षें फार उत्कृष्ट लोकसेवा करीत आहेत आणि त्यांचें लोकांमध्यें वर्णनीय वजन असून ते बहु समाजाला नेहमीं चांगला मार्ग दाखवीत असतात हें त्यांच्या लोकसेवेचें मुख्य रहस्य होय. यापुढें त्याचा नामनिर्देश रावसाहेब या उपपदानें करितांना सर्व मंडळीस मोठा आनंद वाटत जाईल.

रा. रा. ए. म्याकडोनाल्ड आय, सी. एस. असिस्टंट कमिशनर, यवतमाळ यांस उमरावतीस बदललें.

आकोला बाजारभाव

हुंडी दर्शनी		१००८=
मुंबई ब्यांकेची सोन्याची चीप दर तोळ्यास		२४८-॥।
चांदी		७३
जवस		१९०
जवारी नवी	६४	६७॥
गहूं काठे		१०९
गहूं खांडवा पीवळा		१२९
गहूं बनशी		१३०
चणे	४	४=
तुरी		३॥
उडीद	४।	४॥
मुंग		४।
टोळी मोहाचे बीज		३०—३१
तेल		७॥
सरकी		१२—११
तुप		१३
कापुस	६०	६६
आकोला रुई जीन		८९

आर्यवनौषधालय मुर्डी

हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन माजी अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनीं आमचीं औषधें बारिक हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत यांहून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आम्हांस दिलें आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचे आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजिवनी

धातुवर्धक, अत्यंत कामोत्तेजक, व पौष्टीक, वीर्यस्तंभक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धीवर्धक सुवर्ण पाक्षीक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शरीरांतील मुख्य राजा जी धातू ती शुद्ध असेल तरच शरीर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होतें ती दोषी असेल तर शरीरांत नानाप्रकारचे रोगरुपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारिरीक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ट होण्यास ह्या गुटिका प्रत्येक वर्षी पहिल्या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनाने नपुंसकत्व, स्वप्नदोष इतर धातुपात उन्हाळे इंद्रियांशिथलता, कडकी. गर्मीसंबंधी झालेले लिंग वक्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियांची धुपणी, छातींतील रोग, हात पाय जळणें. व नेत्र याचा दाह, क्षय, पंडुरोग, मुखाची खर, जीर्णज्वर, अग्निमांद्य मस्तकशूळ, मुळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. बाळंतरोग, जुनाट परमा, सुजेमुळें आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें दूर होऊन शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त याची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व जडान्न पचूं लागतें त्यांत उपयुक्त वनस्पतीनें मिश्रण [illegible] आहेत. करितां गुणाबद्दल असंख्य सार्टिफिकीटें मिळालीं आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें यास पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयांच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयांचे आंत वेगळा टपालखर्च ९ आणे पडेल पान खर्च [illegible] नाहीं. पीपें खालील पत्यावर मिळतील.

दरः-एकदम ३९ गो० १ रु० ७९ गो० २ रु. ११९ गो ३ रु० १९९ गो. ४ रु. २७९ गो० ६ रु. ९९० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजनः-यानें रातांधळा, मोतीबिंदु, फुल, पडळ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरीत बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रणः—कोणताही नवा जुना परमा व उष्णता द हिडीक मुताची लाली, संकोच पुल्लाव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसत सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठें दिसत नाहीं. बा० किं० १ १। भार बाटलीस रु. २

३ दंतबलवर्धक पूडः—दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे.

५ विंचूचें विषः—औषध लावतांच उतरतें मुळी ३ तो. ८ आणे

६ गजकर्णः—खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार ३ दिवसांत जातात रु. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः-औषध घेताच कशाही प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुनः उलटत नाहींत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः—आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरू होतांच सर्वांनीं संग्रह ठेवावा गोळ्या गाठीस भलाव, वात चढूं नये म्हणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थं माफक कि. २ आणे ख. सो

९ सामानाचा मोठा क्याटलाग मागव तो फुकट पाठवूं आमच्यांत अपाय-कारक पदार्थ अगदीं नसून पूर्ण खात्रींची असल्याबद्दल असंख्य सार्टिफिकीटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायने भस्म धातु. गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान सोबत टपाल खर्च वेगळा पडेल खिर्नें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं तेवें मार कळविल्यास रोगाची निदान चिकित्सा करूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्लीं वर्तमान पत्रांतुन औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असून प्रत्येक जाहिरात सुशोभित करून जो तो पुढें येऊं पहात आहे.

आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एकानें जो धंदा सुरू केला त्यांचेंच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें करावा आमचे जाहिरातीस कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांतून आला असून आमच्या आंजल वगैरे मावांतून तो पुर्णावस्थेंत येऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा ते लोक याची आम्हास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपली थोरवी गाण्यास ज्याची तो स्वतंत्र आहे आम्हास ग्राहकांस सुचवितों हच की ज्यांचा कारखाना आज सतत १९।२० वर्षे अव्याहत सुरू असून ज्यांचेणा औषधास झाले डाक्टरांनीं सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधांनें कालच्याची ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषधीं नेहमीं उपयोगांत आणणें अत्यंत हितकारक आहे. यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करता अशाच रीतीनें कायम राहून हा सार्वजानिक व कल्याण करीत असतो। व्यवसाय नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेस आणण्याची खटपट करूं. आज पर्यंत आमचे खटपटीस यशाहि बरेंच आलें आहे, करितां सकल आगंतुक व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्यास आमचीच औषधें अत्यंत गुणकारक आहेत. तीन सर्वांनीं वापरावी, एकवार अनुभवानंतर खात्री होईल इतर जाहिरातीशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हें लक्षात ठेऊन औषधें मागणें ती खालील पत्यावर बिनचूक मागवावी म्हणजे खरीं गुणकारक औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य येईल.

नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ताः—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

ORIENTAL GOVERNMENT

LIFE ASSURANCE COMPANY

LIMITED

ESTABLISHED IN 1874.

HEAD OFFICE—BOMBAY

CHIEF AGENCY FOR C. P., BERAR & KHANDESH

Head—Quarters—Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED THREE CRORES AND FORTY SEVEN LAKHS

CLAIMS PAID FOR OVER TWO CRORES

IMMEDIATE SETTLEMENT OF CLAIMS

If there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. This the Directors of the 'Oriental' keep well before them and act up treating heir clients with the utmost liberality.

UNQUESTIONABLE SECURITY.

It is not sufficient to read that a Company's funds amount a given sum, but it is essential to know how such Funds are invested if in miscellaneous and risky investments or how secured.

The Funds of the 'Oriental' are invested in Government Securities and lodged with the Government Official Trustee of Bombay and terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising, through decease of assured lives, and endowment policies matured.

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others employing portion of their annual income or profits in effecting life policies create fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he dies early, before he had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes up his mind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay. There are numerous instances in the records of the 'Oriental' where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application—

M. DESOUZA.

CHIEF AGENT.

Nagpur.

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवआश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

सुधारलेले लोखंडी नांगर

लांकडी नांगर जाऊन त्यांच्या जागीं हळू हळू लोखंडी नांगर प्रचारांत येऊं लागले आणि हल्लीं हंगामाच्या दिवसांत तर त्यांची जरूरी फारच भासणार हें जाणून आह्मी तुमच्या करितां मोठ्या मेहनतीनें हल्लीं सुधारलेले लोखंडी नांगर आमच्या कारखान्यांत तयार करून ठेविले आहेत. व हे नांगर सर्वत्र पसंत असल्याचें तुमच्या वाचण्यांत अगर ऐकण्यांत आलें असेलच, शिवाय आमचे नांगर परदेशी नांगरापेक्षां प्रत्येक बाबतींत फारच मजबूत असून किंमतींत स्वस्त आहेत, ह्मणून जास्त माहितीच्या हस्तपत्रका कारितां आजचे आज लिहा.

किर्लोस्कर बंधु, बेळगांव.

नो. नं. ट ७२

सत्रा वर्षांपासून परीक्षित व सरकाराकडून रजिष्टर केलेला

सुधासिन्धु

कालरा, (पटकी) दमा, खोकला, कफ, पोटशूल, अतिसार, संग्रहणी, जुलाब, अतिनिद्रा, घातजन्यरोग, व मुलांचे रोग या सर्वांवर एकच स्वादिष्ट व रामबाण औषध. प्रत्येक शिशीची किंमत ।॥. एका डझनास रुपये ९ टपाल हांशील १ पासून ४ पर्यंत ८≡ आणे व डझनास ।. आणे. एकदम ६ घेणारास १ फुकट. पूर्ण माहिती व सराटिफिकीट पाहण्याकारितां क्याटलाग फुकट पाठवूं. प्रत्येक ठिकाणीं एजंट पाहिजेत. नियम मागवून पहा.

मिळण्याचा पत्ता

सुख संचारक कंपनी,

नो. नं. घ. ९२ मथुरा.

नोटीस

नोटीस बेशमी १ बळीरामसा मारोतीसा २ किसनसा मारोतीसा ३ नारायण वा॥ मारोतीसा अज्ञान पालन करणार वडील भाऊ बळीरामसा कलाल राहणार खंडाळे ता० बाळापूर जिल्हा आकोला यांनाः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मौजे खंडाळे येथील शेत सर्वे नंबर ३ चा मळा खरेदी घेतलेला मळा व सर्वे नंबर ७ व ११ हे पूर्ण आणि ८ व ४२ यांतील १/२ निमे हिस्सा (२) मौजे मोरझाडी येथील शेत सर्वे नंबर २० यांतील आर्धा हिस्सा व शेत सर्वे नंबर २९ व ३४ यांतील तीन जोडीचा ३/१० हिस्सा व नवभाईतील हिस्सा. ही सर्व शेती वडीलोपार्जित एक ठिकाणची समाईक अविभक्तपणांतली आहे. तीं सर्व शेतें तुह्मी खरेदी अगर गहाण व पट्ट्यानें अगर बक्षीस, व कोणतेंही काम आमचे संमती शिवाय देऊं नये. दिल्यास ती रद्द असे तिज बद्दल शेती जबाबदार राहणार नाहीं. सबब ही नोटीस दिली आहे कळावें. तारीख १२।६।१०

सही

मारोतीसा राबोसा कलाल दस्तुर खुद्द. खंडाळे.

नो० नं० ड. १८

नोटीस

नोटीस बेशमी-- गणु वल्लद चंद्रभान वाकळे व गणपत वल्लद चंद्रभान वाकळे कुणबी राहणार टाकळी खुर्द अरबाणे दहिहांडा ता० अकोट यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं, तुह्मी आह्मांस ताबेगहाण खत लिहून दिलें आहे त्याचे व शिवाय खातेबाकीचे असे तुमच्याकडे आमचें घेणें आहे. तरी ताबेगहाणाचे व खाते बाकीचे रुपये ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत व्याजासह तुह्मी आह्मांस आणून द्यावे. किंवा ताबेगहाण खताप्रमाणें शेतें आमचे ताब्यांत द्यावी. तसें न केल्यास तुमच्यावर फिर्याद करून कोर्ट मार्फत जमीन ताब्यांत घेतली जाईल. किंवा जमीन विक्री करून सर्व रुपये वसूल करून घेऊं. तरी आमची रकम पटाविणें असल्यास ही नोटीस पावतांच रकम घेऊन आमचेकडे यावे. कळावें. ता० १९-६-१० इ.

सही

काशीराम लक्ष्मणदास मालक नरसिंगदास काशीराम मारवाडी वस्ती उकळी दे. खु.

नो. नं. ड १९

नोटीस

ग. रा. नारायण रंगनाथ तागडे रा० तेल्हारा यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं माझा सख्खा चुलत भाऊ नथू बा। जानजी हा मयत झाला असून त्याचे शेतांपैकीं घोडेगांव ता० अकोट येथील आखर नांवाचे सर्वे नं० ६७ याचें खातें माझ्या नांवें सरकारांतून झालें आहे. मयतास लग्नाची बायको बजी नांवाची फक्त आहे. या शेतांपैकीं निम्मा हिस्सा माझ्या ताब्यांत आहे. तुह्मी त्या बाईकडून वहितीस या सालीं घेऊं लागलां. सबब तुह्मास नोटीशीनें कळवितों कीं तुह्मी सदर्हू बाईशीं केलेला व्यवहार आह्मांस कबूल नाहीं. या पुढें तुह्मी वरील शेतांत किस्तकारीस येऊं नये. आल्यास रीती प्रमाणें व्यवस्था केली जाईल. बजीस आपण स्वामित्वा वगैरे बद्दल रुपये दिले असल्यास ते आह्मी तुह्मांस देण्यास तयार आहों. कळावें. ता० २१-६-१९१० इ० सही

देवराव सीताराम भाकरे राहणार घोडेगांव ता० अकोट पोस्ट तेल्हारा द. खु.

नो. नं. ड. २०

नोटीस

बेशमी—पुंजाजी बा। लक्ष्मण तेली राहणार नरसींगपूर प्र. पंचगव्हाण यांस

खालीं सही करणार याजकडून नोटीशीनें कळविलें जातें कीं मी आपल्याला माझे मौजेदापूर येथील शेत सर्वे ४१ एकर २४-३६ आकार रुपये ६० यांतील एक त्रितीयांश हिस्सा पट्ट्यानें १२ वर्षांच्या करारानें दिला होता त्यांत तोंडी शर्त अशी होती कीं ४०० रुपये आपण पट्ट्या नंतर एक महिन्याच्या आत आणून द्यावेत व मी रजिस्टर कोर्टांत भरणा पावल्याचे कबूल करावें व त्याप्रमाणें मी रजिस्टर साहेबासमोर कबूल केलें पण आपणास नंतर रुपये मागण्याकरितां आलों असतां आपण उडवाउडवीचीं उत्तरें देऊन आतां वरील गोष्ट अगदीं नाकबूल करितां यावरून पाहतां आपण अगदीं माझ्याशीं लबाडी केलीत सबब या नोटीशीनें आपणास कळवितों कीं ज्या अर्थी आपण मजपाशीं अशी लुच्चेगिरी केलीत त्याअर्थी तुमचा आमचा आतां कांहीं संबंध राहिला नाहीं. मी तें शेत सावकाराचें कर्ज देण्याकरितां रा. पांडुरंग सिताराम पाटील पिलकवाडीकर यांस ब्रह्मचारी बुवांच्या संस्थानकरितां विकलें आहे तेव्हां आतां तुह्मी त्या शेतांत वहितीकारितां जाऊं नये व यापुढें जाल तर त्याबद्दलची जबाबदारी तुमचेवर राहिल यापुढें तुमचा पट्टा रद्द केला असे. सदर्हू जमीनीवर विकत घेणाराचा ताबा आहे. कळावें ता. २०।६।१९१०

सही

तुकाराम वा। लक्ष्मण तेली राहणार पिलकवाडी नि. खु.

नो. नं. ड २१

नोटीस.

बजी मर्द नथू भाकरे रा० घोडेगांव ता० आकोट हिसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तूं माझा सख्खा चुलत भाऊ नथू वा। जानजी याची लग्नाची बायको आहेस. तुला मुलबाळ नाहीं. नथू मरण्यास अजमासें ३ वर्षें झालीं. त्याचे वारीसदार आह्मी आहों. तुला खाण्यापिण्यास कमी नसतांहिं तूं खालील जमीन दुसऱ्यास दिल्याचें समजतें. अशी तूं इस्टेटीची अफरातफर माडली आहेस. घोडेगांव ता० आकोट येथील

सर्वे न. नांव	एकर गुंठे	आकार रु.
लेंडी १४३,	२६-८३	५३
आखर ६७,	१३-२३	३४
धिंडा ८७	११-२९	२८

खातें

लेंडीचें:—रावजी भाकरे याच्या नांवें.
आखरचें:—देवराव भाकरे याच्या नांवें.
धिंडेचें—बजी मर्द नथू हिच्या नांवें.

तुला कांहीं एक कमी नसतां तूं ज्या अर्थीं इस्टेटीची विल्हेवाट लावतेस त्या अर्थीं तुझा आह्मास बुडविण्याचा विचार दिसतो. तूं हयात आहेस अगर या घराण्यांत आहेस तोपर्यंत या इस्टेटीचा उपभोग घ्यावास. तूं रा० नारायणराव तागडे यास वरील जमीन विकली त्याबद्दल तुला मिळालेले रुपये मी देण्यास खुषी आहे. ते घेऊन जमीन सोडवून आणावीस तूं बायको मनुष्य असल्यानें तुला हें मी कळवित आहे. कळावें ता० २१-६-१० इ.

सही

देवराव सीताराम भाकरे द० खु०

नो. नं. ड २२

जाहिर नोटीस

तमाम शेट, सावकार व इतर लोक यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून जाहिर करण्यांत येतें कीं कजबे हिवरखेड ता० अकोट येथील स्थावर जंगम इस्टेट माझी चुलता जानराव रामचंद्र कुळकर्णी रा० हिवरखेड यांच्या ताब्यांतील सर्व, या इस्टेटींत माझा निम्मे हिस्सा आहे तो मला मी सज्ञान झाल्यामुळें घेणें आहे. मी ता० १।७।९ इ० रोजीं सज्ञान झाल्याचें ठरलें. त्या पूर्वीं ते (जानराव) माझे पालन कर्ते होते. सबब मी कळवितों कीं या इस्टेटींतील वांटाहिस्सा मला मिळे पावेतों कोणी सदर्हू माझे चुलत्या पासून माझी लेखी संमती असल्याशिवाय सदरची इस्टेट सालीम किंवा कांहीं भाग बक्षीस, गहाण, खरेदी किंवा पट्ट्यानें घेऊं नये. घेतल्यास त्याचा जबाबदार मी किंवा सदर्हू इस्टेट कोणत्याही प्रकारें नाहीं. ज्याचा तो जबाबदार राहील. कळावें. ता० २१।६।१९१०

सही

शंकर नारायण कुळकर्णी दस्तुर खुद्द.

नो० नं० ड. २३

नोटीस

रा. रा. सखाराम शिवाजी धोबी रा. व्याळे ता. बाळापूर यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुमची मुलगी आमच्या पुतण्यास (गुंड्याम) दिली असून तिचा साखरपुडा होण्यास अजमासें २।२॥ वर्षें झालीं. मुलीस डागदागीने व कपडेलत्तेहि वाहिले. मुलीचें लग्न यंदा होणार होतें, परंतु तुह्मी केलें नाहीं. सध्यां त्या मुलीस रा. शामु रा. अडगांव ता. अकोट याचे घरीं दिली असून त्याचीहि मागणी झाली. यावरून तुमच्या मनांत माझें नुकसान करण्याचें असून माझे डागदागीने पचविण्याचें दिसतें. सबब ही नोटीस प्रसिद्ध झाल्यावर तुह्मी आमचे कपडेलत्ते, डागदागीने व वरील सर्व खर्च १९ दिवसांत आणून माझ्या स्वाधीन करावा व माझी पावती घ्यावी. असें न केल्यास तुमच्यावर कायद्या प्रमाणें काम चालविन व या नोटीसीचे खर्चासह पैसे वसूल करीन. कळावें ता० २०- ६- १०

सही

तुकाराम वेनाजी काळवांडे धोबी रा. पातुर्डे ता० जळगांवजामोद नि० खुद्द आंगठा.

नो० नं० ड. २४

नोटीस

रा. मनसुकदास आईदान दुकान वडाळी यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी आकोल्यास तुह्मास रुपये एकशें अकराचा रोखा लिहून दिला. त्यांतून पौष महिन्यांत तुह्मास सर्व रुपये दिले. तुह्मी गांवांतून रोखा पाठवून देतों असें ह्मणून आज पावेतों पाठविला नाहीं ह्मणून नोटीस दिली आहे. नोटीस पावले पासून आठ दिवसांत रोखा आणून द्यावा. या खेरीज तुमचें कांहीं देणें नाहीं. कळावें तारीख १८- ६- १०

सही

पांडु रावजी मुक्काम घामणगांव दस्तुर खुद्द.

नो० नं० ड. २५